בבא בתרא

עין יעקב

geulaquiz.com

פרק א

א בבא בתרא פרק א - א ״גְּדוֹל יְהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת [הַזֶּה] הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן״. (חגי ב׳:ט׳) רַב וּשְׁמוּאֵל, וְאַמְרִי לָהּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹחָנָן, חַד אָמַר: בְּבִנְיָן. וְחַד אָמַר: בְּשָׁנִים. וְאִיתָא לְהָא וְאִיתָא לְהָא.

ב ב הוֹרְדוֹס, עַבְדָּא דְּבֵית חַשְׁמוֹנָאי הֲוָה, נָתַן עֵינָיו בְּאוֹתָהּ תִּינוֹקֶת. יוֹמָא חַד שָׁמַע [הַהוּא גַּבְרָא] בַּת־קָלָא דַּהֲוָה קָאָמְרָה: כָּל עַבְדָּא דְּמָרִיד הַשְׁתָּא, מַצְלַח. קָם, קַטְלִינְהוּ לְכוּלְהוּ מָרְוָתֵיהּ, וְשַׁיְּרֵהּ לְאוֹתָהּ תִּינוֹקֶת. כַּד חָזַת הַהִיא [יְנוּקְתָּא] דְּקָא בָּעֵי לְמִינְסְבָהּ, סְלִיקָא (לה) לְאִיגָּרָא, [וְרָמָא קָלָא] וְאָמְרָה: כָּל מַאן דְּיֵתֵי וְיֵמַר: מִדְּבֵית חַשְׁמוֹנָאי קָאַתְינָא, עַבְדָּא הוּא! דְּלָא אִשְׁתַּיֵּיר מִינַיְיהוּ אֶלָּא הַהִיא יְנוּקְתָּא, וְהַהִיא יְנוּקְתָּא (תיפול ותימות השתא. ו)נָפְלָה (לה מתה) [מֵאִיגָּרָא לְאַרְעָא]. טָמְנָהּ בְּדוּבְשָׁא שְׁבַע שָׁנִים. אִיכָּא דְּאָמְרִי: בָּא עָלֶיהָ, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: לֹא בָּא עָלֶיהָ. מַאן דְּאָמַר: בָּא עָלֶיהָ, [הָא דְּטָמְנָהּ], לִיתּוּבֵי לְיִצְרֵיהּ. לְמַאן דְּאָמַר: לֹא בָּא עָלֶיהָ, (למה ליה למעבד הכי?) [הַאי דְּטָמְנָהּ], כִּי הֵיכִי (דניפוק ליה שם דנסיב בת מלכא) [דְּנֹאמְרוּ, בַּת־מֶלֶךְ נָסָב]. אָמַר: מַאן דָּרִישׁ: (דברים י״ז:ט״ו) ״מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ״? רַבָּנָן! קָם קַטְלִינְהוּ לְכוּלְהוּ רַבָּנָן, (שייריה) [שַׁבְקֵיהּ] לְבָבָא בֶּן בּוּטָא (למיסב) [לְמִשְׁקַל] עֵצָה מִינֵּיהּ. אַהֲדַר לֵיהּ כְּלִילָא דְּיַאלֵי, וַנַקְרִינְהוּ לְעֵינֵיהּ. יוֹמָא חַד אָתָא וְיָתֵיב קַמֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: חָזֵי מַר, הַאי עַבְדָּא בִּישָׁא מַאי [קָא] עָבֵד, (קם קטלינוה לכולהו רבנן, וקטלינוה לכולהו מרוותיה.) אָמַר לֵיהּ: מַאי אִיעָבִיד לֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: נִילְטֵייהּ מַר. אָמַר לֵיהּ: כְּתִיב: (קהלת י׳:כ׳) ״גַּם בְּמַדָּעֲךָ מֶלֶךְ אַל תְּקַלֵּל״. אָמַר לֵיהּ: הַאי לָאו מֶלֶךְ הוּא. אָמַר לֵיהּ: וְלָא יְהֵא (אלא) עָשִׁיר [בְּעָלְמָא], דִּכְתִיב: (שם) ״וּבְחַדְרֵי מִשְׁכָּבְךָ אַל תְּקַלֵּל עָשִׁיר״. אָמַר לֵיהּ: וְלָא יְהֵא אֶלָּא נָשִׂיא, וּכְתִיב: (שמות כ״ב:כ״ז-כ״ח) ״וְנָשִׂיא בְעַמְּךָ לֹא תָאֹר״. אָמַר לֵיהּ: בְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַמְּךָ, וְהַאי לָאו עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עַמְּךָ. אָמַר לֵיהּ: מִסְתַּפְּינָא [מִינֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ] (איכא איניש דשמע מילתא ואזיל ומודע ליה אמר ליה השתא מיהא) לֵיכָּא אִינִישׁ גַּבָּן, [דַּאֲנָא וְאַתְּ יָתִיבְנָא], אָמַר לֵיהּ: [כְּתִיב]: (קהלת י׳:כ׳) ״כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל״ וְגוֹ׳. אָמַר לֵיהּ: אֲנָא הוּא, אִי הֲוָה יָדַעְנָא (דצניעיתון) [דְּזַהֲרֵי רַבָּנָן] כּוּלֵי הַאי, לָא הֲוָה קָטְלִינָא לְכוּ, הַשְׁתָּא, מַאי תַּקָּנְתֵּיהּ דְּהַהוּא גַּבְרָא? אָמַר לֵיהּ: (הוא כבה אורו של עולם, ילך ויעסוק באורו של עולם) הוּא כְּבָה אוֹרוֹ שֶׁל עוֹלָם (רבנן,) דִּכְתִיב: (משלי ו׳:כ״ג) ״כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר״, יֵלֵךְ וְיַעֲסֹק בְּאוֹרוֹ שֶׁל עוֹלָם, (בית המקדש) דִּכְתִיב: (ישעיהו ב׳:ב׳) ״וְנָהֲרוּ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם״. אִיכָּא דְּאָמְרִי: הָכִי אָמַר לֵיהּ: הוּא סְמֵא עֵינוֹ שֶׁל עוֹלָם (רבנן,) דִּכְתִיב: (במדבר ט״ו:כ״ד) ״וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה״. יֵלֵךְ וְיַעֲסֹק בְּעֵינוֹ שֶׁל עוֹלָם (בית המקדש) דִּכְתִיב: (יחזקאל כ״ד:כ״א) ״הִנְנִי מְחַלֵּל אֶת מִקְדָּשִׁי גְּאוֹן עֻזְּכֶם מַחְמַד עֵינֵיכֶם״. אָמַר לֵיהּ: מִסְתַּפְּינָא מִמַּלְכוּתָא. אָמַר לֵיהּ: שְׁדַר שְׁלִיחָא, לֵיזִיל שַׁתָּא, (באורחא) וְלִיעַבֵּב שַׁתָּא, וְלִיהַדַּר שַׁתָּא. אַדְּהָכִי וְהָכִי סָתַרְתְּ לֵיהּ, וּבָנִית לֵיהּ. עָבַד הָכִי, (כי אתא) שָׁלְחוּ לֵיהּ: אִם לֹא סָתַרְתָּ אַל תִּסְתֹּר. אִם סָתַרְתָּ אַל תִּבְנֶה. אִם סָתַרְתָּ וּבָנִית, עַבְדָּא בִּישָׁא! בָּתַר דְּעַבְדִּין מִתְמַלְכִין. אִם זַיְינָךְ עָלָךְ, סְפָרְךָ כָּאן, לָא רַכָּא וְלָא בַּר רַכָּא. הוֹרְדוֹס עַבְדָּא, קַלַנְיָא מִתְעָבִיד. וּמִנָּא לָן דְּהַאי ׳רַכָּא׳ לִישְׁנָא דְּמַלְכוּתָא הוּא? דִּכְתִיב: (שמואל ב ג׳:ל״ט) ״וְאָנֹכִי הַיּוֹם רַךְ וּמְשׁוּחַ מֶלֶךְ״. וְאִי בָּעֵית אֵימָא, מֵהָכָא: (בראשית מ״א:מ״ג) ״וַיַּזְקִרֻהוּ לְפָנָיו אַבְרֵךְ״. אָמְרוּ: מִי שֶׁלֹּא רָאָה בְּנִין הוֹרְדוֹס, לֹא רָאָה בִּנְיָן נָאֶה [מֵימֵיו]. בְּמַאי בַּנְיֵיהּ? אָמַר רַבָּה: בְּאַבְנֵי שִׁישָׁא וּמַרְמָרָא. אִיכָּא דְּאָמְרִי: בְּאַבְנֵי כּוֹחְלָא, שִׁישָׁא וּמַרְמָרָא. אַפִּיק שָׁפָה, וּמְעַיֵּיל שָׁפָה, כִּי הֵיכִי דְּלִקְבֵּיל סִידָּא. סָבַר לְמִישְׁעֵיהּ בְּדַהֲבָא. אֲמְרִי לֵיהּ רַבָּנָן: שַׁבְקֵיהּ, דְּהָכִי שַׁפִּיר טְפֵי, דְּמֶחֱזֵי כִּי אַדְוָתָא דְּיַמָּא.

ג ג וּבָבָא בֶּן בּוּטָא, הֵיכִי (משיא[עָבַד הָכִי]? וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מִפְּנֵי מַה נֶּעֱנַשׁ דָּנִיֵּאל? מִפְּנֵי שֶׁהִשִּׂיא עֵצָה לִנְבוּכַדְנֶאצַּר, דִּכְתִיב: (דניאל ד׳:כ״ד) ״לָהֵן מַלְכָּא מְלֵכִי יִשְׁפַּר עֲלָךְ, וַחֲטָאָךְ בְּצִדְקָה פְּרָק, [וַעֲוָיָתָךְ בְּמִחַן עֲנָיִן, הֵן תֶּהֱוֵה אַרְכָה לִשְׁלְוָתָךְ״ וגו׳. וּכְתִיב: (שם ד) ״כֹּלָא מְטָא עַל נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא]. וּכְתִיב: (שם) ״וְלִקְצָת יַרְחִין תְּרֵי־עַשַׂר״ וגו׳. אִי בָּעֵית אֵימָא: שַׁאנִי עַבְדָּא, דְּאִיחֲיֵיב בְּמִצְוֹות. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: שַׁאנִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, (דלא סגיא ליה בלא מלכא,) [דְּאִי לָא מַלְכוּת, לָא מִתְבְּנֵי. וְדָנִיֵּאל], מִנָּא לָן דְּאִיעֲנַשׁ? אִילֵימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב: (אסתר ד׳:ה׳) ״וַתִּקְרָא אֶסְתֵּר לַהֲתָךְ״. וְאָמַר רַב: ׳הֲתָךְ׳ זֶה דָּנִיֵּאל, הָא נִיחָא לְמַאן דְּאָמַר: שֶׁחֲתָכוּהוּ מִגְּדֻלָּתוֹ. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: שֶׁכָּל דִּבְרֵי מַלְכוּת נֶחְתָּכִין עַל פִּיו, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? שֶׁהִשְׁלִיכוּהוּ לְגֹב אֲרָיוֹת. וּבָבָא בֶּן בּוּטָא, הֵיכִי אַסְּבֵיהּ [לֵיהּ] עֵצָה לְהוֹרְדוֹס לְמִסְתְּרֵיהּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: לָא לִסְתּוֹר אִינִישׁ בֵּי כְּנִישְׁתָּא עַד דְּבָנֵי בֵּי כְּנִישְׁתָּא אַחֲרִיתִי? אִי בָּעֵית אֵימָא: שַׁאנִי מַלְכוּתָא דְּלָא הַדְרָה בֵּיהּ. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אִי אָמְרָה מַלְכוּתָא: עֲקֹרְנָא טוּרָא, עֲקִרוּהָ וְלָא הַדְרָה בֵּיהּ. אִי בָּעֵית אֵימָא: תִּיּוּהָא חֲזָא בֵּיהּ.

ד ד הַהוּא חֲסִידָא דַּהֲוָה רָגִיל דְּקָא מִשְׁתָּעֵי אִלָּיְהוּ בַּהֲדֵיהּ, בָּנָה בֵּית שַׁעַר וְלָא אִשְׁתָּעֵי בַּהֲדֵיהּ.

ה ה רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה רָמָא דְּשׁוּרָא אַרַבָּנָן. אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לֵוִי: רַבָּנָן לָא צְרִיכֵי נְטִירוּתָא, דִּכְתִיב: (תהילים קל״ט:י״ח) ״אֶסְפְּרֵם, מֵחוֹל יִרְבּוּן״. [׳אֶסְפְּרֵם׳ לְמַאן? אִילֵימָא לַצַּדִּיקִים דִּנְפִישִׁין מֵחָלָא], (מאי ״אספרם מחול ירבון״? אי נימא צדיקים) הַשְׁתָּא כּוּלְהוּ יִשְׂרָאֵל כְּתִיב בְּהוּ: (בראשית כ״ב:י״ז) ״כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם״. צַדִּיקִים, (דאית בהו נפישי מחלא?) [צַדִּיקִים עַצְמָם מֵחוֹל יִרְבּוּן]? אֶלָּא [הָכִי קָאָמַר: ׳אֶסְפְּרֵם׳], אִלּוּ מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל

צַדִּיקִים שֶׁאִסְפְּרֵם, מֵחוֹל יִרְבּוּן. וְקַל־וָחֹמֶר, וּמָה חוֹל שֶׁמּוּעָט, מֵגֵן עַל הַיָּם, מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, שֶׁהֵם מְרֻבִּים, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. כִּי אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לֵיהּ: אַמַּאי לָא תֵּימָא לֵיהּ מֵהַאי קְרָא: (שיר השירים ח׳:י׳) ״אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת״. ״אֲנִי חוֹמָה״, זוֹ תּוֹרָה. ״וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת״, אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. (והוא) [וְרֵישׁ לָקִישׁ סָבַר לָהּ כִּדְדָרַשׁ רָבָא: ״אֲנִי חוֹמָה״, זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. ״וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת״, אֵלּוּ בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת, וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת. (רב הונא) [רַב נַחְמָן] בְּרֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא שָׁדָא כַּרְגָּא אַרַבָּנָן, אָמַר לֵיהּ רַבִּי נָתָן בַּר יִצְחָק: עָבַרְתְּ אַדְּאוֹרַיְתָא, אַדְּנְבִיאֵי, אַדִּכְתוּבֵי. אַדְּאוֹרַיְתָא, דִּכְתִיב: (דברים ל״ג:ג׳) ״אַף חֹבֵב עַמִּים כָּל קְדֹשָׁיו בְּיָדֶךָ״. אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאַתָּה מְחַבֵּב אֻמּוֹת הָעוֹלָם, יִהְיוּ ״כָּל קְדוֹשָׁיו בְּיָדֶךָ״. ״וְהֵם תָּכּוּ לְרַגְלֶךָ״, תָּנֵי רַב יוֹסֵף: אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמְּכַתְּתִין רַגְלֵיהֶם מֵעִיר לְעִיר, וּמִמְּדִינָה לִמְדִינָה לִלְמֹד תּוֹרָה. ״יִשָּׂא מִדַּבְּרֹתֶיךָ״; לִשָּׂא וְלִתֵּן בִּדְבָרָיו שֶׁל מָקוֹם. אַדְּנְבִיאֵי, דִּכְתִיב: (הושע ח׳:י׳-י״א) ״גַּם כִּי יִתְּנוּ בַגּוֹיִם, עַתָּה אֲקַבְּצֵם וַיָּחֵלּוּ מְעָט מִמַּשָּׂא מֶלֶךְ שָׂרִים״. אָמַר (רבא) [עוּלָא]: פָּסוּק זֶה בִּלְשׁוֹן אֲרָמִית נֶאֱמַר, ״אִם (כלם יתנו בגוים) [תָּנוּ כּוּלְהוּ], ״עַתָּה אֲקַבְּצֵם״. וְאִם מְעַט מֵהֶם, ״וַיָּחֵלּוּ מִמַּשָּׂא מֶלֶךְ שָׂרִים״.

ו ו רַבִּי פָּתַח אוֹצָרוֹת בִּשְׁנֵי בַּצֹּרֶת, וְאָמַר: יִכָּנְסוּ בַּעֲלֵי מִקְרָא, בַּעֲלֵי מִשְׁנָה, בַּעֲלֵי תַּלְמוּד, [בַּעֲלֵי הֲלָכָה], בַּעֲלֵי הַגָּדוֹת. אֲבָל עַמֵּי־הָאָרֶץ אַל יִכָּנְסוּ! דָּחַק יוֹנָתָן בֶּן עַמְרָם וְנִכְנַס. אָמַר לוֹ: רַבִּי פַּרְנְסֵנִי. אָמַר לוֹ: [בְּנִי], קָרִיתָ? אָמַר לוֹ: לָאו. אָמַר לוֹ: שָׁנִיתָ? אָמַר לוֹ: לָאו. אָמַר לוֹ: אִם כֵּן בַּמֶּה אֲפַרְנְסְךָ? אָמַר לוֹ: פַּרְנְסֵנִי כַּכֶּלֶב, פַּרְנְסֵנִי כָּעוֹרֵב. פִּרְנְסוֹ. לְאַחַר שֶׁיָּצָא, יָתִיב רַבִּי וְקָא מִצְטַעַר. אָמַר: אוֹי לִי שֶׁנָּתַתִּי פִּתִּי לְעַם־הָאָרֶץ. אָמַר לְפָנָיו רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי: שָׁמָּא יוֹנָתָן בֶּן עַמְרָם תַּלְמִידְךָ הוּא? שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לֵהָנוֹת בִּכְבוֹד תּוֹרָה [מֵימָיו]. בָּדְקוּ אַחֲרָיו (ומצאו). אָמַר רַבִּי: יְכָנְסוּ הַכֹּל. רַבִּי לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי: אֵין פּוּרְעָנוּת בָּאָה לָעוֹלָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל עַמֵּי־הָאָרֶץ. כִּי הַהוּא דְּמֵי כְּלִילָא דְּשָׁדוּ אַטְבָּרְיָא, אַתּוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי וְאָמְרוּ לֵיהּ: לִיתְבוּ רַבָּנָן בַּהֲדָן. אָמַר לְהוּ: לָא. אָמְרוּ לֵיהּ: עַרוֹקִינָן, אָמַר לְהוּ: עָרוֹקוּ. עָרַק פַּלְגָא, דִּלְיוֹהּ לְפַלְגָא. אַתּוּ הַנְהוּ פַּלְגָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי, אָמְרוּ לֵיהּ: לִיתְבוּ רַבָּנָן בַּהֲדָן, אָמַר לְהוּ: לָא. אָמְרוּ לֵיהּ: עַרוֹקִינָן. אָמַר לְהוּ: עָרוֹקוּ. עָרוֹק כֻּלְּהוֹן, פָּשׁ [הַהוּא] כּוֹבֶס, שַׁדְיוּהָ אַכּוֹבֶס, עָרַק כּוֹבֶס, פָּקַע כְּלִילָא. אָמַר רַבִּי: רְאִיתֶם, שֶׁאֵין פּוּרְעָנוּת בָּא לָעוֹלָם אֶלָּא בִּשְׁבִיל עַמֵּי־הָאָרֶץ.

ז ז אִיפְּרָא הוֹרְמִיז אִימֵּיהּ דִּשְׁבוּר מַלְכָּא, שַׁדְּרָהּ אַרְנְקָא דְּדִינְרֵי קַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, אָמְרָה לֵיהּ: תֶּהֱוֵי דָּא לְמִצְוָה רַבָּה. יָתִיב רַב יוֹסֵף וְקָא מְעַיֵּין בָּהּ, ׳מִצְוָה־רַבָּה׳ מַאי הֲוֵי? אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: מִדְּתָנֵי רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה: אֵין פּוֹסְקִין צְדָקָה עַל הַיְתוֹמִים, אֲפִלּוּ לְפִדְיוֹן שְׁבוּיִים, שְׁמַע מִינָּהּ: ׳מִצְוָה רַבָּה׳, פִּדְיוֹן שְׁבוּיִים הוּא. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַבָּה בַּר מָרִי: מְנָא הָא מִלְּתָא דְּאָמוּר רַבָּנָן: ׳מִצְוָה רַבָּה׳, פִּדְיוֹן שְׁבוּיִים הוּא? [אָמַר לֵיהּ]: דִּכְתִיב: (ירמיהו ט״ו:ב׳) ״וְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ: אָנָה נֵצֵא? וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: כֹּה אָמַר ה׳: אֲשֶׁר לַמָּוֶת לַמָּוֶת, וַאֲשֶׁר לַחֶרֶב לַחֶרֶב, וַאֲשֶׁר לָרָעָב לָרָעָב, וַאֲשֶׁר לַשִּׁבְי לַשִּׁבְי״. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמְּאָחֵר בְּפָסוּק זֶה קָשֶׁה מֵחֲבֵרוֹ, חֶרֶב קָשָׁה מִמָּוֶת. אִי בָּעֵית אֵימָא: סְבָרָא, וְאִי בָּעֵית אֵימָא: קְרָא. אִי בָּעֵית אֵימָא סְבָרָא, הַאי [קָא] מְנַוֵּל, וְהַאי לָא קָא מְנַוֵּל. אִי בָּעֵית אֵימָא: קְרָא: (תהילים קט״ז:ט״ו) ״יָקָר בְּעֵינֵי ה׳ הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו״. רָעָב קָשֶׁה מֵחֶרֶב (אי בעית אימא: סברא, אי בעית אימא: קרא) אִי בָּעֵית אֵימָא סְבָרָא, הַאי קָא מִצְטַעֵר, הַאי לָא קָא מִצְטַעֵר. אִי בָּעֵית אֵימָא קְרָא: (איכה ד׳:ט׳) ״טוֹבִים הָיוּ חַלְלֵי חֶרֶב מֵחַלְלֵי רָעָב״. שְׁבִי קָשֶׁה מִכֻּלָּם, דְּכוּלְהוּ אִיתְּנְהוּ בֵּיהּ.

ח אָמַר מַר: אֵין עוֹשִׂין שְׂרָרוֹת עַל הַצִּבּוּר פָּחוֹת מִשְּׁנַיִם. מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַב נַחְמָן: אָמַר קְרָא: (שמות כ״ח:ה׳) ״וְהֵם יִקְחוּ אֶת הַזָּהָב״ וְגוֹ׳. שְׂרָרוֹת הוּא דְּלָא עַבְדִּי, הָא הֵימוּנֵי, מְהֵימָן, מְסַיְּעָא לֵיהּ לְרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מַעֲשֶׂה וּמִנָּה רַבִּי שְׁנֵי אַחִין עַל הַקֻּפָּה. מַאי שְׂרָרוּתָא? דְּאָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: לְפִי שֶׁמְּמַשְׁכְּנִים עַל הַצְּדָקָה, וַאֲפִלּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

ט ח (אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ממשכנין על הצדקה אפילו בערב שבת.) אֵינִי, וְהָכְתִיב: (ירמיהו ל׳:כ׳) ״וּפָקַדְתִּי עַל כָּל לֹחֲצָיו״, וְאָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מַרְתָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: אֲפִלּוּ עַל גַּבָּאֵי צְדָקָה. לָא קַשְׁיָא, הָא דְּאָמִיד, הָא דְּלָא אָמִיד. כִּי הָא דְּרָבָא אַכְּפֵיהּ לְרַב נָתָן בַּר אַמִּי, וְשָׁקִיל מִינֵּיהּ אַרְבָּעָה מֵאָה זוּזֵי לְצְדָקָה. (דניאל י״ב:ג׳) ״וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ״, זֶה דַּיָּן שֶׁדָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ. (שם) [״וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד״, אֵלּוּ גַּבָּאֵי צְדָקָה. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: ״וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִרוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ״, זֶה דַּיָּן שֶׁדָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ], וְגַבָּאֵי צְדָקָה. ״וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כַּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד״, אֵלּוּ מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת, כְּגוֹן מַאן? [אָמַר רַב]: כְּגוֹן רַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת, דְּרַב אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת דַּהֲוָה קָאֵי בְּגִינְתֵּיהּ , אָמַר לֵיהּ: שְׁבַקְתֵּיהּ לְהֵימָנוּתָךְ? אָמַר לֵיהּ: הָא תְּלִיסַר שְׁנִין דְּלָא חֲזָאי [לִי], וְהַשְׁתָּא נַמִּי דַּעְתָּאי (להתם) [עִילָּוֵיהוּ]. וְ׳רַבָּנָן׳ מַאי? אָמַר רַבִינָא: (שופטים ה׳:ל״א) ״וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ״.

י תָּנוּ רַבָּנָן: גַּבָּאֵי צְדָקָה אֵינָן רַשָּׁאִין לִפְרֹשׁ זֶה מִזֶּה, אֲבָל פּוֹרֵשׁ זֶה לַשַּׁעַר וְזֶה לַחֲנוּת. מָצָא מָעוֹת בַּשּׁוּק, לֹא יִתְּנֵם בְּתוֹךְ כִּיסוֹ, אֶלָּא נוֹתְנָם לְתוֹךְ אַרְנְקִי שֶׁל צְדָקָה, וְלִכְשֶׁיָּבוֹא לְבֵיתוֹ, יִטְלֵם. כֵּיוֹצֵא בּוֹ, הָיָה נוֹשֶׂה בַּחֲבֵרוֹ מָנֶה וּפָרַע בַּשּׁוּק, לֹא יִתְּנֵם בְּתוֹךְ כִּיסוֹ, אֶלָּא נוֹתְנָן לְתוֹךְ אַרְנְקִי שֶׁל צְדָקָה, וְלִכְשֶׁיָּבוֹא לְבֵיתוֹ

יִטָּלֵם. תָּנוּ רַבָּנָן: גַּבָּאֵי צְדָקָה שֶׁאֵין לָהֶם עֲנִיִּים לְחַלֵּק, פּוֹרְטִין לַאֲחֵרִים, וְאֵין פּוֹרְטִין לְעַצְמָן. גַּבָּאֵי תַּמְחוּיְשֶׁאֵין לָהֶם עֲנִיִּים לְחַלֵּק, מוֹכְרִין לַאֲחֵרִים וְאֵין מוֹכְרִין לְעַצְמָן. מָעוֹת שֶׁל צְדָקָה אֵין מוֹנִין אוֹתָם שְׁתַּיִם (שתים) אֶלָּא אַחַת אַחַת.

יא תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין מְחַשְּׁבִין בִּצְדָקָה עִם גַּבָּאֵי צְדָקָה, וְלֹא בְּהֶקְדֵּשׁ עִם הַגִּזְבָּרִין, וַאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֵכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים ב י״ב:ט״ז) ״וְלֹא יְחַשְּׁבוּ אֶת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף עַל יָדָם לָתֵת לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה, כִּי בֶאֱמֶנָה הֵם עֹשִׂים״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לָאָדָם גִּזְבָּר נֶאֱמָן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, יָצוּר וְיִמְנֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וַיְצַרּוּ וַיִּמְנוּ״.

יב אָמַר רַב הוּנָא: בּוֹדְקִין לִמְזוֹנוֹת וְאֵין בּוֹדְקִין לִכְסוּת. אִי בָּעֵית אֵימָא קְרָא, וְאִי בָּעֵית אֵימָא סְבָרָא. אִי בָּעֵית אֵימָא סְבָרָא; הַאי קָא מְבַזֵּי וְהַאי לָא קָא מְבַזֵּי. אִי בָּעֵית אֵימָא קְרָא: (ישעיהו נ״ח:ז׳) ״הֲלוֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ״, בְּשִׁי״ן כְּתִיב,*) ׳פְּרוֹשׂ׳ וְהָדַר הַב לֵיהּ. וְהָתָם כְּתִיב: (שם) ״כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ״. [׳כִּי תִרְאֶה׳], לְאַלְתַּר. וְרַב יְהוּדָה אָמַר: בּוֹדְקִין לִכְסוּת וְאֵין בּוֹדְקִין לִמְזוֹנוֹת, אִי בָּעֵית אֵימָא קְרָא, וְאִי בָּעֵית אֵימָא סְבָרָא. אִי בָּעֵית אֵימָא סְבָרָא, הַאי קָא מְצַעֲרָא לֵיהּ וְהַאי לָא קָא מְצַעֲרָא לֵיהּ. אִי בָּעֵית אֵימָא קְרָא; הָכָא כְּתִיב: ״הֲלֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ״, ׳פְּרֹס׳ לְאַלְתַּר, וְכִדְקָרִינָן. וְהָתָם כְּתִיב: ״כִּי תִרְאֶה עָרֹם וְכִסִּיתוֹ״; כְּשֶׁיֵּרָאֶה לְךָ. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: אָמַר ׳כַּסּוּנִי׳, בּוֹדְקִין אַחֲרָיו. ׳פַּרְנְסוּנִי׳, אֵין בּוֹדְקִין.

יג תַּנְיָא: אִם הָיָה מְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, אֵין נִזְקָקִין לוֹ. הַהוּא עַנְיָא דַּהֲוָה מְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, דְּאָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא, לָא מִזְדַּקִּיק לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רַב סָמָא בְּרֵיהּ דְּרַב יֵיבָא לְרַב פָּפָּא: אִי מַר לָא מִזְדַּקִּיק לֵיהּ, אִינִישׁ אַחֲרִינָא לָא מִזְדַּקִּיק לֵיהּ, לִימוּת לֵיהּ? וְהָא תַּנְיָא: אִם הָיָה עָנִי הַמְחַזֵּר עַל הַפְּתָחִים, אֵין נִזְקָקִין לוֹ. אָמַר לֵיהּ: אֵין נִזְקָקִין לוֹ לְמַתָּנָה מְרֻבָּה, אֲבָל נִזְקָקִין לוֹ לְמַתָּנָה מוּעֶטֶת.

יד ט אָמַר רַב אַסִי: לְעוֹלָם אַל יִמְנַע אָדָם (את) עַצְמוֹ מִלְּתֵת שְׁלִישִׁית הַשֶּׁקֶל בַּשָּׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (נחמיה י׳:ל״ג) ״וְהֶעֱמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת לָתֵת עָלֵינוּ שְׁלִשִׁית הַשֶּׁקֶל בַּשָּׁנָה לַעֲבֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ״. וְאָמַר רַב אַסִי: שְׁקוּלָה צְדָקָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹות, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהֶעֱמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת״ וְגוֹ׳. ׳מִצְוָה׳ אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא ׳מִצְוֹת׳. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גָּדוֹל הַמְעַשֶּׂה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ל״ב:י״ז) *)״וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם, וַעֲבֹדַת הַצְּדָקָה הַשְׁקֵט וָבֶטַח עַד עוֹלָם״, [זֶה], ״הֲלֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ״. לֹא זֶה, ״וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת״]. אָמַר לְהוּ רָבָא לִבְנֵי מְחוֹזָא: [בְּמַטּוּתָא מִינַיְכוּ], עוּשׂוּ אַהֲדָדֵי, כִּי הֵיכִי דְּתֵיהֲוֵי [לְכוּ] שַׁלְמָא בְּמַלְכוּתָא. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, אָדָם נוֹתֵן שְׁקָלוֹ וּמִתְכַּפֵּר לוֹ, וְעַכְשָׁיו שֶׁאֵין בֵּית מִקְדָּשׁ קַיָּם, (זכה (שם נח) ״הלא פרוס לרעב לחמך״. לא זכה) [אִם עוֹשִׂין צְדָקָה, מוּטָב, וְאִם לָאו], בָּאִין גּוֹיִים וְנוֹטְלִין (אותה) בְּזָרוֹעַ. (שנאמר: ״וענניים מרודים תביא בית״. אמר מר עוקבא:) וַאַף עַל פִּי כֵן נֶחֱשָׁב לָנוּ כְּצְדָקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ס׳:י״ז) ״וְנֹגְשַׂיִךְ צְדָקָה״. אָמַר (רב) [רָבָא: הַאי מִלְּתָא אִישְׁתַּעְיָא לִי עוּלָּא מְשַׁגֵּשׁ אַרְחָתֵיהּ דְּאִימֵּיהּ], מְשָׁמֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי דִּכְתִיב: (שם נט) ״וַיִּלְבַּשׁ צְדָקָה כַּשִּׁרְיָן״. לוֹמַר לְךָ: מַה שִּׁרְיוֹן זֶה, כָּל קְלָפָּה וּקְלָפָּה מִצְטָרֶפֶת לְשִׁרְיוֹן גָּדוֹל, אַף צְדָקָה, כָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה מִצְטָרֶפֶת לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: מֵהָכָא: (שם סד) ״וּכְבֶגֶד עִדִּים כָּל צִדְקֹתֵינוּ״, מַה בֶּגֶד זֶה, כָּל נִימָא וְנִימָא מִצְטָרֶפֶת לְבֶגֶד גָּדוֹל, אַף צְדָקָה, כָּל פְּרוּטָה וּפְרוּטָה מִצְטָרֶפֶת לְחֶשְׁבּוֹן גָּדוֹל.

טו (אמר רבא האי מלתא אישתעי לי עולא משגש ארחתיה דאימיה.) אַמַּאי קְרוּ לֵיהּ, עוּלָּא מְשַׁגֵּשׁ אָרְחָתֵיהּ דְּאִימֵּיהּ? דְּבָעָא מִינֵּיהּ רַב אַחְדְּבוֹי בַּר אַמִי מֵרַב שֵׁשֶׁת: מְנַיִן לְמִצְוָה בִּימֵי סְפוּרוֹ שֶׁמְּטַמֵּא אָדָם? אָמַר לֵיהּ: [הוֹאִיל וּמְטַמֵּא בְּגָדִים מְטַמֵּא אָדָם. אָמַר לֵיהּ: דִּלְמָא טַמְאָה בְּחִבּוּרִים שַׁאנֵי? דְּהָא הֵסִיט נְבֵלָה דְּמְטַמֵּא בְּגָדִים, וְאֵינוֹ מְטַמֵּא אָדָם? אָמַר לֵיהּ: וְאֶלָּא שֶׁרֶץ, דְּמְטַמֵּא אָדָם מְנָלָן? לָאו מִשּׁוּם דְּמְטַמֵּא בְּגָדִים. אָמַר לֵיהּ: שֶׁרֶץ, בְּהֶדְיָא כְּתִיב בֵּיהּ: (ויקרא כ״ב:ה׳) ״אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל שֶׁרֶץ״. אֶלָּא שִׁכְבַת־זֶרַע דְּמְטַמֵּא אָדָם, מְנָלָן? לָאו מִשּׁוּם דְּהוֹאִיל וּמְטַמֵּא בְּגָדִים, מְטַמֵּא אָדָם. אָמַר לֵיהּ: שִׁכְבַת זֶרַע נַמִּי בְּהֶדְיָא כְּתִיב בּוֹ: (שם) ״אוֹ אִישׁ״, לְרַבּוֹת אֶת הַנּוֹגֵעַ]. אַהֲדַר לֵיהּ בִּבְדִיחוּתָא, חֲלַשׁ דַּעְתֵּיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת, אִישְׁתִּיק רַב אַחְדְּבוֹי בַּר אַמִי, וְאִיתְיַקַּר תַּלְמוּדֵיהּ. אַתְיָא אִימֵּיהּ וְקָא בָּכְיָא קַמֵּיהּ, צַוְחָא צַוְחָא וְלָא אַשְׁגַּח בָּהּ. אָמְרָה לֵיהּ: חָזֵי לְהָנֵי חֲדֵיֵי דְּמָצֵית מִינַיְהוּ, בָּעָא רַחֲמֵי עֲלֵיהּ וְאִתְּסִי.

טז י אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גָּדוֹל הָעוֹשֶׂה צְדָקָה בַּסֵּתֶר יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ, דְּאִלּוּ בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ כְּתִיב: (דברים ט׳:י״ט) ״כִּי יָגֹרְתִּי מִפְּנֵי הָאַף וְהַחֵמָה״. וְאִלּוּ בְּעוֹשֶׂה צְדָקָה כְּתִיב: (משלי כ״א:י״ד) ״מַתָּן בַּסֵּתֶר יִכְפֶּה אָף״.*) וּפְלִיגָא דְּרַבִּי יִצְחָק, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק: ׳אַף׳, כּוֹפֶה, ׳חֵמָה׳, אֵינוֹ כּוֹפֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וְשֹׁחַד בַּחֵק חֵמָה עַזָּה״, אַף עַל פִּי שֶׁ״שֹּׁחַד־בַּחֵק״, חֵמָה עַזָּה! וְאֵיכָא דְּאָמְרִי: אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל דַּיָּן הַנּוֹטֵל שֹׁחַד, מֵבִיא חֵמָה עַזָּה לָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְשֹׁחַד בַּחֵק חֵמָה עַזָּה״. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לֶעָנִי, מִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת, וְהַמְפַיְּסוֹ בִּדְבָרִים, מִתְבָּרֵךְ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת. הַנּוֹתֵן פְּרוּטָה לֶעָנִי מִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת, דִּכְתִיב: (ישעיהו נ״ח:ז׳) ״הֲלֹא פָרֹס (לרעב לחמך) וְגוֹ׳, [וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת וְגוֹ׳. כִּי תִרְאֶה עָרֹם״ וְגוֹ׳]. (שם) (אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח, והלך לפניך צדקך, כבוד ה׳ יאספך, אז תקרא וה׳ יענה, תשוע ויאמר הנני וגו׳) וְהַמְפַיְּסוֹ בִּדְבָרִים מִתְבָּרֵךְ בְּאַחַת עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת, דִּכְתִיב: (שם) ״וְתָפֵק לָרָעֵב נַפְשֶׁךָ, וְנֶפֶשׁ נִעֲנָה תַּשְׂבִּיעַ, וְזָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹרֶךָ, וַאֲפֵלָתְךָ כַּצָּהֳרָיִם, וְנָחֲךָ ה׳ תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְגוֹ׳*), וּבָנוּ מִמְּךָ חָרְבוֹת עוֹלָם, מוֹסְדֵי דּוֹר וָדוֹר תְּקוֹמֵם״ [וְגוֹ׳]. (וקורא לך גודר פרץ משובב נתיבות לשבת״.) וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: מַאי דִּכְתִיב: (משלי

כ״א:כ״א) ״רֹדֵף צְדָקָה וָחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד״, מִשּׁוּם דְּרוֹדֵף צְדָקָה, יִמְצָא צְדָקָה? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: כָּל הָרוֹדֵף צְדָקָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַמְצִיא לוֹ מָעוֹת, (לעשות מהן) [וְעוֹשֶׂה בָּהֶן] צְדָקָה. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַמְצִיא לוֹ בְּנֵי אָדָם הַמְהַגְּנִים, לַעֲשׂוֹת לָהֶן צְדָקָה, כְּדֵי לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם שְׂכָרוֹ, לַאֲפוּקֵי מִדְּדָרַשׁ (רבא) [רַבָּה], דִּדְרַשׁ (רבא) [רַבָּה]: מַאי דִּכְתִיב: (ירמיהו י״ח:כ״ג) ״וְיִהְיוּ מֻכְשָׁלִים לְפָנֶיךָ, בְּעֵת אַפְּךָ עֲשֵׂה בָהֶם״, אָמַר יִרְמְיָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁכּוֹבְשִׁים אֶת יִצְרָם, וּמְבַקְּשִׁים לַעֲשׂוֹת צְדָקָה [לְפָנֶיךָ], הַכְשִׁילֵם בִּבְנֵי אָדָם שֶׁאֵינָם מְהַגְּנִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַבְּלוּ שְׂכָר עֲלֵיהֶם. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ [בֶּן לֵוִי] אוֹמֵר: [כָּל הָרָגִיל לַעֲשׂוֹת צְדָקָה], (זוכה לבנים) [הַוָּיִין לוֹ] בַּעֲלֵי חָכְמָה, בַּעֲלֵי עֹשֶׁר, בַּעֲלֵי הַגָּדָה. בַּעֲלֵי חָכְמָה, דִּכְתִיב: ״יִמְצָא חַיִּים״. בַּעֲלֵי עֹשֶׁר, דִּכְתִיב: ״צְדָקָה״. בַּעֲלֵי הַגָּדָה, דִּכְתִיב: ״וְכָבוֹד״, כְּתִיב הָכָא: ״וְכָבוֹד״, וּכְתִיב הָתָם: (משלי ג׳:ל״ה) ״כָּבוֹד חֲכָמִים יְנְחָלוּ״.

יז יא תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: יֵשׁ (פתחון פה) [לוֹ] לְבַעַל הַדִּין לַהֲשִׁיבְךָ וְלוֹמַר לְךָ: אִם אֱלֹהֵיכֶם אוֹהֵב עֲנִיִּים [הוּא], מִפְּנֵי מָה אֵינוֹ מְפַרְנְסָן? אֶמֹר לוֹ: כְּדֵי (להנצל) [שֶׁנִּנָּצֵל] אָנוּ בָּהֶם מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם. וְזוֹ שְׁאֵלָה שָׁאַל טוּרְנוּסְרוּפוּס (הרשע) אֶת רַבִּי עֲקִיבָא: אִם אֱלֹהֵיכֶם אוֹהֵב עֲנִיִּים [הוּא], מִפְּנֵי מָה אֵינוֹ מְפַרְנְסָן? אָמַר לוֹ: כְּדֵי (להנצל) [שֶׁנִּנָּצֵל] אָנוּ בָּהֶם מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם. אָמַר לוֹ: אַדַּרְבָּה, זוֹ שְׁמַחֲיָבְתָן לַגֵּיהִנֹּם! אֶמְשֹׁל לְךָ מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ בָּשָׂר־וָדָם שֶׁכָּעַס עַל עַבְדּוֹ, וַחֲבָשׁוֹ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, (וגזר) [וְצִוָּה] עָלָיו שֶׁלֹּא לְהַאֲכִילוֹ וְשֶׁלֹּא לְהַשְׁקוֹתוֹ. וְהָלַךְ אָדָם אֶחָד וְהֶאֱכִילָהוּ וְהִשְׁקָהוּ. לְכְשֶׁשָּׁמַע הַמֶּלֶךְ, (הלא) [לֹא] כּוֹעֵס עָלָיו? וַאֲתֶם קְרוּיִים ׳עֲבָדִים׳, דִּכְתִיב: (ויקרא כ״ה:נ״ה) ״כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים״. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא: אֶמְשֹׁל לְךָ מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמֶלֶךְ שֶׁכָּעַס עַל בְּנוֹ וַחֲבָשׁוֹ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וְצִוָּה עָלָיו שֶׁלֹּא לְהַאֲכִילוֹ וְשֶׁלֹּא לְהַשְׁקוֹתוֹ, וְהָלַךְ אָדָם אֶחָד וְהֶאֱכִילָהוּ וְהִשְׁקָהוּ. לְכְשֶׁשָּׁמַע הַמֶּלֶךְ, מְשַׁגֵּר לוֹ דּוֹרוֹן, וְאָנוּ קְרוּיִים ׳בָּנִים׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים י״ד:א׳) ״בָּנִים אַתֶּם לַה׳ אֱלֹהֵיכֶם״. אָמַר לוֹ: אַתֶּם קְרוּיִים ׳בָּנִים׳, (ואתם) [וְ]קְרוּיִים ׳עֲבָדִים׳. בִּזְמַן שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, [אַתֶּם] קְרוּיִים ׳בָּנִים׳, וּבִזְמַן שֶׁאֵין אַתֶּם עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם [אַתֶּם] קְרוּיִים ׳עֲבָדִים׳. וְעַכְשָׁיו אֵין אַתֶּם עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם. אָמַר לוֹ: חֲרֵי הוּא אוֹמֵר: (ישעיהו נ״ח:ז׳) ״הֲלֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ, וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת״. אֵימָתַי ״וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת״? (בזמן הזה) [הָאִידְנָא]! וְקָאָמַר: ״הֲלֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ״.

יח יב דָּרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה בַּר שָׁלוֹם: כְּשֵׁם שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קָצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה, כָּךְ חֶסְרוֹנוֹתָיו [שֶׁל אָדָם] קְצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה. זָכָה, ״הֲלֹא פָרֹס לָרָעֵב לַחְמֶךָ״. לֹא זָכָה, ״וַעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בָיִת״. כִּי הָא דִּבְנֵי אַחְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, חָזָא לְהוּ בְּחַלְמָא דְּבָעוּ לְמֵיחְסַר שִׁבְעָה מֵאָה דִּינָרִין, עַשִּׂינְהוּ וְשָׁקַל מִינַיְהוּ לְצָדָקָה, פּוּשׁ גַּבַּיְהוּ שִׁיבְסַר דִּינָרֵי, כִּי מָטָא מַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי, שָׁדְרוּ דְּבֵי קֵיסָר (שקלינהו,) [נַקְטִינְהוּ]. אָמַר לְהוּ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: לָא תִּדְחֲלוּ, שִׁיבְסַר דִּינָרֵי גַּבַּיְכוּ שַׁקְלִינְהוּ מִינַיְכוּ. אֲמְרֵי לֵיהּ: מְנָא יָדְעְתְּ? אָמַר לְהוּ: (הכי) חָזָאי לְכוּ בְּחַלְמָא. אָמְרוּ לֵיהּ: אַמַּאי לָא אָמַרְתְּ לָן? דְּנִיתְבִינְהוּ. אָמַר לְהוּ: אֲמִינָא, כִּי הֵיכִי דְּתַעֲבְדוּ מִצְוָה לִשְׁמָהּ. רַב פָּפָּא הֲוָה קָא סָלִיק בְּדַרְגָא, אִישְׁתַּמִּיט כַּרְעֵיהּ, בָּעִי לְמֵיפַל, (חלש דעתיה) אָמַר: הַשְׁתָּא כֵּן אִיתְיֵיב מַאן דְּסָנֵי לָן כְּמַחְלְלֵי שַׁבָּתוֹת וּכְעוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אָמַר לֵיהּ חִיָּא בַּר רַב מִדְּפָתֵי לְרַב פָּפָּא: שְׁמָא עָנֵי בָּא לְיָדֵךְ וְלֹא פְּרַנַסְתּוֹ? דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: כָּל הַמַּעֲלִים עֵינָיו מִן הַצְּדָקָה, כְּאִלּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. כְּתִיב הָכָא: (דברים ט״ו:ט׳) ״הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל״. וּכְתִיב הָתָם: (שם יג) ״יָצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיַּעַל״. מַה לְּהַלָּן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, אַף כָּאן עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים.

יט יג תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי: כָּל צְדָקָה וָחֶסֶד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂים בָּעוֹלָם הַזֶּה, שָׁלוֹם גָּדוֹל וּפְרַקְלִיטִין גְּדוֹלִים בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ט״ז:ה׳) ״כֹּה אָמַר ה׳: אַל תָּבוֹא בֵּית מַרְזֵחַ, וְאַל תֵּלֵךְ לִסְפּוֹד, וְאַל תָּנֹד לָהֶם, כִּי אָסַפְתִּי אֶת שְׁלוֹמִי מֵאֵת הָעָם הַזֶּה, נְאֻם ה׳, אֶת הַחֶסֶד וְאֶת הָרַחֲמִים״. ״חֶסֶד״, זוֹ גְּמִילוּת חֲסָדִים. ״רַחֲמִים״, זוֹ צְדָקָה. תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: גְּדוֹלָה צְדָקָה שֶׁמְּקָרֶבֶת אֶת הַגְּאֻלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו נ״ו:א׳) ״כֹּה אָמַר ה׳: שִׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה, כִּי קְרוֹבָה יְשׁוּעָתִי לָבוֹא, וְצִדְקָתִי לְהִגָּלוֹת״. הוּא הָיָה אוֹמֵר: עֲשָׂרָה דְּבָרִים קָשִׁים נִבְרְאוּ בָּעוֹלָם; הַר קָשֶׁה, בַּרְזֶל מְחַתְּכוֹ. בַּרְזֶל קָשֶׁה, (אש) [אוּר] מְפַעְפְּעוֹ. (אש) [אוּר] קָשֶׁה, מַיִם מְכַבִּין אוֹתוֹ. מַיִם קָשִׁים, עָבִים סוֹבְלִים אוֹתָן. עָבִין קָשִׁים, רוּחַ מְפַזַּרְתָּן. רוּחַ קָשָׁה, גּוּף סוֹבְלוֹ. גּוּף קָשֶׁה, פַּחַד שׁוֹבְרוֹ. פַּחַד קָשֶׁה, יַיִן מְפִיגוֹ. יַיִן קָשֶׁה, שֵׁנָה מְפַכַּחְתּוֹ, וּמִיתָה, קָשָׁה מִכֻּלָּם. וּצְדָקָה מַצֶּלֶת מִן הַמִּיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי י׳:ב׳) ״וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת״.

כ יד דָּרַשׁ רַבִּי דּוֹסְתָּאי בְּרַבִּי יַנַּאי: בּוֹא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם. מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם, אָדָם מֵבִיא דּוֹרוֹן [גָּדוֹל] לַמֶּלֶךְ, סָפֵק מְקַבְּלִים אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ, [סָפֵק אֵין מְקַבְּלִים אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ], וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר: מְקַבְּלִים אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ, סָפֵק רוֹאֶה פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, סָפֵק אֵינוֹ רוֹאֶה [פְּנֵי הַמֶּלֶךְ]. וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן, אָדָם נוֹתֵן פְּרוּטָה לֶעָנִי, זוֹכֶה וּמְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים י״ז:ט״ו) ״אֲנִי בְצֶדֶק אֶחֱזֶה פָנֶיךָ, אֶשְׂבְּעָה בְהָקִיץ תְּמוּנָתֶךָ״. רַבִּי אֶלְעָזָר יָהִיב פְּרוּטָה לֶעָנִי, וְהָדַר מַצְלֵי, אָמַר: (כתיב) [דִּכְתִיב]: ״אֲנִי בְצֶדֶק אֶחֱזֶה פָנֶיךָ״. מַאי ״אֶשְׂבְּעָה בְהָקִיץ תְּמוּנָתֶךָ״? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אֵלּוּ תַּלְמִידֵי

חֲכָמִים שֶׁמִּנַּדְּדִין שְׁנָה מֵעֵינֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַשְׁבִּיעָן מִזִּיו הַשְּׁכִינָה לָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב: (משלי י״ט:י״ז) ״מַלְוֵה ה׳ חוֹנֵן דָּל״? אִלְמָלֵא מִקְרָא כָּתוּב אִי־אֶפְשָׁר לְאוֹמְרוֹ, כְּבָיכוֹל, ״עֶבֶד לוֶֹה לְאִישׁ מַלְוֶה״.

כא טו אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא: (אמר) רַבִּי יוֹחָנָן [רָמִי], כְּתִיב: (משלי י״א:ד׳) ״לֹא יוֹעִיל הוֹן בְּיוֹם עֶבְרָה, וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת״. וּכְתִיב: (שם י׳) ״לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רֶשַׁע, וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת״. שְׁתֵּי צְדָקוֹת הַלָּלוּ לָמָּה? אַחַת שֶׁמַּצֶּלֶת מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וְאַחַת שֶׁמַּצֶּלֶת מִמִּיתָה מְשֻׁנָּה. וְאֵיזוֹ הִיא שֶׁמַּצֶּלֶת מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם? הַהוּא דִּכְתִיב בֵּיהּ ׳עֶבְרָה׳, דִּכְתִיב: (צפניה א׳:ט״ו) ״יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא״. וְאֵיזוֹ הִיא שֶׁמַּצֶּלֶת מִמִּיתָה מְשֻׁנָּה? נוֹתְנָהּ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמִי נוֹתְנָהּ. נוֹטְלָהּ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִמִּי נוֹטְלָהּ. נוֹתְנָהּ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְמִי נוֹתְנָהּ, לְאַפּוּקֵי מִדְּמַר עוּקְבָא. נוֹטְלָהּ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מִמִּי נוֹטְלָהּ, לְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי אַבָּא. וְאָלָּא הֵיכִי לִיעְבִּיד? לֵיתְבָהּ לְאַרְנְקֵי שֶׁל צְדָקָה. מֵיתִיבִי: מַה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיִהְיוּ לוֹ בָּנִים [זְכָרִים]? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יְפַזֵּר מָעוֹתָיו לָעֲנִיִּים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ (בן קרחה) אוֹמֵר: יְשַׂמַּח אֶת אִשְׁתּוֹ בְּדָבָר מִצְוָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא יִתֵּן אָדָם פְּרוּטָה לְתוֹךְ אַרְנְקֵי שֶׁל צְדָקָה, אֶלָּא אִם כֵּן מְמַנֶּה עָלֶיהָ כְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן. כִּי קָאֲמְרִינַן, דְּמִמַּנֶּה עָלֶיהָ כְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בַּמֶּה תִּרוֹמֵם קַרְנִי יִשְׂרָאֵל? אָמַר לוֹ: בְּ׳כִּי־תִשָּׂא׳. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: שָׁאֲלוּ אֶת שְׁלֹמֹה בֶּן דָּוִד, עַד הֵיכָן כֹּחָהּ שֶׁל צְדָקָה? אָמַר לָהֶם: צְאוּ וּרְאוּ מַה פֵּרֵשׁ דָּוִד אֲבָא: (תהילים קי״ב:ט׳) ״פִּזַּר נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד, קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד״. (רבא) [רַבִּי אַבָּא] אָמַר: מֵהָכָא: (ישעיהו ל״ג:ט״ז) ״הוּא מְרוֹמִים יִשְׁכֹּן, מְצָדוֹת סְלָעִים מִשְׂגַּבּוֹ, לַחְמוֹ נִתָּן, מֵימָיו נֶאֱמָנִים״. מַאי טַעְמָא ״מְרוֹמִים יִשְׁכֹּן, מְצָדוֹת סְלָעִים מִשְׂגַּבּוֹ״? מִשּׁוּם דְּ״לַחְמוֹ נִתָּן וּמֵימָיו נֶאֱמָנִים״.

כב טז וְאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: שָׁאֲלוּ אֶת שְׁלֹמֹה בֶּן דָּוִד, אֵי־זֶהוּ בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא? אָמַר לָהֶם: כָּל (ישעיה כד) שֶׁ״כְּנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד״. כִּי הָא דְּיוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, (בן לוי) חָלִישׁ וְאִיתְנְגִיד. אָמַר לֵיהּ אַבּוּהָ: מַאי חָזֵית? אָמַר לֵיהּ: עוֹלָם הָפוּךְ רָאִיתִי; עֶלְיוֹנִים לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה. אָמַר לֵיהּ: עוֹלָם בָּרוּר רָאִיתָ. (אמר ליה) וַאֲנָן, הֵיכִי (איתנן) [חָזֵתְינָן]? אָמַר לֵיהּ: כִּי הֵיכִי (דאיתנן) [דְּחַשְׁבִינָן] הָכָא, (איתנן) [חַשְׁבִינָן] הָתָם. וְשָׁמַעְתִּי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: אַשְׁרֵי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתַלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ. וְשָׁמַעְתִּי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: הֲרוּגֵי מַלְכוּת אֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לַעֲמֹד בִּמְחִצָּתָן. מַאן נִינְהוּ? אִילֵימָא רַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבֵרָיו, מִשּׁוּם הֲרוּגֵי מַלְכוּת, וְתוּ לָא? פְּשִׁיטָא, (דהא איכא מעשים טובים) בְּלָאו הָכִי נַמִּי? ! אֶלָּא הֲרוּגֵי לֹד.

כג יח אִיפְּרָא הוּרְמִיז, אִימֵּיהּ דִּשְׁבוּר מַלְכָּא, שַׁדָּרָה אַרְבַּע מְאָה (ארנקידינגרי לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמִּי, וְלָא קַבְּלִינְהוּ. (שדרתינוה) [שַׁדְּרִינְהוּ] לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, וְקַבְּלִינְהוּ [מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת. שָׁמַע רַבִּי אַמִּי, וְאִיקְפַּד. אָמַר: לֵית לֵיהּ: (ישעיהו כ״ז:י״א) ״בִּיבֹשׁ קְצִירָהּ תִּשָּׁבַרְנָה, נָשִׁים בָּאוֹת מְאִירוֹת אוֹתָהּ״. וְרָבָא? מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת. וְרַבִּי אַמִּי נַמִּי, מִשּׁוּם שְׁלוֹם מַלְכוּת? דְּאִיבָּעֵי לֵיהּ לְמִפְלְגִינְהוּ לַעֲנֵי גוֹיִים. וְרָבָא נַמִּי, לַעֲנֵי הַגּוֹיִים יַהֲבִינְהוּ. וְרַבִּי אַמִּי דְּאִיקְפַּד, הוּא דְּלָא סַיְמוּהָ קַמֵּיהּ]. תַּנְיָא: אָמְרוּ עָלָיו עַל בִּנְיָמִין הַצַּדִּיק, שֶׁהָיָה מְמַנֶּה עַל קֻפָּה שֶׁל צְדָקָה, פַּעַם אַחַת בָּאתָה אִשָּׁה (אחת ועמדה) לְפָנָיו בְּשָׁנֵי בַּצֹּרֶת. אָמְרָה לוֹ: רַבִּי, פַּרְנְסֵנִי. אָמַר לָהּ: הָעֲבוֹדָה, אֵין בַּקֻּפָּה שֶׁל צְדָקָה כְּלוּם. אָמְרָה לוֹ: רַבִּי, אִם אֵין אַתָּה מְפַרְנְסֵנִי, הֲרֵי אִשָּׁה וְשִׁבְעָה בָּנֶיהָ מֵתִים. עָמַד וּפִרְנְסָהּ לוֹ: רַבִּי, פַּרְנְסֵנִי. אָמַר לָהּ: הָעֲבוֹדָה, אֵין בַּקֻּפָּה שֶׁל צְדָקָה כְּלוּם. אָמְרָה לוֹ: רַבִּי, אִם אֵין אַתָּה מְפַרְנְסֵנִי, הֲרֵי אִשָּׁה וְשִׁבְעָה בָּנֶיהָ מֵתִים. עָמַד וּפִרְנְסָהּ מִשֶּׁלּוֹ. לְיָמִים חָלָה (בנימין הצדיק) וְנָטָה לָמוּת, אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אַתָּה אָמַרְתָּ: כָּל הַמְקַיֵּם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל כְּאִלּוּ קִיֵּם עוֹלָם מָלֵא, וּבִנְיָמִין הַצַּדִּיק, שֶׁהֶחֱיָה אִשָּׁה וְשִׁבְעָה בָּנֶיהָ, יָמוּת בְּשָׁנִים מוּעָטוֹת [הַלָּלוּ? מִיָּד קָרְעוּ לוֹ גְּזַר דִּינוֹ], תָּנָא: הוֹסִיפוּ לוֹ עַל שְׁנוֹתָיו עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁנִים.

כד יט תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּמוֹנְבַּז הַמֶּלֶךְ שֶׁבִּזְבֵּז אוֹצְרוֹתָיו וְאוֹצְרוֹת אֲבוֹתָיו בִּשְׁנֵי בַּצֹּרֶת, וְחָבְרוּ עָלָיו אֶחָיו וּבֵית אָבִיו. אָמְרוּ לוֹ: אֲבוֹתֶיךָ גָּנְזוּהוֹסִיפוּ עַל שֶׁל אֲבוֹתָם. וְאַתָּה, (בזבזת) אוֹצְרוֹתֶיךָ וְאוֹצְרוֹת אֲבוֹתֶיךָ [מְבַזְבְּזָם]? אָמַר לָהֶם: אֲבוֹתַי גָּנְזוּ (אוצרות) לְמַטָּה, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי (אוצרות) לְמַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים פה) ״אֱמֶת מֵאֶרֶץ תִּצְמָח וְצֶדֶק מִשָּׁמַיִם נִשְׁקָף״. אֲבוֹתַי גָּנְזוּ בְּמָקוֹם שֶׁהַיָּד שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַיָּד שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם פט) ״צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאֶךָ״. אֲבוֹתַי גָּנְזוּ דָּבָר שֶׁאֵין עוֹשֶׂה פֵּרוֹת, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה פֵּרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ג׳:י׳) ״אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב, כִּי פְרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ״. אֲבוֹתַי גָּנְזוּ אוֹצָרוֹת מָמוֹן וַאֲנִי גָּנַזְתִּי [אוֹצָרוֹת] נְפָשׁוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי י״א:ל׳) ״פְּרִי צַדִּיק עֵץ חַיִּים וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם״. אֲבוֹתַי גָּנְזוּ לַאֲחֵרִים, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי לְעַצְמִי, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים כ״ד:י״ג) ״וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה״. אֲבוֹתַי גָּנְזוּ לָעוֹלָם הַזֶּה, וַאֲנִי גָּנַזְתִּי לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו נ״ח:ח׳) ״וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ, כְּבוֹד ה׳ יַאַסְפֶךָ״.

כה כ אָמַר רַבִּי אַבְדִּימִי דְּמִן חֵיפָה: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִטְלָה נְבוּאָה מִן הַנְּבִיאִים וְנִתְּנָה לַחֲכָמִים, אַטּוּ חָכָם לָאו נָבִיא הוּא? הָכִי קָאָמַר: אַף עַל פִּי שֶׁנִּטְלָה מִן הַנְּבִיאִים, מִן הַחֲכָמִים לֹא נִטְלָה. אָמַר אַמֵּימַר: וְחָכָם עָדִיף מִנָּבִיא, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים צ׳:י״ב) ״וְנָבִיא לְבַב חָכְמָה״, מִי נִתְלָה בְּמִי? הֱוֵי אוֹמֵר: קָטָן נִתְלָה בַּגָּדוֹל. אָמַר אַבַּיֵי: תֵּדַע, דְּהָא אָמַר גַּבְרָא רַבָּה מִלְּתָא, וּמִתְאַמְרָא מִשְׁמֵיהּ דְּגַבְרָא רָבָא אַחֲרִינָא כְּוָתֵיהּ. אָמַר רָבָא: מַאי קוּשְׁיָא? דִּלְמָא תַּרְוַיְיהוּ בְּנֵי חַד מַזָּלָא נִינְהוּ? אֶלָּא אָמַר רָבָא: תֵּדַע, דְּאָמַר גַּבְרָא רַבָּה מִלְּתָא, וּמִתְאַמְרָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא (בן) [בַּר] יוֹסֵף כְּוָתֵיהּ. אָמַר רַב אַשִׁי: מַאי קוּשְׁיָא? דִּלְמָא לְהָא מִלְּתָא בַּר מַזָּלֵיהּ (דרבי עֲקִיבָא) הוּא? אֶלָּא אָמַר רַב אַשִׁי: תֵּדַע, דְּאָמַר גַּבְרָא רַבָּה מִלְּתָא, וּמִתְאַמְרָא הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי כְּוָתֵיהּ. וְדִילְמָא

כְּסוּמָא בַּאֲרֻבָּה? וְלָאו טַעְמָא (קאמר בה) [לֵיהִיב]? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִטְלָה נְבוּאָה מִן הַנְּבִיאִים וְנִתְּנָה לַשּׁוֹטִים וְלַתִּינוֹקוֹת. לַשּׁוֹטִים, מַאי הִיא? כִּי הָא דְּאָמַר בַּר רַב אַשִׁי חֲזָה קָאֵי בְּרִיסְתָּקָא דִּמְחוֹזָא, שַׁמְעֵיהּ לְהַהוּא שׁוֹטֶה דְּקָאָמַר: רֵישׁ מְתִיבְתָּא דְּמָלִיךְ בְּמָתָא מְחַסְיָא, (השתא) טַבְיוּמֵי חָתִים. אָמַר: מַאן חָתִים בְּכוּלְּהוּ רַבָּנָן ׳טַבְיוּמֵי׳? אֲנָא! שְׁמַע מִינָּהּ: לְדִידֵי קָיְימָא לִי שַׁעְתָּא, קָם אָתָא. אַדְּאָתָא*), אֵימְנוּ רַבָּנָן (עליה) [לְאוֹתְבֵיהּ] דְּרַב אַחָא מִדִּפְתִּי (לאותוביה) בְּרֵישָׁא, (כד) [כֵּיוָן דְּ]שַׁמְעֵי דְּאָתָא, (בעי למיפתח רב אחא מדפתי) שָׁדְרוּ זוּגָא דְּרַבָּנָן לְגַבֵּיהּ לְאַמְלוּכֵי בֵּיהּ. עַכְּבִינְהוּ, [הָדַר] שָׁדְרוּ זוּגָא [דְּרַבָּנָן] אַחֲרִינָא, עַכְּבִינְהוּ, עַד דְּמָלוּ בֵּי עֲשָׂרָה, וּפָתַח אִיהוּ וְתָנָא [וְדָרַשׁ], לְפִי שֶׁאֵין פּוֹתְחִין בְּ׳כַלָּה״ פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה. קְרֵי רַב אַחָא (מדפתי) אַנַפְשֵׁיהּ: כָּל הַמְּרִיעִין לוֹ, לֹא בְּמְהֵרָה מְטִיבִין לוֹ, וְכָל הַמְּטִיבִין לוֹ, לֹא בְּמְהֵרָה מְרִיעִין לוֹ. (ולאו מילתא היא, אגב צערא דנפשיה קאמר.) תִּינוֹקוֹת, מַאי הִיא? כִּי הָא דְּרִבְרְבֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא חֲזָה יָתְבָא בְּכַנְפֵּיהּ דְּאֲבִיהָ, [חֲווּ] יַתְבֵי קַמֵּיהּ רָבָא וְרָמֵי בַּר חָמָא, אָמַר לָהּ: מַאן בָּעֵית מִינַּיְיהוּ? אָמְרָה לֵיהּ: תַּרְוַיְיהוּ. אָמַר רָבָא: וַאֲנָא בַּתְרָא.

כו כא אָמַר רַב אַבְדִּימִי דְּמִן חֵיפָה: קֹדֶם שֶׁאָכַל אָדָם וְשָׂתָה, יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי לְבָבוֹת. לְאַחַר שֶׁאָכַל וְשָׂתָה, אֵין לוֹ אֶלָּא לֵב אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב י״א:י״ב) ״וְאִישׁ נָבוּב יִלָּבֵב״. וּכְתִיב: (שמות כ״ז:ח׳) ״נְבוּב לֻחֹת״, וּמְתַרְגְּמִינַן: ״חֲלִיל לוּחִין״. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הָרְגִיל בַּיַּיִן אֲפִלּוּ לִבּוֹ אָטוּם כִּבְתוּלָה, יַיִן מְפַקְּחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (זכריה ט׳:י״ז) ״וְתִירוֹשׁ יְנוֹבֵב בְּתֻלוֹת״.

כז תָּנוּ רַבָּנָן: מַדְבִּיק אָדָם תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים כְּאֶחָד, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תּוֹרָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, נְבִיאִים בִּפְנֵי עַצְמָן וּכְתוּבִים בִּפְנֵי עַצְמָן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל אֶחָד וְאֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וְאָמַר רַב יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּבִיתוּס בֶּן זוּנִין שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁמוֹנָה נְבִיאִים מְדֻבָּקִין כְּאֶחָד, עַל פְּנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: לֹא הָיוּ לוֹ אֶלָּא אֶחָד אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ. אָמַר רַבִּי: מַעֲשֶׂה וְהֵבִיאוּ לְפָנֵינוּ תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים מְדֻבָּקִין כְּאֶחָד, וְהִכְשַׁרְנוּם.

כח תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין עוֹשִׂין סֵפֶר תּוֹרָה, לֹא אָרְכּוֹ יוֹתֵר עַל הֻקְּפוֹ, וְלֹא הֻקְּפוֹ יוֹתֵר עַל אָרְכּוֹ. שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי: שִׁעוּר סֵפֶר תּוֹרָה בְּכַמָּה? אָמַר לָהֶם: בְּגִוְיל, שִׁשָּׁה, בְּקֻלָּף בְּכַמָּה? אֵינִי יוֹדֵעַ. רַב הוּנָא כָּתַב שִׁבְעִין סְפָרֵי דְּאוֹרַיְתָא, וְלָא אִתְרְמִי לֵיהּ אֶלָּא חַד. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב כָּתַב חַד אַמַּשְׁכָּא דְּעָגְלֵי וְאִיתְרְמִי לֵיהּ. יְהָבוּ בֵּיהּ רַבָּנָן עֵינֵיהוּ וְנָח נַפְשֵׁיהּ. אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרַב הַמְנוּנָא: כָּתַב רַב אַמִּי אַרְבַּע מֵאוֹת סְפָרֵי תּוֹרָה? אָמַר לֵיהּ: דִּילְמָא (דברים ל״ג:ד׳) ״תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה״ כְּתַב? אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַבִּי זֵירָא: נָטַע רַבִּי יַנַּאי אַרְבַּע מֵאוֹת כַּרְמֵי? אָמַר לֵיהּ: דִּילְמָא שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם וְאַחַת יוֹצֵא זָנָב.

כט כב (תַּנְיָא) [מֵיתִיבִי], אָרוֹן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, אַמָּתַיִם וָחֵצִי אָרְכּוֹ, וְאַמָּה וָחֵצִי רָחְבּוֹ, וְאַמָּה וָחֵצִי קוֹמָתוֹ, בְּאַמָּה (של) [בַּת] שִׁשָּׁה טְפָחִים. וְהַלּוּחוֹת, אָרְכָּן שִׁשָּׁה, וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה, וְעָבְיָן שְׁלשָׁה, וּמִנָּחוֹת [כְּנֶגֶד] (ל)אֲרְכּוֹ שֶׁל אָרוֹן. וְכַמָּה לוּחוֹת אוֹכְלוֹת בָּאָרוֹן? שְׁנַיִם־עָשָׂר טְפָחִים, נִשְׁתַּיְּרוּ שָׁם שְׁלשָׁה טְפָחִים, צֵא מֵהֶם טֶפַח, מֻחֱצָה לְכֹתֶל זֶה וּמֻחֱצָה לְכֹתֶל זֶה, נִשְׁתַּיְּרוּ שָׁם שְׁנֵי טְפָחִים שֶׁבָּהֶם סֵפֶר תּוֹרָה מֻנָּח, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א ח׳:ט׳) ״אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לֻחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּיחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב״. מַאי ״אֵין בָּאָרוֹן רַק״? ״מֵעוּט אַחַר מֵעוּט״! וְאֵין מֵעוּט אַחַר מֵעוּט אֶלָּא לְרַבּוֹת, סֵפֶר תּוֹרָה הַמֻּנָּח (שם) [בָּאָרוֹן]. פִּרְנְסָתָּ אָרוֹן לְאָרְכּוֹ, צֵא וּפְרֹנֵס אָרוֹן לְרָחְבּוֹ. כַּמָּה לוּחוֹת אוֹכְלוֹת בָּאָרוֹן? שִׁשָּׁה טְפָחִים, נִשְׁתַּיְּרוּ שָׁם שְׁלשָׁה טְפָחִים, צֵא מֵהֶם טֶפַח, מֻחֱצָה לְכֹתֶל זֶה, וּמֻחֱצָה לְכֹתֶל זֶה, נִשְׁתַּיְּרוּ שָׁם שְׁנֵי טְפָחִים, שֶׁלֹּא יְהֵא סֵפֶר תּוֹרָה נִכְנָס וְיוֹצֵא כְּשֶׁהוּא דָּחוּק, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּאַמָּה בַּת חֲמִשָּׁה טְפָחִים, וְהַלּוּחוֹת, אָרְכָּן שִׁשָּׁה וְרָחְבָּן שִׁשָּׁה, וְעָבְיָן שְׁלשָׁה, מַנָּחוֹת בְּאָרְכּוֹ שֶׁל אָרוֹן. כַּמָּה לוּחוֹת אוֹכְלוֹת בָּאָרוֹן? שְׁנַיִם־עָשָׂר טְפָחִים. נִשְׁתַּיֵּר שָׁם חֲצִי טֶפַח, אֶצְבַּע לְכֹתֶל זֶה וְאֶצְבַּע לְכֹתֶל זֶה. פִּרְנְסָתָּ אָרוֹן לְאָרְכּוֹ, צֵא וּפְרֹנֵס [אָרוֹן] לְרָחְבּוֹ. כַּמָּה לוּחוֹת (אוכלות) [אוֹגְדוֹת] בָּאָרוֹן? שִׁשָּׁה טְפָחִים, נִשְׁתַּיֵּר שָׁם טֶפַח וּמֻחֱצָה. צֵא מֵהֶן חֲצִי טֶפַח, אֶצְבַּע וּמֻחֱצָה לְכֹתֶל זֶה וְאֶצְבַּע וּמֻחֱצָה לְכֹתֶל זֶה, נִשְׁתַּיֵּר שָׁם טֶפַח, שֶׁשָּׁם עֲמוּדִים עוֹמְדִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (ש״ה ג) ״אַפְרִיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן״. (וכתיב:) (שם) ״עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף״ וגו׳. וַאֲנַן שָׁשְׁגִּרוּ [בּוֹ] פְּלִשְׁתִּים דּוֹרוֹן לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֻנָּח (שם) בְּצִדּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א ו׳:ח׳) ״וְאֵת כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הֲשֵׁבֹתֶם לוֹ אָשָׁם, תָּשִׂימוּ בָּאַרְגַּז מִצִּדּוֹ״ [וגו׳]. וְעָלָיו סֵפֶר תּוֹרָה מֻנָּח, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ל״א:כ״ו) [״לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה] וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית ה״, מִצִּדּוֹ מֻנָּח וְלֹא בְּתוֹכוֹ. הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם ״אֵין בָּאָרוֹן רַק״? לְרַבּוֹת שִׁבְרֵי לוּחוֹת, שֶׁמֻּנָּחוֹת בָּאָרוֹן. [וְאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ, סֵפֶר תּוֹרָה הֻקְּפוֹ שִׁשָּׁה טְפָחִים, מִכְּדֵי, כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּהֻקְּפוֹ שְׁלשָׁה טְפָחִים, יֵשׁ בּוֹ רֹחַב טֶפַח, וְכֵיוָן דְּלֶאֱמְצָעִיתוֹ נִגְלָל, נָפִישׁ לֵיהּ מִתְּרֵי טְפָחָא רַוְחָא דְּבֵינֵי בֵּינֵי, בְּתְרֵי פּוּשְׁכֵי הֵיכִי יָתִיב? אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: סֵפֶר עֶזְרָא, לְתַחְלָתוֹ הוּא נִגְלָל. וְאַבָּתֵי תְּרֵי בְּתְרֵי הֵיכִי יָתִיב? אָמַר רַב אַשִׁי: דְּכָרִיךְ בֵּיהּ פּוּרְתָּא וְכָרְכֵיהּ לְעֵיל. וְרַבִּי יְהוּדָה, מִקַּמֵּי דְּלֵיתֵי אַרְגָּז, סֵפֶר תּוֹרָה הֵיכִי הֲוָה יָתִיב? דַּפָּא הֲוָה נָפִיק מִינֵּיהּ, וְיָתִיב עִילּוֵיהּ סֵפֶר תּוֹרָה. וְרַבִּי מֵאִיר, הַאי ״מִצַּד אֲרוֹן״ מַאי עָבִיד לֵיהּ? הַהוּא מִבָּעֵי לֵיהּ דְּמַתְנַח בֵּינֵי לוּחֵי, וּלְעוֹלָם בְּגַוֵּיהּ מִן הַצַּד. וְרַבִּי מֵאִיר, עַמּוּדִים הֵיכָא הֲווּ קָיְימִי? מִבְּרַאי. וְרַבִּי מֵאִיר, שִׁבְרֵי לוּחוֹת דְּמֻנָּחִים בָּאָרוֹן, מְנָן לָן? נַפְקָא לֵיהּ] (מנא לן) מִדְּרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: מַאי דִּכְתִיב: (שמואל ב ו׳:ב׳) ״אֲשֶׁר נִקְרָא שֵׁם, שֵׁם ה׳ צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים עָלָיו״. מְלַמֵּד, שֶׁלּוּחוֹת וְשִׁבְרֵי לוּחוֹת מֻנָּחִים בָּאָרוֹן. וְאִידָךְ. הַהוּא מִבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: מְלַמֵּד, שֶׁהַשֵּׁם וְכָל כִּנּוּיָיו מֻנָּחִים בָּאָרוֹן. וְאִידָךְ נַמִּי, מִבָּעֵי לֵיהּ לְהָכִי? אֵין הָכִי נַמִּי, אֶלָּא שִׁבְרֵי לוּחוֹת מֻנָּחִים בָּאָרוֹן, מְנָא לָן? נַפְקָא לֵיהּ מִדְּתָנֵי רַב

יוֹסֵף, דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף: (דברים י׳:ב׳) ״אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ, וְשַׂמְתָּם בָּאָרוֹן״, מְלַמֵּד, שֶׁהַלּוּחוֹת וְשִׁבְרֵי לוּחוֹת מֻנָּחִים בָּאָרוֹן. וְאֵידָךְ? הַהוּא מִבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: ״אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ״, אָמַר לֵיהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: יִישַׁר כֹּחֲךָ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ.

ל כג תָּנוּ רַבָּנָן: סִדְרָן שֶׁל נְבִיאִים; יְהוֹשֻׁעַ, שׁוֹפְטִים, שְׁמוּאֵל, מְלָכִים, יִרְמְיָה, יְחֶזְקֵאל, יְשַׁעְיָה, וּשְׁנֵים־עָשָׂר. מִכְּדֵי, הוֹשֵׁעַ קָדִים, דִּכְתִיב: (הושע א׳:ב׳) ״תְּחִלַּת דִּבֶּר ה׳ בְּהוֹשֵׁעַ״, וְכִי עִם הוֹשֵׁעַ דִּבֶּר תְּחִלָּה, וַהֲלֹא מִמֹּשֶׁה וְעַד הוֹשֵׁעַ כַּמָּה נְבִיאִים הָיוּ? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁהָיָה תְּחִלָּה לְאַרְבָּעָה נְבִיאִים שֶׁנִּתְנַבְּאוּ בְּאוֹתוֹ הַפֶּרֶק, וְאֵלּוּ הֵם: הוֹשֵׁעַ, יְשַׁעְיָה, עָמוֹס וּמִיכָה. וְלִיקְדְּמֵיהּ לְהוֹשֵׁעַ בְּרִישָׁא! כֵּיוָן דִּכְתִיב נְבוּאָתֵיהּ גַּבֵּי חַגַּי, זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי, (ואינהו) [וְחַגַּי, זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי], סוֹף נְבִיאִים הֲווּ, חָשִׁיב לֵיהּ בַּהֲדַיְיהוּ. וְלִכְתְּבֵיהּ לְחוּדֵיהּ, וְלִקְדְּמֵיהּ? אֵידִי דְּזוּטָר, מִירְכַּס. מִכְּדֵי, יְשַׁעְיָה קָדִים לְיִרְמְיָה [ויְחֶזְקֵאל], לִקְדִים לִישַׁעְיָה בְּרֵישָׁא? כֵּיוָן דִּמְלָכִים סֵיפֵיהּ חֻרְבָּנָא, וְיִרְמְיָה כּוּלֵיהּ חֻרְבָּנָא, וִיחֶזְקֵאל רֵישֵׁיהּ חֻרְבָּנָא וְסֵיפֵיהּ נֶחָמָתָא. וִישַׁעְיָה כּוּלֵיהּ נֶחָמָתָא, סַמְכִינַן חוּרְבָּנָא לְחוּרְבָּנָא, וְנֶחָמָתָא לְנֶחָמָתָא.

לא כד (תָּנוּ רַבָּנָן): סִדְרָן שֶׁל כְּתוּבִים: רוּת [וְסֵפֶר] תְּהִלִּים, אִיּוֹב, מִשְׁלֵי, קֹהֶלֶת, שִׁיר־ הַשִּׁירִים, קִינוֹת, דָּנִיֵּאל וּמְגִלַּת־אֶסְתֵּר, עֶזְרָא וְדִבְרֵי־ הַיָּמִים. וּלְמַאן דְּאָמַר: אִיּוֹב בִּימֵי מֹשֶׁה הָיָה, לִיקְדְּמֵיהּ לְאִיּוֹב בְּרִישָׁא! אַתְחוֹלֵי פּוּרְעָנוּתָא לָא מַתְחִלִינַן. רוּת, נַמִּי פּוּרְעָנוּתָא הֲוָה? פּוּרְעָנוּתָא דְּאִית לֵיהּ אַחֲרִית, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ ׳רוּת׳? שֶׁיָּצָא מִמֶּנָּה דָּוִד, שֶׁרִוָּהוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשִׁירוֹת וּבְתוּשְׁבָּחוֹת. וּמִי כְּתָבָן? מֹשֶׁה כָּתַב סִפְרוֹ וּפָרָשַׁת בִּלְעָם וְאִיּוֹב. וְיהוֹשֻׁעַ כָּתַב סִפְרוֹ וּשְׁמוֹנָה פְּסוּקִים שֶׁבַּתּוֹרָה. שְׁמוּאֵל כָּתַב סִפְרוֹ וְסֵפֶר שׁוֹפְטִים וְרוּת. דָּוִד כָּתַב סֵפֶר תְּהִלִּים עַל יְדֵי עֲשָׂרָה זְקֵנִים: עַל יְדֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְעַל יְדֵי מַלְכִּי־צֶדֶק, וְעַל יְדֵי אַבְרָהָם וְעַל יְדֵי מֹשֶׁה, וְעַל יְדֵי הֵימָן, וְעַל יְדֵי יְדוּתוּן, וְעַל יְדֵי אָסָף, וְעַל יְדֵי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי קֹרַח. יִרְמְיָה כָּתַב סִפְרוֹ וְסֵפֶר מְלָכִים וְקִינוֹת. חִזְקִיָּהוּ וְסִיעָתוֹ כָּתְבוּ יְשַׁעְיָה, מִשְׁלֵי וְשִׁיר־ הַשִּׁירִים וְקֹהֶלֶת. אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה כָּתְבוּ יְחֶזְקֵאל, תְּרֵי־עָשָׂר, דָּנִיֵּאל וּמְגִלַּת־אֶסְתֵּר. עֶזְרָא כָּתַב סִפְרוֹ וְיִחַס שֶׁל דִּבְרֵי הַיָּמִים עַד לוֹ. מְסַיֵּעַ לֵיהּ לְרַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: לֹא עָלָה עֶזְרָא מִבָּבֶל עַד שֶׁיִּחֵס עַצְמוֹ וְעָלָה. וּמַאן אַסְקֵיהּ? נְחֶמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה.

לב כה אָמַר מַר: יְהוֹשֻׁעַ כָּתַב סִפְרוֹ וּשְׁמוֹנָה פְּסוּקִים שֶׁבַּתּוֹרָה. תַּנְיָא כְּמַאן דְּאָמַר: שְׁמוֹנָה פְּסוּקִים שֶׁבַּתּוֹרָה, יְהוֹשֻׁעַ כְּתָבָן, דִּתַנְיָא: (דברים ל״ד:ה׳) ״וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה׳״. אֶפְשָׁר מֹשֶׁה מֵת וְכָתַב: ״וַיָּמָת [שָׁם מֹשֶׁה]״? אֶלָּא, עַד כָּאן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָךְ כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְאָמְרֵי לָהּ רַבִּי נְחֶמְיָה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֶפְשָׁר סֵפֶר תּוֹרָה חָסֵר אוֹת אַחַת, וּכְתִיב: (דברים ל״א:כ״ו) ״לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה״, אֶלָּא, עַד כָּאן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר, וּמֹשֶׁה אוֹמֵר וְכוֹתֵב, מִכָּאן וְאֵילָךְ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר, וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדֶמַע, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן: (ירמיהו ל״ו:י״ח) ״וַיֹּאמֶר לָהֶם בָּרוּךְ מִפִּיו יִקְרָא אֵלַי אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַאֲנִי כֹּתֵב עַל הַסֵּפֶר בַּדְיו״? כְּמַאן אַזְלָא הָא דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר אַבָּא, אָמַר רַב גִּידֵל, אָמַר רַב: שְׁמוֹנָה פְּסוּקִים שֶׁבַּתּוֹרָה, יָחִיד קוֹרֵא אוֹתָן, נֵימָא: [רַבִּי יְהוּדָה הִיא ו]דְלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? אֲפִלּוּ תֵּימָא רַבִּי שִׁמְעוֹן, הוֹאִיל וְאִישְׁתַּנִי אִישְׁתַּנִי. יְהוֹשֻׁעַ כָּתַב סִפְרוֹ, וְהָכְתִיב: (יהושע כ״ד:ל״ג) ״וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ״ וגו׳? דְּאַסְקֵיהּ אֶלְעָזָר. וְהָכְתִיב: (שם) ״וְאֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן מֵת״, דְּאַסְקֵיהּ פִּינְחָס. שְׁמוּאֵל כָּתַב סִפְרוֹ? וְהָכְתִיב: (שמואל א כ״ח:ג׳) ״וּשְׁמוּאֵל מֵת״, דְּאַסְקֵיהּ גָּד הַחוֹזֶה וְנָתָן הַנָּבִיא. דָּוִד כָּתַב (ספרו) [סֵפֶר תְּהִלִּים] עַל יְדֵי עֲשָׂרָה זְקֵנִים. וְלִיחְשׁוֹב נַמִּי אִיתָן הָאֶזְרָחִי? אָמַר רַב: אִיתָן הָאֶזְרָחִי זֶה הוּא אַבְרָהָם. כְּתִיב הָכָא: (תהלים פט) ׳אֵיתָן הָאֶזְרָחִי׳, וּכְתִיב הָתָם: (ישעיהו מ״א:ב׳) ״מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ״. (ואימא יעקב? דכתיב ביה: (בראשית ל״ב:ל״ב) ״ויזרח לו השמש״, ההוא מיבעי ליה: שמש שבאה בעבורו, זרחה בעבורו.) קָא חָשִׁיב מֹשֶׁה וְקָא חָשִׁיב הֵימָן, וְהָאָמַר רַב: הֵימָן זֶה מֹשֶׁה. כְּתִיב הָכָא ׳הֵימָן׳, וּכְתִיב הָתָם: (במדבר י״ב:ז׳) ״בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא״. תְּרֵי הֵימָן הֲווּ. מֹשֶׁה כָּתַב סִפְרוֹ וּפָרָשַׁת בִּלְעָם וְאִיּוֹב. מְסַיֵּעַ לֵיהּ לְרַבִּי לֵוִי בַּר לַחְמָא, דְּאָמַר רַבִּי לֵוִי בַּר לַחְמָא: אִיּוֹב בִּימֵי מֹשֶׁה הָיָה, כְּתִיב הָכָא: (איוב י״ט:כ״ג) ״מִי יִתֵּן אֲפוֹ וְיִכָּתְבוּן מִלָּי״, וּכְתִיב הָתָם: (שמות ל״ג:ט״ז) ״וּבַמֶּה יִוָּדַע אֵיפוֹא״. וְאֵימָא בִּימֵי יְצָחָק? דִּכְתִיב בֵּיהּ: (בראשית כ״ז:ל״ג) ״מִי אֵפוֹא הוּא הַצָּד צַיִד״. וְאֵימָא בִּימֵי יַעֲקֹב? דִּכְתִיב בֵּיהּ: (שם מג) ״אִם כֵּן אֵפוֹא זֹאת עֲשׂוּ״. וְאֵימָא [בִּימֵי] יוֹסֵף? דִּכְתִיב בֵּיהּ: (שם לז) ״אֵיפֹה הֵם רֹעִים״. לָא סַלְקָא דַּעְתָּךְ, דִּכְתִיב: (איוב י״ט:כ״ג) ״מִי יִתֵּן בַּסֵּפֶר וְיֻחָקוּ״. וּמֹשֶׁה [הוּא דְ]אִיקְרִי ׳מְחוֹקֵק׳ דִּכְתִיב: (דברים ל״ג:כ״א) ״וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן״. רָבָא אָמַר: אִיּוֹב בִּימֵי מַרְגְּלִים הָיָה, כְּתִיב הָכָא: (איוב א׳:א׳) ״אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עוּץ אִיּוֹב שְׁמוֹ״. וּכְתִיב הָתָם: (במדבר י״ג:כ׳) ״הֲיֵשׁ בָּהּ עֵץ״, מִי דָּמֵי, הָתָם ׳עֵץ׳, הָכָא ׳עוּץ׳? הָכִי קָאָמַר (אמר) [לְהוֹ] מֹשֶׁה (למרגלים ראו אם) [לְיִשְׂרָאֵל]: יֶשְׁנוֹ לְאוֹתוֹ אָדָם שֶׁשְּׁנוֹתָיו אֲרֻכּוֹת כְּעֵץ, וּמְגִין עַל דּוֹרוֹ כְּעֵץ?

לג כו יָתִיב הַהוּא מָרַבָּנָן קַמֵּיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, וְיָתִיב וְקָאָמַר: אִיּוֹב לֹא הָיָה וְלֹא נִבְרָא, אֶלָּא מָשָׁל הָיָה. אָמַר לֵיהּ: עָלֶיךָ אָמַר קְרָא: (איוב א׳:א׳) ״אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ עוּץ אִיּוֹב שְׁמוֹ״. (אמר ליה) אֶלָּא מֵעַתָּה: (שמואל ב י״ב:ג׳) ״וְלָרָשׁ אֵין כֹּל, כִּי אִם כִּבְשָׂה אַחַת קְטַנָּה״ וגו׳. מִי הֲוָה? אֶלָּא מָשָׁל בְּעָלְמָא הוּא, הָכָא נַמִּי מָשָׁל בְּעָלְמָא. (אמר ליה) אִם כֵּן, שְׁמוֹ וְשֵׁם עִירוֹ לָמָּה? (לי?) רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמְרֵי תַּרְוַויְהוּ: אִיּוֹב מְעוֹלֵי גּוֹלָה הָיָה, (ומדרשו) [וּבֵית מִדְרָשׁוֹ] בְּטֶבֶרְיָה הָיָה. מֵיתִיבִי: יְמֵי שְׁנוֹתָיו שֶׁל אִיּוֹב, מִשָּׁעָה שֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם וְעַד שָׁעָה שֶׁיָּצְאוּ. אֵימָא: כְּמִשָּׁעָה שֶׁנִּכְנְסוּ וְעַד שָׁעָה שֶׁיָּצְאוּ. מֵיתִיבִי: שִׁבְעָה נְבִיאִים נִתְנַבְּאוּ לַגּוֹיִים וְאֵלּוּ הֵן: בִּלְעָם וְאָבִיו, וְאִיּוֹב וְאֱלִיפַז הַתֵּימָנִי וּבִלְדַּד הַשּׁוּחִי וְצוֹפַר הַנַּעֲמָתִי וְאֱלִיהוּא בֶן בַּרַכְאֵל הַבּוּזִי. [אָמַר לֵיהּ]:

וְלִיטַעֲמִיךְ, אֱלִיהוּא בֶּן בַּרַכְאֵל, (הבוזי הכא נמי) דְּלָאו מִיִּשְׂרָאֵל הֲוָה? [וְהָא כְּתִיב: ״מִמִּשְׁפַּחַת רָם״], אֶלָּא אִיתְנַבִּיוּיֵי אִיתְנַבִּי לַגּוֹיִם, הָכָא נַמִּי אִיּוֹב אִיתְנַבִּוי אִיתְנַבִּי לַגּוֹיִם. אַטוּ כּוּלְּהוּ נְבִיאֵי, מִי לָא אִיתְנַבִּיאוּ לַגּוֹיִים? כּוּלְּהוּ נְבִיאֵי, עִקָּר נְבִיאוּתַיְהוּ בְּיִשְׂרָאֵל, הַנֵי, עִקָּר נְבִיאוּתַיְהוּ בַּגּוֹיִים. מֵיתִיבִי: חָסִיד הָיָה בַּגּוֹיִים וְאִיּוֹב שְׁמוֹ, וְלֹא בָּא לָעוֹלָם אֶלָּא כְּדֵי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ. (באו) [הֲבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא] עָלָיו יִסּוּרִין, הִתְחִיל מְחָרֵף וּמְגַדֵּף, כָּפַל לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׂכָרוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּדֵי לְטָרְדוֹ מִן הָעוֹלָם הַבָּא. תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִיּוֹב בִּימֵי שְׁפוֹט הַשּׁוֹפְטִים הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב כ״ז:י״ב-י״ג) ״הֵן אַתֶּם כֻּלְּכֶם חֲזִיתֶם וְלָמָּה זֶּה הֶבֶל תֶּהְבָּלוּ״, אֵי זֶהוּ דּוֹר שֶׁכֻּלּוֹ הֶבֶל? הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה דּוֹרוֹ שֶׁל שְׁפוֹט הַשּׁוֹפְטִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: אִיּוֹב בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם מב) ״וְלֹא נִמְצָא נָשִׁים יָפוֹת כְּבְנוֹת אִיּוֹב בְּכָל הָאָרֶץ״, אֵיזוֹ דּוֹר שֶׁנִּתְבַּקְּשׁוּ נָשִׁים יָפוֹת? הֱוֵי אוֹמֵר זֶה דּוֹרוֹ שֶׁל אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ. וְאִימָא: בִּימֵי דָּוִד, דִּכְתִיב בֵּיהּ: (מלכים א א׳:ג׳) ״וַיְבַקְּשׁוּ נַעֲרָה יָפָה״. הָתָם: (שם) ״בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל״, הָכָא ״בְּכָל הָאָרֶץ״. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אִיּוֹב בִּימֵי מַלְכַּת־שְׁבָא הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב א׳:ט״ו) ״וַתִּפֹּל שְׁבָא וַתִּקָּחֵם״. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִיּוֹב בִּימֵי כַּשְׂדִּים הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״כַּשְׂדִּים שָׂמוּ שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים״. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אִיּוֹב בִּימֵי יַעֲקֹב הָיָה, וְדִינָה בַּת יַעֲקֹב נָשָׂא, כְּתִיב הָכָא: (שם ב) ״כְּדַבֵּר אַחַת הַנְּבָלוֹת תְּדַבֵּרִי״, וּכְתִיב הָתָם: (בראשית ל״ד:ז׳) ״כִּי נְבָלָה עָשָׂה בְיִשְׂרָאֵל״. וְכוּלְּהוּ תַּנָּאֵי סְבִירָא לְהוּ, דְּאִיּוֹב מִיִּשְׂרָאֵל הֲוָה, לְבַר מֵיֵּשׁ אוֹמְרִים. דְּאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ מֵהַגּוֹיִים הֲוָה, בְּתַר דְּשָׁכִיב מֹשֶׁה מִי שָׁרְתָה שְׁכִינָה עַל הַגּוֹיִים? וְהָא אָמַר מַר: בְּקֵשׁ מֹשֶׁה שֶׁלֹּא תִּשְׁרֶה שְׁכִינָה עַל הַגּוֹיִם, וְנִתַּן לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ל״ג:ט״ז) ״וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ״.

לד כז אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דּוֹרוֹ שֶׁל אִיּוֹב שָׁטוּף בְּזִמָּה הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב כ״ז:י״ב) ״הֵן אַתֶּם כֻּלְּכֶם חֲזִיתֶם, וְלָמָּה זֶּה הֶבֶל תֶּהְבָּלוּ״. וּכְתִיב: (ש״ה ז) ״שׁוּבִי שׁוּבִי [הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי שׁוּבִי] וְנֶחֱזֶה בָּךְ״. אֵימָא בִּנְבוּאָה? דִּכְתִיב: (ישעיהו א׳:א׳) ״חֲזוֹן יְשַׁעְיָהוּ בֶן אָמוֹץ״, אִם כֵּן ״לָמָּה זֶּה הֶבֶל תֶּהְבָּלוּ״ (אַמַּאי) [לָמָּה לִי?]. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב: (רות א׳:א׳) ״וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים״? דּוֹר שֶׁשּׁוֹפֵט אֶת שׁוֹפְטָיו. אָמַר לוֹ: טֹל קֵיסָם מִבֵּין (שיניך) [עֵינֶיךָ], אָמַר לוֹ: טֹל קוֹרָה מִבֵּין עֵינֶיךָ. אָמַר לוֹ: (ישעיהו א׳:כ״ב) ״כַּסְפֵּךְ הָיָה לְסִיגִים״. אָמַר לוֹ: (שם) ״סָבְאֵךְ מָהוּל בַּמָּיִם״. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר: מַלְכַּת שְׁבָא ״אִשָּׁה הָיְתָה״, אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה. מַאי ׳מַלְכַּת־שְׁבָא׳? ׳מַלְכוּתָא־דְּשִׁבְעָא׳. (איוב א׳:ו׳) ״וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל ה׳, וַיָּבוֹא גַּם הַשָּׂטָן בְּתוֹכָם וגו׳, וַיֹּאמֶר ה׳ אֶת הַשָּׂטָן: מֵאַיִן תָּבֹא? וגו׳ מִשּׁוּט בָּאָרֶץ וּמֵהִתְהַלֵּךְ בָּהּ״. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שַׁטְתִּי בְכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְלֹא מָצָאתִי נֶאֱמָן כְּאַבְרָהָם עַבְדֶּךָ, שֶׁאָמַרְתָּ לוֹ: (בראשית י״ג:י״ז) ״קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה״ (ובשעה) [אֲפִלּוּ הָכִי, בְּשָׁעָה] שֶׁבִּקֵּשׁ לִקְבֹּר אֶת שָׂרָה, לֹא מָצָא מָקוֹם לִקְבוֹרָה, עַד שֶׁקָּנָה בְּאַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף, וְלֹא הִרְהֵר אַחַר מִדּוֹתֶיךָ. (איוב א׳:ח׳) ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל הַשָּׂטָן: הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ [עַל] עַבְדִּי אִיּוֹב, כִּי אֵין כָּמֹהוּ בָאָרֶץ, אִישׁ תָּם וְיָשָׁר״ וגו׳. מַאי ״וְסָר מֵרָע״? אָמַר (רבה) [רַבִּי אַבָּא] בַּר שְׁמוּאֵל: אִיּוֹב, וַתָּרֶן בְּמָמוֹנוֹ הָיָה, מִנְהֲגוֹ שֶׁל עוֹלָם, אָדָם נוֹתֵן חֲצִי פְּרוּטָה לְחֲנָנִי, וְאִיּוֹב וּתְרֵהּ מְשַׁלּוֹ.

לה כח אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גָּדוֹל שֶׁנֶּאֱמַר בְּאִיּוֹב מִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם, דְּאִלּוּ בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: (בראשית כ״ב:י״ב) ״כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי יְרֵא אֱלֹהִים אַתָּה״. וְאִלּוּ בְּאִיּוֹב כְּתִיב: (איוב א׳:ח׳-ט׳) ״אִישׁ תָּם וְיָשָׁר, יְרֵא אֱלֹהִים וְסָר מֵרָע״. (שם) ״וַיַּעַן הַשָּׂטָן אֶת ה׳ וַיֹּאמַר: הֲחִנָּם יָרֵא אִיּוֹב אֱלֹהִים, הֲלֹא אַתָּה שַׂכְתָּ בַּעֲדוֹ, וּבְעַד בֵּיתוֹ, וּבְעַד כָּל אֲשֶׁר לוֹ מִסָּבִיב, מַעֲשֵׂה יָדָיו בֵּרַכְתָּ, וּמִקְנֵהוּ פָּרַץ בָּאָרֶץ״. מַאי ״מַעֲשֵׂה יָדָיו בֵּרַכְתָּ״? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: כָּל הַנּוֹטֵל פְּרוּטָה מֵאִיּוֹב מִתְבָּרֵךְ. מַאי ״וּמִקְנֵהוּ פָּרַץ בָּאָרֶץ״? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: מִקְנֵהוּ שֶׁל אִיּוֹב פָּרַץ גְּדֵרוֹ שֶׁל עוֹלָם; מְנַהֲגוֹ שֶׁל עוֹלָם, זְאֵבִים הוֹרְגִים אֶת הָעִזִּים, וּמִקְנֵהוּ שֶׁל אִיּוֹב, הָעִזִּים הוֹרְגִים אֶת הַזְּאֵבִים. (שם) ״וְאוּלָם שְׁלַח נָא יָדְךָ וְגֹו׳, וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל הַשָּׂטָן: הִנֵּה כָל אֲשֶׁר לוֹ בְּיָדֶךָ, רַק אֵלָיו אַל תִּשְׁלַח יָדֶךָ וגו׳, וַיְהִי הַיּוֹם וּבָנָיו וּבְנֹתָיו אֹכְלִים וְשֹׁתִים יַיִן בְּבֵית אֲחִיהֶם הַבְּכוֹר, וּמַלְאָךְ בָּא אֶל אִיּוֹב, וַיֹּאמַר: הַבָּקָר הָיוּ חֹרְשׁוֹת, וְהָאֲתֹנוֹת רֹעוֹת עַל יְדֵיהֶם״. מַאי ״הַבָּקָר הָיוּ חֹרְשׁוֹת וְהָאֲתֹנוֹת רֹעוֹת עַל יְדֵיהֶם״? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְלַמֵּד שֶׁהִטְעִימוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב מֵעֵין הָעוֹלָם הַבָּא. (שנאמר ונגש חורש בקוצר גירסת הילקוט.)

לו כט ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל הַשָּׂטָן: הֲשַׂמְתָּ לִבְּךָ [אֶל] (עַל) עַבְדִּי אִיּוֹב וגו׳, וַתְּסִיתֵנִי בּוֹ לְבַלְּעוֹ חִנָּם״ (איוב ב׳:ג׳). אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אִלְמְלֵא מִקְרָא כָּתוּב, אִי־אֶפְשָׁר לְאוֹמְרוֹ, (כביכול) כְּאָדָם שֶׁמַּסִּיתִין אוֹתוֹ וְנִסָּת. [בְּמַתְנִיתָא] תָּנָא: יוֹרֵד (ומסית) [וּמַסִּית] עוֹלֶה (ומשטין) [וּמַרְגִּיז], נוֹטֵל רְשׁוּת וְנוֹטֵל נְשָׁמָה. (שם) ״וַיַּעַן הַשָּׂטָן אֶת ה׳ וַיֹּאמַר: עוֹר בְּעַד עוֹר״ וגו׳. וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל הַשָּׂטָן: וגו׳ אַךְ אֶת נַפְשׁוֹ שְׁמֹר״ וגו׳. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: קָשֶׁה צַעֲרוֹ שֶׁל שָׂטָן יוֹתֵר מִשֶּׁל אִיּוֹב, מָשָׁל לְאָדָם שֶׁאוֹמֵר לְעַבְדּוֹ: שְׁבֹר אֶת הֶחָבִית וּשְׁמֹר אֶת יֵינָהּ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: הוּא שָׂטָן, הוּא יֵצֶר־הָרָע, הוּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת. הוּא שָׂטָן, דִּכְתִיב: (שם) ״וַיֵּצֵא הַשָּׂטָן״. הוּא יֵצֶר הָרַע, דִּכְתִיב: (שם) ״רַק אֵלָיו אַל תִּשְׁלַח יָדֶךָ״. וּכְתִיב הָתָם: (בראשית ו׳:ה׳) ״רַק רַע כָּל הַיּוֹם״. הוּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת, דִּכְתִיב: ״אַךְ אֶת נַפְשׁוֹ שְׁמֹר״. אַלְמָא, בֵּיהּ קַיְמָא מִלְּתָא.

לז ל אָמַר רַבִּי לֵוִי: שָׂטָן וּפְנִינָה, לְשֵׁם שָׁמַיִם נִתְכַּוְּנוּ. שָׂטָן, [כַּיָּוֹן] דְּחַזְיֵיהּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דְּקָא נָטֵה [דַּעְתֵּיהּ] בָּתַר אִיּוֹב, אָמַר (דלמא) חַס־וְשָׁלוֹם מְנַשְּׂיָא לֵיהּ לְרַחֲמוּתֵיהּ דְּאַבְרָהָם. פְּנִינָה, דִּכְתִיב: (שמואל א א׳:ו׳) ״וְכַעֲסָתָהּ צָרָתָהּ גַּם כַּעַס בַּעֲבוּר הַרְעִמָהּ״. דְּרָשָׁהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב בְּפַפּוּנְיָא, וְאָתָא

שָׂטָן וְנַשְׁקֵיהּ אַכְּרֵעֵיהּ. (איוב א׳:כ״א-כ״ב) ״בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב בִּשְׂפָתָיו״, אָמַר רָבָא: בִּשְׂפָתָיו לֹא חָטָא, (אבל) בְּלִבּוֹ חָטָא. [מַאי קָאָמַר]? (איוב ט׳:כ״ד) ״אֶרֶץ נִתְּנָה בְיַד רָשָׁע״ וְגוֹ׳. אָמַר רָבָא: בִּקֵּשׁ אִיּוֹב לְהַפֵּךְ קְעָרָה עַל פִּיהָ. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: לֹא דִּבֵּר אִיּוֹב אֶלָּא כְּנֶגֶד הַשָּׂטָן. כְּתַנָּאֵי: ״אֶרֶץ נִתְּנָה בְיַד רָשָׁע״, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בִּקֵּשׁ אִיּוֹב לְהַפֵּךְ קְעָרָה עַל פִּיהָ. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לֹא דִּבֵּר אִיּוֹב אֶלָּא (כנגד) [כְּלַפֵּי] שָׂטָן.

לח לא ״עַל דַּעְתְּךָ כִּי לֹא אֶרְשָׁע. וְאֵין מִיָּדְךָ מַצִּיל״. (שם י) אָמַר רָבָא: בִּקֵּשׁ אִיּוֹב לִפְטֹר אֶת [כָּל] הָעוֹלָם כֻּלּוֹ מִן הַדִּין, אָמַר [לְפָנָיו]: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּרָאתָ שׁוֹר, פַּרְסוֹתָיו סְדוּקוֹת. בָּרָאתָ חֲמוֹר, פַּרְסוֹתָיו קְלוּטוֹת. בָּרָאתָ גַּן־עֵדֶן, בָּרָאתָ גֵּיהִנֹּם, בָּרָאתָ צַדִּיקִים, בָּרָאתָ רְשָׁעִים, מִי מְעַכֵּב עַל יָדְךָ? וּמַאי אַהַדְּרוּ לֵיהּ חַבְרֵיהּ לְאִיּוֹב? (שם טו) ״אַף אַתָּה תָּפֵר יִרְאָה, וְתִגְרַע שִׂיחָה לִפְנֵי אֵל״. בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יֵצֶר הָרַע, בָּרָא לוֹ תּוֹרָה תַּבְלִין. דָּרַשׁ רָבָא: מַאי דִּכְתִיב: (שם כט) ״בִּרְכַּת אֹבֵד עָלַי תָּבֹא וְלֵב אַלְמָנָה אַרְנֵן״. ״בִּרְכַּת אֹבֵד עָלַי תָּבֹא״, [מְלַמֵּד] שֶׁהָיָה גּוֹזֵל שְׁדֵה יְתוֹמִים, וּמַשְׁבִּיחָהּ, וּמַחֲזִירָהּ לָהֶם. ״וְלֵב אַלְמָנָה אַרְנִין״, כָּל הֵיכָא דַּהֲוָה אִיכָּא אַלְמָנָה דְּלָא [הֲוָה] נַסְבֵּי לָהּ, הֲוָה [אָזִיל] שָׁדֵי שְׁמֵיהּ עָלָהּ, [וַהֲווּ] (ו)אַתּוּ וְנַסְבֵּי לָהּ. (איוב ו׳:ב׳) ״לוּ שָׁקוֹל יִשָּׁקֵל כַּעְשִׂי״ וְגוֹ׳. אָמַר (רבא) [רב]: עַפְרָא לְפוּמֵיהּ דְּאִיּוֹב! חַבְרוּתָא כְּלַפֵּי שְׁמַיָּא? (שם ט) ״לֹא יֵשׁ בֵּינֵינוּ מוֹכִיחַ, יָשֶׁת יָדוֹ עַל שְׁנֵינוּ״. אָמַר (רבא) [רב]: עַפְרָא לְפוּמֵיהּ דְּאִיּוֹב! כְּלוּם יֵשׁ עֶבֶד שֶׁמּוֹכִיחַ אֶת רַבּוֹ? (שם לא) ״כְּרִית כָּרַתִּי לְעֵינָי, וּמָה אֶתְבּוֹנֵן עַל בְּתוּלָה״. אָמַר רָבָא: (איוב, בלא דידיה לא מסתכל, אבל) [עַפְרָא לְפוּמֵיהּ דְּאִיּוֹב! אִיהוּ בְּאַחֲרָנֵיתָא], אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּדִידֵיהּ לָא מִסְתַּכֵּל, דִּכְתִיב: (בראשית י״ב:י״א) ״הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה אָתְּ״, מִכְּלָל, דְּמֵעִיקָּרָא לָא הֲוָה יָדַע לָהּ. (איוב ז׳:ט׳) ״כָּלָה עָנָן וַיֵּלַךְ, כֵּן יוֹרֵד שְׁאוֹל לֹא יַעֲלֶה״. אָמַר (רבא) [רַבָּה]: מְלַמֵּד, שֶׁכָּפַר אִיּוֹב בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים.

לט לב ״אֲשֶׁר בִּשְׂעָרָה יְשׁוּפֵנִי, וְהִרְבָּה פְצָעַי חִנָּם״ (שם ט). אָמַר (רבא) [רַבָּה]: אִיּוֹב, בִּסְעָרָה חֲרָךְ, וּבִסְעָרָה הֱשִׁיבוּהוּ. בִּסְעָרָה חֲרָךְ, דִּכְתִיב: ״אֲשֶׁר בִּשְׂעָרָה יְשׁוּפֵנִי״, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׁמָא רוּחַ סְעָרָה עָבְרָה לְפָנֶיךָ, וְנִתְחַלֵּף לְךָ בֵּין ׳אִיּוֹב׳ לְ׳אוֹיֵב׳? בִּסְעָרָה הֱשִׁיבוּהוּ, דִּכְתִיב: (שם לח) ״וַיַּעַן ה׳ אֶת אִיּוֹב מִן הַסְּעָרָה וַיֹּאמַר וְגוֹ׳, אֱזֹר נָא כְגֶבֶר חָלָצֶיךָ, וְאֶשְׁאָלְךָ וְהוֹדִיעֵנִי״. אָמַר לֵיהּ: הַרְבֵּה נִימִין בָּרָאתִי (בראשו של אדם) [בָּאָדָם], וְכָל (אחד ואחד) [נִימָא וְנִימָא] בָּרָאתִי לָהּ גַּמָּא בִּפְנֵי עַצְמָהּ, שֶׁלֹּא יְהוּ שְׁתַּיִם יוֹנְקוֹת בְּגַמָּא אַחַת, שֶׁאִלְמָלֵא שְׁתַּיִם יוֹנְקוֹת בְּגַמָּא אַחַת, מַחֲשִׁיכוֹת מְאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם. בֵּין גַּמָּא לְגַמָּא לֹא נִתְחַלֵּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב נִתְחַלֵּף לִי?! (איוב ל״ח:כ״ה) ״מִי פִלַּג לַשֶּׁטֶף תְּעָלָה״ [וְגוֹ׳]. הַרְבֵּה טִפִּין בָּרָאתִי בֶּעָבִים, וְכָל טִפָּה וְטִפָּה בָּרָאתִי לָהּ דְּפוּס בִּפְנֵי עַצְמָהּ, [כְּדֵי] שֶׁלֹּא יְהוּ (שתים בדפוס) [שְׁתֵּי טִפִּין יוֹצְאוֹת מִדְּפוּס] אֶחָד, שֶׁאִלְמָלֵא (שתים בדפוס) [שְׁתֵּי טִפִּין יוֹצְאוֹת מִדְּפוּס] אֶחָד, מְטַשְׁטְשׁוֹת אֶת הָאָרֶץ וְאֵינָהּ (עושה) [מוֹצִיאָה] פֵּרוֹת. בֵּין טִפָּה לְטִפָּה לֹא נִתְחַלֵּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב נִתְחַלֵּף לִי? וּמַאי מַשְׁמַע, דְּהַאי ׳תְּעָלָה׳ לִישָׁנָא דִּדְפוּס הוּא? אָמַר רַבָּה בַּר (עולא) [שִׁילָא]: דִּכְתִיב: (מלכים א י״ח:ל״ב) ״וַיַּעַשׂ תְּעָלָה כְּבֵית סָאתַיִם זָרַע״. (איוב ל״ח:כ״ה) ״וְדֶרֶךְ לַחֲזִיז קֹלוֹת״, הַרְבֵּה קוֹלוֹת בָּרָאתִי בֶּעָבִים, וְכָל קוֹל וְקוֹל בָּרָאתִי לוֹ שְׁבִיל בִּפְנֵי עַצְמוֹ, [כְּדֵי] שֶׁלֹּא יְהוּ שְׁנֵי קוֹלוֹת יוֹצְאוֹת מִשְּׁבִיל אֶחָד, (שאם יהיו) [שֶׁאִלְמָלֵי] שְׁנֵי קוֹלוֹת יוֹצְאִין מִשְּׁבִיל אֶחָד מַחֲרִיבִין אֶת כָּל הָעוֹלָם. בֵּין קוֹל לְקוֹל לֹא נִתְחַלֵּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב, נִתְחַלֵּף לִי? (שם לט) הֲיָדַעְתָּ עֵת לֶדֶת יַעֲלֵי סָלַע, חֹלֶל אַיָּלוֹת תִּשְׁמֹר״. יְעֵלָה זוֹ, אַכְזָרִית עַל בָּנֶיהָ, וּבְשָׁעָה שֶׁכּוֹרַעַת לָלֶדֶת, עוֹלָה לְרֹאשׁ הָהָר, כְּדֵי (שתפול ממנו ותמות) [שֶׁיִּפֹּל מִמֶּנָּה וְיָמוּת], וַאֲנִי מְזַמֵּין לָהּ נָשֶׁר שֶׁמְּקַבְּלוֹ בִּכְנָפֶיהָ, וּמַנִּיחוֹ לְפָנֶיהָ, (ואינו מקדים ואינו מאחר אפילו רגע אחד, שאם מאחר אפילו רגע אחד, מיד מתה.) [וְאִלְמָלֵי מַקְדִּים רֶגַע אֶחָד, אוֹ מְאַחֵר רֶגַע אֶחָד, מִיָּד מֵת]. בֵּין רֶגַע לְרֶגַע לֹא נִתְחַלֵּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב נִתְחַלֵּף לִי? (שם) ״חֹלֶל אַיָּלוֹת תִּשְׁמֹר״, אַיָּלָה זוֹ, רַחְמָהּ צַר, וּבְשָׁעָה שֶׁכּוֹרַעַת לֵילֵד, אֲנִי מַזְמִין לָהּ דְּרָקוֹן שֶׁמַּכִּישָׁהּ בְּבֵית הָרֶחֶם, וּמְתַרְפָּה וְיוֹלֶדֶת, (ואינו מקדים רגע, ואינו מאחר רגע, שאם) [וְאִלְמָלֵי] מַקְדִּים רֶגַע אֶחָד, אוֹ מְאַחֵר רֶגַע אֶחָד, מִיָּד מֵתָה. בֵּין רֶגַע לְרֶגַע לֹא נִתְחַלֵּף לִי, בֵּין אִיּוֹב לְאוֹיֵב נִתְחַלֵּף לִי? (שם לד) ״אִיּוֹב לֹא בְדַעַת יְדַבֵּר וּדְבָרָיו לֹא בְהַשְׂכִּיל״, (וכתיב: (שם מב) ״כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי איוב״.) אָמַר רָבָא: מִכָּאן שֶׁאֵין אָדָם נִתְפָּס (על) [בִּשְׁעַת] צַעֲרוֹ.

מ לג ״וַיִּשְׁמְעוּ שְׁלֹשֶׁת רֵעֵי אִיּוֹב״ וְגוֹ׳. (איוב ב׳:י״א) מַאי ״וַיִּוָּעֲדוּ יַחְדָּו״? אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: מְלַמֵּד, שֶׁנִּכְנְסוּ כֻּלָּם בְּשַׁעַר אֶחָד. וְתָנָא: בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת פַּרְסָה. מְנָא הֲווּ יָדְעִי? אִיכָּא דְּאָמְרִי: כְּלִילֵי הֲווּ לְהוּ. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: אִילָנֵי הֲווּ לְהוּ, כֵּינָן דְּכַמָּשֵׁי, הֲווּ יַדְעֵי. אָמַר רָבָא: הֵינוּ דְּאָמְרֵי אִינָשֵׁי: אוֹ חַבְרָא כְּחַבְרֵי דְּאִיּוֹב, אוֹ מִיתוּתָא. (בראשית ו׳:א׳) ״וַיְהִי כִּי הֵחֵל הָאָדָם לָרֹב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, [וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם]״, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: רַבִּיָּה בָּאָה לָעוֹלָם. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לֵוִי אָמַר: מְרִיבָה בָּאָה לָעוֹלָם. אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לֵוִי: לְדִידְךָ דְּאָמְרַתְּ: רַבִּיָּה בָּאָה לָעוֹלָם, מִפְּנֵי מָה לֹא נִכְפְּלוּ בְּנוֹתָיו שֶׁל אִיּוֹב? אָמַר לֵיהּ: (אף על פי) [נִהְי] דְּלֹא נִכְפְּלוּ בְּשֵׁמוֹת, [אֲבָל] נִכְפְּלוּ בְּיָפְיָן, דִּכְתִיב: (איוב מ״ב:י״ג-י״ד) ״וַיְהִי לוֹ שִׁבְעָנָה בָנִים וְשָׁלוֹשׁ בָּנוֹת, וַיִּקְרָא שֵׁם הָאַחַת יְמִימָה, וְשֵׁם הַשֵּׁנִית קְצִיעָה, וְשֵׁם הַשְּׁלִישִׁית קֶרֶן־הַפּוּךְ״. ׳יְמִימָה׳, [שֶׁהָיְתָה] דּוֹמָה לְיוֹם. ׳קְצִיעָה׳, [שֶׁהָיְתָה] רֵיחָהּ נוֹדֵף כְּקְצִיעָה. ׳קֶרֶן־הַפּוּךְ׳, אַמְרֵי דְּבֵי רַבִּי שִׁילָא: שֶׁדּוֹמָה לְקַרְנָא דְּקֶרֶשׁ. מְחֻכּוֹ עֲלָהּ בַּמַּעֲרָבָא, ׳קַרְנָא דְּקֶרֶשׁ׳, לְקוּתָא הִיא? אֶלָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: כְּכוּרְכְּמָא דְּרִישְׁקָא בְּמִינֵיהּ, כִּדְכְתִיב: (ירמיהו ד׳:ל׳) ״כִּי תִקְרְעִי בַפּוּךְ עֵינַיִךְ״. רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי, אִיתְּיֶלֶדְא לֵיהּ בְּרַתָּא, הֲוָה קָא חָלְשָׁא דַּעְתֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ אֲבוּהּ: רְבִיָּה (נולדה לך) [בָּאָה לָעוֹלָם]. אָמַר לֵיהּ בַּר קַפָּרָא: תַּנְחוּמִין שֶׁל הֶבֶל נִתְּמָךְ אֲבוּךְ, דְּתַנְיָא: אֵי־אֶפְשָׁר לָעוֹלָם בְּלֹא זְכָרִים וּבְלֹא נְקֵבוֹת, אוֹי לוֹ לְמִי שֶׁבָּנָיו נְקֵבוֹת, אַשְׁרֵי מִי שֶׁבָּנָיו זְכָרִים. אֵי־אֶפְשָׁר לָעוֹלָם בְּלֹא בֹּסֶם וּבְלֹא בּוּרְסְקִי, אוֹי לְמִי שֶׁאֵמָּנוּתוֹ בּוּרְסְקִי, אַשְׁרֵי לְמִי שֶׁאֵמָּנוּתוֹ בֹּסֶם.

מא לד ״וַה׳ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל״ (בראשית כ״ד:א׳-ב׳). מַאי ׳בַּכֹּל׳? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ בַּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁהָיְתָה לוֹ בַּת. אֲחֵרִים*) אוֹמְרִים: בַּת הָיְתָה לְאַבְרָהָם, ו׳בַכֹּל׳ שְׁמָהּ. (לקמן בפרק ״מי שמת״, הביאו מאמר זה, ואמרו: אימור דשמעת ליה לרבי יהודה, (דאפילו) ברתא [נמי] לא חסריה רחמנא לאברהם, דעדיפא מברא מי שמעת ליה?) רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי אוֹמֵר: אִצְטַגְנִינוּת (גדולה) הָיְתָה (לו לאברהם) [בְּלִבּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ], שֶׁכָּל מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב מַשְׁכִּימִין לְפִתְחוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: (מרגלית) [אֶבֶן] טוֹבָה הָיְתָה (לאברהם) תְּלוּיָה בְּצַוָּארוֹ [שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ], שֶׁכָּל חוֹלֶה שֶׁרוֹאֶה אוֹתָהּ, מִיָּד נִתְרַפֵּא. וּבְשָׁעָה שֶׁנִּפְטַר [אַבְרָהָם אָבִינוּ] מִן הָעוֹלָם, נְטָלָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּתְלָאָהּ בְּגַלְגַּל חַמָּה. (והיינו) [אָמַר אַבַּיֵי: הַיְנוּ] דְּאַמְרֵי אִינְשֵׁי: אִידְלִי יוֹמָא אִידְלִי קְצִירָא. דָּבָר אַחֵר: שֶׁלֹּא מָרַד עֵשָׂו בְּיָמָיו. דָּבָר אַחֵר: שֶׁעָשָׂה יִשְׁמָעֵאל תְּשׁוּבָה בְּיָמָיו. שֶׁלֹּא מָרַד עֵשָׂו בְּיָמָיו. [מְנָלָן]? דִּכְתִיב: (בראשית כ״ה:כ״ט) ״וַיָּזֵד יַעֲקֹב נָזִיד, וַיָּבֹא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה״ וְגוֹ׳. וְתָנָא: אוֹתוֹ הַיּוֹם נִפְטַר אַבְרָהָם אָבִינוּ (מן העולם) וְעָשָׂה יַעֲקֹב אָבִינוּ תַּבְשִׁיל שֶׁל עֲדָשִׁים לְנַחֵם אֶת יִצְחָק אָבִיו. וּמַאי שְׁנָא עֲדָשִׁים? (אמר רבא בר מרי ו)אַמְרֵי (לה) בְּמַעֲרָבָא מְשָׁמֵיהּ דְּרַבָּה בַּר מָרִי: מָה עֲדָשָׁה זוֹ מְגַלְגֶּלֶת, אַף אֲבֵלוּת מְגַלְגֶּלֶת [וּמְחַזֶּרֶת עַל בָּאֵי עוֹלָם]. אִיכָּא דְּאַמְרֵי: מָה עֲדָשָׁה זוֹ אֵין לָהּ פֶּה, אַף אָבֵל אֵין לוֹ פֶּה. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, לְנַחוּמֵי בְּבֵיעֵי.

מב לה שֶׁעָשָׂה יִשְׁמָעֵאל תְּשׁוּבָה בְּיָמָיו, מְנָא לָן? כִּי הָא דְּרַבִינָא וְרַב חָמָא בַּר (ביזנא) [בּוּזִי], הֲווּ יָתְבֵי קַמֵּיהּ דְּרָבָה, וְקָא מְנַמְנֵם רָבָא. אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב חָמָא בַּר (ביזנא) [בּוּזִי]: זַדַּאי דְּאַמְרִיתוּ: (משמיה דרבי יוחנן:) כָּל מִיתָה (שנאמר) [שֵׁישׁ] בָּהּ גְּוִיעָה, (אינה אלא מיתה) [זוֹ הִיא מִיתָתָן] שֶׁל צַדִּיקִים? אָמַר לֵיהּ: אִין. וְהָא דּוֹר הַמַּבּוּל? (דכתיב בהו ״גויעה״?) אָמַר לֵיהּ: [אַנַן], ׳גְּוִיעָה׳ ו׳אֲסִיפָה׳ קָאַמְרִינַן. וְהָא יִשְׁמָעֵאל דִּכְתִיב בֵּיהּ ׳גְּוִיעָה׳ ו׳אַסִיפָה׳? אַדְּהָכִי אִיתְעַר בְּהוּ [רבו] רָבָא, אָמַר לְהוּ: דַּרְדְּקֵי, הָכִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יִשְׁמָעֵאל עָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּחַיֵּי אָבִיו. מְנָא לָן? דִּכְתִיב: (בראשית כ״ה:ט׳) ״וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בָּנָיו״. (מכדי ישמעאל קשישודלמא דְּרַךְ חָכְמָתָן קָא חָשִׁיב [לְהוּ]? אֶלָּא מֵעַתָּה: (שם לה) ״וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֵשָׂו וְיַעֲקֹב בָּנָיו״, (הכי נמי) [מַאי טַעְמָא לָא חָשִׁיב לְהוּ דֶּרֶךְ חָכְמָתָן]? אֶלָּא (שמע מינה:) מִדְּאַקְדְּמֵיהּ, אַדְּבוּרֵי אַדְּבְרֵיהּ (מקמיה), וּמִדְּאַדְּבְרֵיהּ, שְׁמַע מִינָּהּ: תְּשׁוּבָה עָבַד [בְּיָמָיו].

מג לו תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה, הִטְעִימָן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא, וְאֵלּוּ הֵם: אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב. אַבְרָהָם, דִּכְתִיב בֵּיהּ: (בראשית כד) ׳בַּכֹּל׳. יִצְחָק, דִּכְתִיב בֵּיהּ: (שם כז) ׳מִכֹּל׳. יַעֲקֹב, דִּכְתִיב בֵּיהּ: (שם לג) ׳כֹּל׳. שְׁלֹשָׁה, לֹא שָׁלַט בָּהֶם יֵצֶר הָרַע, אֵלּוּ הֵם: אַבְרָהָם, יִצְחָק וְיַעֲקֹב. דִּכְתִיב בְּהוּ: ׳בַּכֹּל׳, ׳מִכֹּל׳, ׳כֹּל׳. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף דָּוִד, דִּכְתִיב: (תהילים ק״ט:כ״ב) ״וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי״. (ותנא קמא? ההוא) [וְאִידָךְ]? צְעָרֵיהּ הוּא דְּקָא מַדְכַּר. תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁשָּׁה לֹא שָׁלַט בָּהֶם מַלְאַךְ הַמָּוֶת, אֵלּוּ הֵם: אַבְרָהָם, יִצְחָק, וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה, אַהֲרֹן, וּמִרְיָם. אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, דִּכְתִיב בְּהוּ: ׳בַּכֹּל׳ ׳מִכֹּל׳ ׳כֹּל׳. מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם, דִּכְתִיב בְּהוּ: (במדבר ל״ג:א׳) ״עַל פִּי ה׳״, וְהָא מִרְיָם לָא כְּתַב בָּהּ ״עַל פִּי ה׳״? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אַף מִרְיָם בִּנְשִׁיקָה מֵתָה, דְּאַתְיָא: (במדבר כ) ׳שָׁם׳ (דברים לד) ׳שָׁם׳, מִמֹּשֶׁה. אֶלָּא מִפְּנֵי מָה לֹא נֶאֱמַר בָּהּ: ״עַל פִּי ה׳״? שֶׁגְּנַאי הַדָּבָר לוֹמַר. תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁבְעָה, לֹא שָׁלְטָה בָּהֶן רִמָּה וְתוֹלֵעָה, אֵלּוּ הֵם: אַבְרָהָם, יִצְחָק, וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה, אַהֲרֹן, וּמִרְיָם, וּבְנָיְמִין בֶּן יַעֲקֹב. אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם, כְּדַאֲמָרַן. בִּנְיָמִין בֶּן יַעֲקֹב, דִּכְתִיב בֵּיהּ: (דברים ל״ג:י״ב) ״וּלְבִנְיָמִין אָמַר: יְדִיד ה׳ יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו״. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף דָּוִד, דִּכְתִיב: (תהילים ט״ז:ט׳) ״אַף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח״. (ותנא קמא?) [וְאִידָךְ? הַהוּא], רַחֲמִים הוּא דְּקָא בָּעֵי. תָּנוּ רַבָּנָן: אַרְבָּעָה מֵתוּ בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ, וְאֵלּוּ הֵם: בִּנְיָמִין בֶּן יַעֲקֹב, וְעַמְרָם אֲבִי מֹשֶׁה, וְיִשַׁי אֲבִי דָּוִד, וְכִלְאָב בֶּן דָּוִד. וְכוּלְהוּ גְּמָרָא, לַבֵּר מִיִּשַׁי [אֲבִי דָּוִד], דִּמְפָרֵשׁ בֵּיהּ קְרָא, דִּכְתִיב: (שמואל ב י״ז:כ״ה) ״וַעֲמָשָׂא בֶן אִישׁ, וּשְׁמוֹ יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי, אֲשֶׁר בָּא אֶל אֲבִיגַל בַּת נָחָשׁ אֲחוֹת צְרוּיָה אֵם יוֹאָב״. וְכִי בַּת נָחָשׁ הִיא? וַהֲלֹא בַּת יִשַׁי הִיא? דִּכְתִיב: (דברי הימים א ב׳:ט״ז) ״וַאֲחִיּוֹתֵיהֶם צְרוּיָה״ וְגוֹ׳. אֶלָּא, בַּת מִי שֶׁמֵּת בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ.

פרק ב

א **בבא בתרא פרק ב** - לז אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: בְּרַם זָכוּר אוֹתוֹ הָאִישׁ לַטּוֹב, וְיהוֹשֻׁעַ בֶּן גַּמְלָא שְׁמוֹ, שֶׁאִלְמָלֵא הוּא נִשְׁתַּכְּחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל. שֶׁבַּתְּחִלָּה, מִי (שהיה) [שֵׁישׁ] לוֹ אָב, מְלַמְּדוֹ תּוֹרָה. מִי (שלא היה) [שֶׁאֵין] לוֹ אָב, לֹא הָיָה לָמֵד תּוֹרָה. מַאי דָּרוּשׁ: (דברים י״א:י״ט) ״וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם״; וְלִמַּדְתֶּם אַתֶּם. הִתְקִינוּ שֶׁיִּהְיוּ מוֹשִׁיבִין מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת בִּירוּשָׁלַיִם. מַאי דָּרוּשׁ: (ישעיהו ב׳:ג׳, מיכה ד׳:ב׳) ״כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה, וּדְבַר ה׳ מִירוּשָׁלַיִם״. וַעֲדַיִן, מִי (שהיה) [שֶׁיֵּשׁ] לוֹ אָב, הָיָה מַעֲלֵהוּ וְלוֹמֵד, וּמִי (שלא היה) [שֶׁאֵין] לוֹ אָב, לֹא הָיָה עוֹלֶה וְלוֹמֵד. הִתְקִינוּ שֶׁיִּהְיוּ מוֹשִׁיבִין (מלמדי תינוקות) בְּכָל פֶּלֶךְ וּפֶלֶךְ, וּמַכְנִיסִין אוֹתָן כְּבֶן שֵׁשׁ־עֶשְׂרֵה וּכְבֶן שְׁבַע־עֶשְׂרֵה. (וכשרבו) [וּמִי שֶׁהָיָה רַבּוֹ] כּוֹעֵס עָלָיו, בּוֹעֵט בּוֹ וְיוֹצֵא. עַד שֶׁבָּא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן גַּמְלָא, וְתִקֵּן שֶׁיִּהְיוּ מוֹשִׁיבִין מְלַמְּדֵי תִּינוֹקוֹת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, וּבְכָל עִיר וָעִיר, וּמַכְנִיסִין אוֹתָן כְּבֶן שֵׁשׁ וּכְבֶן שֶׁבַע. אָמַר לֵיהּ רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת: עַד שִׁית לָא תְּקַבֵּיל, מִכָּאן וְאֵילָךְ, קַבֵּיל וְאַסְפֵּי לֵיהּ כְּתוֹרָא. וְאָמַר לֵיהּ רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת: כִּי מַחֵית לִינּוּקָא, לָא תְּמַחֵי לֵיהּ אֶלָּא בְּעַרְקְתָא דְּמָסָנָא, דְּקָרֵי קָרֵי, דְּלָא קָרֵי, לֵיתֵי צַוּוֹתָא לְחַבְרֵיהּ.

ב לח [וְאָמַר רָבָא: הַאי מַקְרֵי יְנוּקֵי דְּגָרִיס, וְאִיכָּא אַחֲרִינָא דְּגָרִיס טְפֵי מִינֵּיהּ, לָא מְסַלְּקִינַן לֵיהּ, דִּילְמָא אָתֵי לְאִיתְרַשּׁוּלֵי. רַב דִּימִי מִנְּהַרְדְּעָא אָמַר: כׇּל־שֶׁכֵּן דְּגָרִיס טְפֵי! קִנְאַת סוֹפְרִים תַּרְבֶּה חָכְמָה. וְ]אָמַר רָבָא: הָנֵי תְּרֵי מַקְרֵי דַּרְדְּקֵי, חַד גָּרִיס וְלָא דָּיֵיק, וְחַד דָּיֵיק וְלָא גָּרִיס, מוֹתְבִינַן הַהוּא דְּגָרִיס וְלָא דָּיֵיק, (מאי טעמא?) שַׁבֶּשְׁתָּא, מִמֵּילָא נָפְקָא. וְרַב דִּימִי מִנְּהַרְדְּעָא אָמַר: מוֹתְבִינַן (ההוא) דְּדָיֵיק וְלָא גָּרִיס, (מאי טעמא?) שַׁבֶּשְׁתָּא, כֵּיוָן דְּעָל עָל, דִּכְתִיב: (מלכים א י״א:ט״ז) ״כִּי שֵׁשֶׁת חֳדָשִׁים יָשַׁב שָׁם יוֹאָב וְכׇל יִשְׂרָאֵל עַד הִכְרִית כׇּל זָכָר בֶּאֱדוֹם״, כִּי אֲתָא (לגבי) [לְקַמֵּיהּ דְּ]דָוִד, אֲמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא עֲבַדְתְּ הָכִי? אֲמַר לֵיהּ: דִּכְתִיב: (דברים כ״ה:י״ט) ״תִּמְחֶה אֶת ׳זָכָר׳ עֲמָלֵק״. אֲמַר לֵיהּ: וְהָא אֲנַן ׳זֵכֶר׳ קָרֵינַן? אֲמַר לֵיהּ: לְדִידִי ׳זָכָר׳ אַקְרִיוּן. אֲזַל, שַׁיְלֵיהּ לְרַבֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ הֵיכִי אַקְרִיתוּן? אֲמַר לְהוּ (״תמחה את זָכָר עמלק״) [״זָכָר״]. שָׁקַל סַפְסֵירָא לְמִקְטְלֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ: אַמַּאי? אֲמַר לֵיהּ: דִּכְתִיב: (ירמיהו מ״ח:י׳) ״אָרוּר עֹשֶׂה מְלֶאכֶת ה׳ רְמִיָּה״. אֲמַר לֵיהּ: שַׁבְקֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא וְלִיקוּם בְּ׳אָרוּר׳. אֲמַר לֵיהּ: (הא) כְּתִיב: (שם) ״וְאָרוּר מֹנֵעַ חַרְבּוֹ מִדָּם״. אִיכָּא דְּאָמְרֵי: קַטְלֵיהּ, וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי: לָא קַטְלֵיהּ.

ג לט רַב דִּימִי מִנְּהַרְדְּעָא אַיְתִי גְּרוֹגָרוֹת בִּסְפִינָה. אֲמַר לֵיהּ רֵישׁ גָּלוּתָא לְרָבָא: פּוּק חֲזִי, אִי צוּרְבָא מֵרַבָּנַן הוּא, נָקֵיט לֵיהּ שׁוּקָא. אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: (זיל) [פּוּק] תְּהֵי לֵיהּ אַקַּנְקַנֵּיהּ, [נְפַק], אֲזַל, בְּעָא מִינֵּיהּ: פִּיל שֶׁבָּלַע כְּפִיפָה מִצְרִית וְהִקִּיאָהּ דֶּרֶךְ בֵּית הָרְעִי, מַהוּ? לָא הֲוָה בְּיָדֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ: מַר נִיהוּ רָבָא? טְפַח לֵיהּ בְּסַנְדְּלֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ: בֵּין דִּידִי לְרָבָא טוּבָא אִיכָּא, מִיהוּ עַל כׇּרְחָךְ אֲנָא רַבָּךְ, וְרָבָא, רַבָּה דְּרַבָּךְ. (לסוף) לָא נְקַטוּ לֵיהּ שׁוּקָא, פְּסִיד גְּרוֹגְרוֹת דִּידֵיהּ, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, אֲמַר לֵיהּ: חֲזִי מַר מַאי עָבְדוּ (בי) [לִי]. אֲמַר לֵיהּ: מַאן דְּלָא שַׁהְיֵיה לְאוֹנִיתֵיהּ דְּמַלְכָּא דֶּאֱדוֹם, לָא לִישְׁהַיֵּיהּ לְאוֹנִיתִיךְ, דִּכְתִיב: (עמוס ב׳:א׳) ״כֹּה אָמַר ה׳ עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי מוֹאָב, וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ, עַל שׇׂרְפוֹ עַצְמוֹת מֶלֶךְ אֱדוֹם לַשִּׂיד״. נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה. רַב יוֹסֵף אָמַר: אֲנָא עֲנַשְׁתִּיהּ, דַּאֲנָא לַטִּיתֵיהּ. רַב דִּימִי אָמַר: אֲנָא עֲנַשְׁתִּיהּ, דְּאַפְסֵיד גְּרוֹגְרוֹת דִּידִי. אַבַּיֵי אָמַר: אֲנָא עֲנַשְׁתִּיהּ, (דהוי) [דְּ]אָמַר לְהוּ לְרַבָּנַן: (עד דמגרריתו) [אַדִּמְגַּרְמִיתוּ] גַּרְמֵי בֵּי אַבַּיֵי, אַתּוּ וְאִכְלוּ בִּשְׂרָא שְׁמֵינָא בֵּי רָבָא. רָבָא אָמַר: אֲנָא עֲנַשְׁתִּיהּ, דְּכִי הֲוָה אָזֵיל לְבֵי טַבְּחָא לְמִשְׁקַל אוּמְצָא, (הוה) אֲמַר לְהוּ [לְטַבְּחֵי]: אֲנָא אֶשְׁקוֹל בִּשְׂרָא מִקַּמֵּי שַׁמָּעֵיהּ דְּרָבָא, דַּאֲנָא עֲדִיפְנָא מִינֵּיהּ. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אֲנָא עֲנַשְׁתֵּיהּ, דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, רֵישׁ כַּלָּה הֲוָה. כׇּל יוֹמָא קַמֵּי דְּנִיעוּל לְכַלָּה, הֲוָה מַרְהִיט בַּהֲדֵיהּ רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה לִשְׁמַעְתֵּיהּ, וְהָדַר עָיֵיל לְכַלָּה. הַהוּא יוֹמָא (עכבוה) [נַקְטוּהָ] רַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ [לְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה], מִשּׁוּם דְּלָא הֲווּ בְּסִיּוּמָא, אָמְרוּ לֵיהּ: אֵימָא לָן הָנֵי שְׁמַעְתְּתָא דְּמַעֲשֵׂר בְּהֵמָה, הֵיכִי אַמְרִינְהוּ רָבָא. אֲמַר לְהוּ: הָכִי [אָמַר רָבָא], וְהָכִי אָמַר רָבָא, אַדְּהָכִי נְגַהּ לֵיהּ לְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק. אֲתוֹ רַבָּנַן אָמְרוּ לֵיהּ: קוּם, דִּנְגַהּ לָן, לָמָּה יָתֵיב מַר? אֲמַר לְהוּ: [יָתֵיבְנָא וְ]קָא מְנַטְרָא לְעַרְסֵיהּ דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה. אַדְּהָכִי נְפַק קָלָא דְּנָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה. וּמִסְתַּבְּרָא, דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק עַנְשֵׁיהּ.

ד מ אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בּוֹאוּ וְנַחֲזִיק טוֹבָה לַאֲבוֹתֵינוּ שֶׁהוֹדִיעוּנוּ מְקוֹם תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (נחמיה ט׳:ו׳) ״וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים״. מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: (אימא) [וְדִילְמָא] כְּעֶבֶד שֶׁנּוֹטֵל פְּרָס מֵרַבּוֹ וְחוֹזֵר לַאֲחוֹרָיו וּמִשְׁתַּחֲוֶה? קַשְׁיָא. (ואף רבי) [וְרַבִּי] הוֹשַׁעְיָא סָבַר: שְׁכִינָה בְּכׇל מָקוֹם, דְּאָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא: (מנין שהשכינה בכל מקום שנאמר:) [מַאי דִּכְתִיב]: (שם) ״אַתָּה הוּא ה׳ לְבַדֶּךָ, אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם״ וְגוֹ׳. שְׁלוּחֶיךָ לֹא כִּשְׁלוּחֵי בָּשָׂר־וָדָם. שְׁלוּחֵי בָּשָׂר־וָדָם, מִמָּקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּלְּחִין לְשָׁם מַחֲזִירִין שְׁלִיחוּתָם. אֲבָל שְׁלוּחֶיךָ, לְמָקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּלְּחִין, (שם) [מִשָּׁם] מַחֲזִירִין שְׁלִיחוּתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב ל״ח:ל״ה) ״הַתְשַׁלַּח בְּרָקִים, וְיֵלֵכוּ וְיֹאמְרוּ לְךָ: הִנֵּנוּ״. ׳יָבוֹאוּ וְיֹאמְרוּ׳ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ׳וְיֵלֵכוּ וְיֹאמְרוּ׳, מְלַמֵּד, שֶׁהַשְּׁכִינָה בְּכׇל מָקוֹם. וְאַף רַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר: שֶׁהַשְּׁכִינָה בְּכׇל מָקוֹם, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מִנַּיִן שֶׁהַשְּׁכִינָה בְּכׇל מָקוֹם? שֶׁנֶּאֱמַר: (זכריה ב׳:ז׳) ״וְהִנֵּה הַמַּלְאָךְ הַדֹּבֵר בִּי יֹצֵא, וּמַלְאָךְ אַחֵר יֹצֵא לִקְרָאתוֹ״. ׳אַחֲרָיו׳ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ׳לִקְרָאתוֹ׳, מְלַמֵּד, שֶׁהַשְּׁכִינָה בְּכׇל מָקוֹם. וְאַף רַב שֵׁשֶׁת סָבַר: שְׁכִינָה בְּכׇל מָקוֹם, דְּאָמַר לֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת לְשַׁמָּעֵיהּ: לְכׇל רוּחְתָא אוֹקְמַן, לְבַר (ממדינחא) [מִמִּזְרָח], וְלָאו מִשּׁוּם דְּלֵית בֵּיהּ שְׁכִינָה, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמוֹרוּ בֵּיהּ מִינָאֵי. וְרַבִּי אַבָּהוּ (סבר) [אָמַר]: שְׁכִינָה בַּמַּעֲרָב, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: מַאי ׳אוּרְיָה׳? אֲוִיר־יָהּ!

ה מא אָמַר רַב יְהוּדָה: (אמר רב) מַאי דִּכְתִיב: (דברים ל״ב:ב׳) ״יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי״, זוֹ רוּחַ מַעֲרָבִית הַבָּאָה מֵעׇרְפּוֹ*) שֶׁל עוֹלָם. (שם) ״תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי״, זוֹ רוּחַ צְפוֹנִית, שֶׁמְּזַלֶּלֶת [אֶת] הַזָּהָב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (ישעיהו מ״ו:ו׳) ״הַזָּלִים זָהָב מִכִּיס״. ״כִּשְׂעִירִם עֲלֵי דֶשֶׁא״, זוֹ רוּחַ מִזְרָחִית, שֶׁמְּסַעֶרֶת אֶת כׇּל הָעוֹלָם כְּשָׂעִיר. ״וְכִרְבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב״, זוֹ רוּחַ דְּרוֹמִית, (שמעלת) [שֶׁהִיא מַעֲלַת] רְבִיבִים וּמְגַדֶּלֶת עֲשָׂבִים. תַּנְיָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: עוֹלָם, לְאַכְסַדְרָה הוּא דּוֹמֶה, וְרוּחַ צְפוֹנִית אֵינָהּ (מסוככת) [מְסוּבֶּבֶת], וּכְשֶׁחַמָּה מַגַּעַת לְקֶרֶן מַעֲרָבִית צְפוֹנִית נִכְפֶּפֶת וְעוֹלָה לְמַעְלָה מִן הָרָקִיעַ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: עוֹלָם לְקֻבָּה הוּא דּוֹמֶה וְרוּחַ צְפוֹנִית (מסוככת) [מְסוּבֶּבֶת], וּכְשֶׁחַמָּה מַגַּעַת לְקֶרֶן מַעֲרָבִית צְפוֹנִית, מַקֶּפֶת [וְחוֹזֶרֶת] אֲחוֹרֵי הַכִּפָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (קהלת א׳:ו׳) ״הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם, וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן״ [וְגוֹ׳]. ״הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם״, בַּיּוֹם. ״וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן״, בַּלַּיְלָה. ״סוֹבֵב סֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, [וְעַל סְבִיבֹתָיו שָׁב הָרוּחַ]״, אֵלּוּ פְּנֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב, שֶׁפְּעָמִים מְסוֹבַבְתָּן וּפְעָמִים מְהַלַּכְתָּן. הוּא הָיָה אוֹמֵר: אֲתָאָן לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. (איוב ל״ז:ט׳) ״מִן הַחֶדֶר תָּבוֹא סוּפָה״, זוֹ רוּחַ דְּרוֹמִית, ״וּמִמְּזָרִים קָרָה״, זוֹ רוּחַ צְפוֹנִית. ״מִנִּשְׁמַת אֵל יִתֶּן קָרַח״, זוֹ רוּחַ מִזְרָחִית. ״וְרֹחַב מַיִם בְּמוּצָק״, זוֹ רוּחַ מַעֲרָבִית. וְהָאָמַר מַר: רוּחַ דְּרוֹמִית מַעֲלַת רְבִיבִים, וּמְגַדֶּלֶת עֲשָׂבִים? לָא קַשְׁיָא, הָא דְּאַתְיָא מִטְרָא בְּנִיחוּתָא, הָא, בְּשְׁפִיכוּתָא. אָמַר רַב חִסְדָּא: מַאי דִּכְתִיב: (שם) ״מִצָּפוֹן זָהָב יֶאֱתֶה״? זוֹ רוּחַ צְפוֹנִית, שֶׁמְּזַלֶּלֶת אֶת

הַזָּהָב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (ישעיהו מ״ו:ו׳) ״הַזָּלִים זָהָב מִכִּיס״. אָמַר רַפְרָם בַּר פָּפָּא, אָמַר רַב חִסְדָּא: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לֹא הֻגְשְׁמָה רוּחַ דְּרוֹמִית, דִּכְתִיב: (שם ט) ״וַיִּגְזֹר עַל יָמִין וְרָעֵב, וַיֹּאכַל עַל שְׂמֹאול וְלֹא שָׂבֵעוּ״. וּכְתִיב: (תהלים פט) ״צָפוֹן וְיָמִין אַתָּה בְרָאתָם״. וְאָמַר רַפְרָם בַּר פָּפָּא, אָמַר רַב חִסְדָּא: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (לא ירדו גשמים) [אֵין הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין] מֵאוֹצָר טוֹב, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים כ״ח:י״ב) ״יִפְתַּח ה׳ לְךָ אֶת אוֹצָרוֹ הַטּוֹב״. בְּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, (ושרויים בארצם) [וְיִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין עַל אַדְמָתָם], גְּשָׁמִים יוֹרְדִים מֵאוֹצָר טוֹב, וּבִזְמַן שֶׁאֵין (שרויים בארצם) [יִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין עַל אַדְמָתָם], אֵין [גְּשָׁמִים] יוֹרְדִים מֵאוֹצָר טוֹב.

ו מב אָמַר רַבִּי יִצְחָק: הָרוֹצֶה (להתחכם) [שֶׁיַּחְכִּים], יַדְרִים. וְשֶׁיִּתְעַשֵּׁר, יַצְפִּין. וְסִימָנִיךְ; שֻׁלְחָן בַּצָּפוֹן, וּמְנוֹרָה בַּדָּרוֹם. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: לְעוֹלָם יַדְרִים, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁמִּתְחַכֵּם, מִתְעַשֵּׁר, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי ג׳:ט״ז) ״אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד״. וְהָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: שְׁכִינָה בְּמַעֲרָב! (לא צריכא דמצלי אצלויי) [דְּמְצַדֵּד אַצְדּוּדֵי]. אָמַר לֵיהּ רַב חָנִינָא לְרַב אַשִׁי: כְּגוֹן אַתּוּן דְּיָתְבִיתוּ לְצָפוֹנָא דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל, אַדְּרִימוּ אַדְּרוֹמִי. וּמְנָא לָן, דְּכָבֵל לְצָפוֹנָא דְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל קַיְמָא? דִּכְתִיב: (ירמיהו א׳:י״ד) ״מִצָּפוֹן תִּפָּתַח הָרָעָה עַל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ״.

ז רָבָא בַּר רַב חַנִּין, הֲווּ לֵיהּ הַנְהוּ דִּקְלֵי אַמִיצְרָא דְּפַרְדִּיסָא דְּרַב יוֹסֵף, הֲווּ אַתּוּ צִפּוֹרֵי, יַתְבֵי בְּדִקְלֵי, וְנַחְתֵי בְּפַרְדִּיסָא, וּמַפְסְדֵי לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: זִיל קוֹץ. אָמַר לֵיהּ: וְהָא אַרְחִיקִי לִי? אָמַר לֵיהּ: הַנֵי מִילֵי לְאֵילָנוֹת, אֲבָל לִגְפָנִים בָּעִינַן טְפֵי. וְהָא אַנַן תְּנַן: אֶחָד גְּפָנִים וְאֶחָד כָּל הָאִילָן? אָמַר לֵיהּ: הַנֵי מִילֵי אִילָן לְאִילָן, וּגְפָנִים לִגְפָנִים, אֲבָל אִילָן לִגְפָנִים, בָּעִינַן טְפֵי. אָמַר לֵיהּ: אֲנָא לָא קַיְיצְנָא, דְּאָמַר רַב: הַאי דִּיקְלָא דְּטָעִין קַבָּא אָסוּר לְמִקְצֵייהּ. וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: לָא שָׁכִיב שִׁכְחַת בְּרִי, אֶלָּא דְּקָץ תְּאֵנָתָא בְּלָא זִימְנֵיהּ. מַר, אִי נִיחָא לֵיהּ לִיקּוּץ.

פרק ג

א **בבא בתרא פרק ג** - [יָתִיב רַב אַחָא בַּר עַוְיָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַסִי, וְיָתִיב וְקָאָמַר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא]: חֲצוּבָא מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר. מַאי ׳חֲצוּבָא׳? אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: שֶׁבּוּ תְּחֵם יְהוֹשֻׁעַ לְיִשְׂרָאֵל אֶת הָאָרֶץ. וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: לֹא מָנָה יְהוֹשֻׁעַ אֶלָּא עֲיָרוֹת הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִין. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל שֶׁהֶרְאָהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, חַיָּב בְּמַעֲשֵׂר, לְאַפּוּקֵי מַאי? לְאַפּוּקֵי קֵינִי, קְנִיזִי וְקַדְמוֹנִי. תַּנְיָא: רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: נַפְתּוּחָא, עַרְבָאָה וְשַׁלְמָאָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַר־שֵׂעִיר, עַמּוֹן וּמוֹאָב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַרְדִּיסְקוּס, אַסְיָא וְאַסְפַּמְיָא.

ב מג ״וְעֹצֶם עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרַע״ (ישעיהו ל״ג:ט״ו). אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא: זֶה שֶׁאֵין מִסְתַּכֵּל בַּנָּשִׁים בְּשָׁעָה שֶׁהֵן עוֹמְדוֹת עַל הַכְּבִיסָה. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּאִיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא, (ואזיל) רָשָׁע הוּא! אִי דְּלֵיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא, אָנוּס הוּא! לְעוֹלָם דְּלֵיכָּא דַּרְכָּא אַחֲרִינָא, וַאֲפִלּוּ הָכִי אִיבָּעֵי [לֵיהּ] לְמֵימַס נַפְשֵׁיהּ. בָּעָא מִינֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן מֵרַבִּי בְּנָאָה: חָלוּק שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם כִּיצַד? כָּל שֶׁאֵין בְּשָׂרוֹ נִרְאֶה מִתַּחְתָּיו. טַלִּית שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם כִּיצַד? כָּל שֶׁאֵין חֲלוּקוֹ נִרְאֶה מִתַּחְתֶּיהָ טֶפַח. שֻׁלְחָן שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם כִּיצַד? שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי גְּדִיל וּשְׁלִישׁ גְּלָאִי, שֶׁעָלָיו (כוסות וקערות מונחות) [קְעָרוֹת, וְיָרָק], וְטַבַּעְתּוֹ מִבַּחוּץ. וְהָא תַּנְיָא: טַבַּעְתּוֹ מִבִּפְנִים? לָא קַשְׁיָא, הָא דְּאִיכָּא יְנוּקָא, הָא דְּלֵיכָּא יְנוּקָא. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא דְּלֵיכָּא יְנוּקָא, (והא) [וְלָא קַשְׁיָא, הָא] דְּאִיכָּא שַׁמְעָא, וְהָא דְּלֵיכָּא שַׁמְעָא. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא דְּאִיכָּא שַׁמְעָא, וְלָא קַשְׁיָא. הָא בְּלֵילְיָא, הָא בִּימָמָא. וְשֶׁל עַם־הָאָרֶץ. דּוֹמֶה לְמִדּוּדָה, וּקְדֵרוֹת מַקִּיפוֹת אוֹתָהּ. מִטָּה שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם כִּיצַד? כָּל שֶׁאֵין תַּחְתֶּיהָ אֶלָּא סַנְדָּלִין בִּימוֹת הַחַמָּה, וּמִנְעָלִים בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. וְשֶׁל עַם־הָאָרֶץ, דּוֹמָה לְאוֹצָר בָּלוּם.

ג מד רַבִּי בְּנָאָה, חֲוָה [קָא] מְצַיֵּין מְעָרְתָּא. (דרבנן.) כִּי מָטָא לְמְעָרְתָּא דְּאַבְרָהָם, (אבינו,) אַשְׁכְּחֵיהּ לֶאֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם דְּקָאֵי קַמֵּי בָּבָא. אָמַר לֵיהּ: מַאי קָעָבִיד אַבְרָהָם? אָמַר לֵיהּ: גַּאנִי בְּכַנְפָּהּ דְּשָׂרָה, וּמְעַיְּנָא לֵיהּ בְּרֵישֵׁיהּ. אָמַר לֵיהּ: זִיל אֵימָא לֵיהּ: בְּנָאָה קָאֵי אַבָּבָא. (אזל) אָמַר לֵיהּ: לֵיעוֹל. (וליתי) מֵיעַד יָדַע דְּיֵצֶר־הָרַע בְּהַאי עָלְמָא לֵיכָּא. עַל עַיֵּין וְנָפַק, כִּי מָטָא לְמְעָרְתָּא דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן, יָצְתָה בַּת־קוֹל (ואמרה לו) [וְאָמְרָה]: נִסְתַּפַּלְתְּ בִּדְמוּת דְּיוֹקְנִי, בְּדְיוֹקְנִי עַצְמָהּ אַל תִּסְתַּכֵּל. וְהָא בָּעֵינָא לְצַיּוּנֵי מְעָרְתָּא? כְּמִדַּת הַחִיצוֹנָה כָּךְ מִדַּת הַפְּנִימִית. וּלְמַאן דְּאָמַר: שְׁנֵי בָתִּים, זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, (קיימן) [כְּמִדַּת הָעֶלְיוֹנָה כָּךְ מִדַּת הַתַּחְתּוֹנָה. אָמַר רַבִּי בְּנָאָה: נִסְתַּכַּלְתִּי בִּשְׁנֵי עֲקֵבָיו, (של אדם הראשון) וְדוֹמִים לִשְׁנֵי גַּלְגַּלֵּי חַמָּה. הַכֹּל בִּפְנֵי שָׂרָה, כְּקוֹף בִּפְנֵי אָדָם. שָׂרָה בִּפְנֵי חַוָּה, כְּקוֹף בִּפְנֵי אָדָם, חַוָּה בִּפְנֵי אָדָם, כְּקוֹף בִּפְנֵי אָדָם. אָדָם בִּפְנֵי שְׁכִינָה, כְּקוֹף בִּפְנֵי אָדָם. שׁוּפְרִיהּ דְּרַב כַּהֲנָא, (מעין שופריה דרב. ודרב) מֵעֵין [שׁוּפְרֵיהּ] דְּרַבִּי אַבָּהוּ. [שׁוּפְרֵיהּ] דְּרַבִּי אַבָּהוּ, מֵעֵין [שׁוּפְרֵיהּ] דְּיַעֲקֹב אָבִינוּ. [שׁוּפְרֵיהּ] דְּיַעֲקֹב אָבִינוּ, מֵעֵין [שׁוּפְרֵיהּ] דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן. (דאדם הראשון מעין דשכינה.) הַהוּא אַמְגּוּשָׁא דַּהֲוָה מְחַטֵּט שַׁכְבֵי, כִּי מָטָא לְמְעָרְתָּא דְּרַב טוּבִי בַּר מַתְנָה, תַּפְסֵיהּ בְּדִיקְנֵיהּ, אָתָא אַבַּיֵי, אָמַר לֵיהּ: בְּמָטוּתָא (מינייכו) [מִינָּךְ] שַׁבְקוּהוּ. לְשָׁנָה [אַחֲרִיתִי] הָדַר אָתָא, תַּפְסֵיהּ בְּדִיקְנָא, (הדר) אָתָא אַבַּיֵי וְלָא שַׁבְקֵיהּ עַד דְּאַיְתִי (מסערתא) [מִסְפָּרָא] וְגַזֵּייהּ לְדִיקְנֵיהּ.

ד מה הַהוּא (גברא) דְּאָמַר לְהוּ: חֲבִיתָא דְּעַפְרָא לְחַד בְּרָאי. חֲבִיתָא דִּגְרָמָא לְחַד בְּרָאי. חֲבִיתָא דְּאוּדְרָא לְחַד בְּרָאי. לָא הֲווּ יַדְעֵי מַאי קָאָמַר לְהוּ. אַתּוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי בְּנָאָה. אָמַר לְהוּ: אִית לְכוּ אַרְעָא? אָמְרוּ לֵיהּ: אִין. (אמר להו:) אִית לְכוּ חֵיוָתָא? אִין. אִית לְכוּ בִּסְתַּרְקֵי? אִין. אִי הָכִי, הָכִי קָאָמַר לְכוּ.

ה מו הַהוּא גַּבְרָא דְּשָׁמְעָא לִדְבִיתְהוּ דְּקָא אָמְרָה לִבְרָתָהּ: אַמַּאי לָא צָנִיעַת בְּאִיסּוּרָא? הַךְ אִתְּתָא, עֲשָׂרָה בְּנֵי אִית לָהּ, וְלֵית לִי מֵאֲבוּךְ אֶלָּא חַד. כִּי שָׁכִיב, אָמַר [לְהוּ]: כָּל נִכְסִי לְחַד בְּרָא, וְלָא יַדְעֵי לְהֵי מִינַיְהוּ (פקיד). אַתּוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי בְּנָאָה, אָמַר לְהוּ: זִילוּ חֲבוֹטוּ קִיבּוֹרָא דַּאֲבוּכוֹן, עַד דְּקָאֵי וּמְגַלֵּי לְכוּ לְהֵי מִינַיְכוּ שָׁבְקָא. אָזְלוּ כּוּלְהוּ, הַהוּא דִּבְרִיהּ הֲוָה, לָא אָזַל. אָמַר לְהוּ: כּוּלְהוּ נִכְסֵי, דְּהַאי! אָזְלוּ אָכְלוּ קוּרְצָא בֵּי־מַלְכָּא, אַמְרֵי: אִיכָּא גַּבְרָא חַד בִּיהוּדָאֵי, דְּקָא מַפֵּיק מָמוֹנָא מֵאִינָשֵׁי בְּלָא סַהֲדֵי, וּבְלָא מִידֵי. אַתְיוּהָ, חַבְשׁוּהָ. אַזְלָא דְּבִיתְהוּ אָמְרָה לְהוּ: (לבי מלכא) עַבְדָא חַד הֲוָה לִי, פָּסְקוּ לְרֵישֵׁיהּ, וּפַשְׁטוּהָ לְמַשְׁכֵּיהּ, וְאָכְלוּ בִּשְׂרֵיהּ, וְקָא מָלוּ בֵּיהּ מַיָּא, וּמַשְׁקוּ בֵּיהּ לְחַבְרָיָא, וְלָא קָא יָהֲבִי לִי דְּמֵיהּ, וְלָא אַגְרֵיהּ. לָא יָדְעֵי מַאי קָאָמְרָה לְהוּ. אַמְרֵי: נֵיתֵי לְחַכִּימָא דִּיהוּדָאֵי וְלֵימָא. קָרְיוּהָ לְרַבִּי בְּנָאָה, אָמַר לְהוּ: זַרְנוּקָא אָמְרָה לְכוּ. אַמְרֵי: הוֹאִיל וְחַכִּים כֻּלֵּי הַאי, לֵיתֵיב אַבָּבָא וְנִידוֹן דִּינָא. חָזָא דַּהֲוָה כְּתִיב (אבבא דאבולא) [בְּאַבּוּלָא]: כָּל דַּיָּן דְּמִתְקָרֵי לְדִין לָא שְׁמֵיהּ דַּיָּן. אָמַר לְהוּ: אֶלָּא מֵעַתָּה (אי) אָתָא אִינִישׁ מֵעָלְמָא וּמַזְמִין לֵיהּ לְדִינָא (לאו שמיה דיין) [פַּסְלֵיהּ?] אֶלָּא: כָּל דַּיָּן דְּמִתְקָרֵי לַדִּין, וּמַפְקִין מִינֵיהּ מָמוֹנָא בְּדִין, לָאו שְׁמֵיהּ דַּיָּן. כָּתְבוּ הָכִי: בְּרַם סָבֵי דִּיהוּדָאֵי אַמְרֵי: כָּל דַּיָּן דְּמִתְקָרֵי לַדִּין וּמַפְקִין מִינֵיהּ מָמוֹנָא בַּדִּין לָאו שְׁמֵיהּ דַּיָּן. חָזָא דִּכְתִיב (ביה): בְּרֹאשׁ כָּל מוֹתָא אֲנָא דָם, בְּרִישׁ כָּל חַיִּין אֲנָא חֲמַר. אָמַר לְהוּ: אֶלָּא מֵעַתָּה, דְּנָפַל מְאִיגָּרָא וּמֵית, דְּנָפַל מִדִּיקְלָא וּמֵית, דָּמָא קְטָלֵיהּ? וְתוּ, מַאן דְּדַרְכֵּיהּ לְמֵימַת וּמַשְׁקוּ לֵיהּ חַמְרָא, חַיֵּי? אֶלָּא הָכִי בָּעֵי לְמֵיכְתַּב: בְּרִישׁ כָּל מַרְעִין, אֲנָא דָם. בְּרִישׁ כָּל אַסְוָן, אֲנָא חֲמַר. כָּתְבוּ הָכִי: בְּרַם סָבֵי דִּיהוּדָאֵי אַמְרֵי: בְּרִישׁ כָּל מַרְעִין, אֲנָא דָם. בְּרִישׁ כָּל אַסְוָן, אֲנָא חֲמַר. בַּאֲתַר דְּלֵית חֲמַר מִיתְבָּעֵי סַמָּנִין.

ו [אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: צָנוֹר הַמְקַלֵּחַ מַיִם לַחֲצַר חֲבֵרוֹ, וּבָא בַּעַל הַגַּג לְסוֹתְמוֹ, בַּעַל הֶחָצֵר מְעַכֵּב עָלָיו, דְּאָמַר לוֹ: כִּי הֵיכִי דְּאַתְּ קָנֵית לָךְ חָצֵר דִּידִי לְמִשְׁדָּא בֵּיהּ מַיָּא, לְדִידִי נַמִּי קָנֵי לִי מַיָּא דְּאִיגְּרָךְ]. אִיתְּמַר, רַבִּי אוֹשַׁעְיָא אָמַר: מְעַכֵּב. רַב חָמָא אָמַר: אֵינוֹ מְעַכֵּב. אָזַל שַׁיְלֵיהּ לְרַבִּי בִּיסָא, אָמַר לֵיהּ: מְעַכֵּב. קָרֵי עֲלֵיהּ רָמִי בַּר חָמָא: (קהלת ד׳:י״ב) ״וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק״, זֶה רַבִּי אוֹשַׁעְיָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי חָמָא בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי בִּיסָא.

ז מז [מִשְׁנָה. לֹא יִפְתַּח אָדָם לַחֲצַר הַשֻּׁתָּפִין פֶּתַח כְּנֶגֶד פֶּתַח וְכוּ׳. גְּמָרָא. מְנָהֲנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דְּאָמַר קְרָא] : (במדבר כ״ד:ב׳) ״וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו, וַיַּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לִשְׁבָטָיו״. מָה רָאָה? רָאָה שֶׁאֵין פְּתָחֵי אָהֳלֵיהֶם מְכֻוָּנִין זֶה לָזֶה, אָמַר: רְאוּיִין הַלָּלוּ שֶׁתִּשְׁרֶה עֲלֵיהֶן שְׁכִינָה.

ח רַבִּי יַנַּאי הֲוָה לֵיהּ אִילָן הַנּוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, הֲוָה הַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה לֵיהּ נַמִּי אִילָן הַנּוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אַתּוּ בְּנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים, הֲווּ קָא מְעַכְּבֵי עִילּוּיֵהּ, אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יַנַּאי, אָמַר לֵיהּ: זִיל הַאֲיִדְנָא וְתָא לְמָחָר. בְּלֵילְיָא שָׁדַר, קָצֵייהּ לְהַהוּא דִּידֵיהּ. לְמָחָר אָתָא לְקַמֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: זִיל קוֹץ! אָמַר לֵיהּ: הָא מַר, נַמִּי אִית לֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: זִיל חֲזִי, אִי קוֹץ דִּידִי קוֹץ דִּידָךְ, אִי לָא קוֹץ דִּידִי לָא תְּקוֹץ אַתְּ. מֵעִיקָּרָא מַאי סָבַר? מֵעִיקָּרָא סָבַר: נִיחָא לְהוּ לִבְנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים דְּיַתְבֵי בְּטוּלֵיהּ. כֵּיוָן דְּחָזָא דְּקָא מְעַכְּבֵי, שָׁדַר קָצֵייהּ. וְלֵימָא לֵיהּ: זִיל קוֹץ דִּידָךְ וְהָדַר אִיקּוֹץ דִּידִי? מִשּׁוּם דְּרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר: (צפניה ב׳:א׳) ״הִתְקוֹשְׁשׁוּ וְקוֹשּׁוּ״; קְשׁוֹט עַצְמְךָ וְאַחַר כָּךְ קְשׁוֹט אֲחֵרִים.

ט מח תָּנוּ רַבָּנָן: מִשְׁחָרַב הַבַּיִת (באחרונה) [בַּשְּׁנִיָּה], רַבּוּ פְּרוּשִׁין בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר וְשֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן. נִטְפַּל לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לָהֶן: בָּנַי, מִפְּנֵי מָה אֵין אַתֶּם אוֹכְלִים בָּשָׂר, וְאֵין אַתֶּם שׁוֹתִים יַיִן? אָמְרוּ לוֹ: נֹאכַל בָּשָׂר שֶׁמְּמֶנּוּ מַקְרִיבִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְעַכְשָׁיו בָּטֵל? וְנִשְׁתֶּה יַיִן, (שממנו) [שֶׁ]מְנַסְּכִים עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְעַכְשָׁיו בָּטֵל? אָמַר לָהֶם: אִם כֵּן, לֶחֶם לֹא נֹאכַל, שֶׁכְּבָר בָּטְלוּ מִנְחוֹת. אֶפְשָׁר בִּפְרוֹת. פֵּרוֹת לֹא נֹאכַל, שֶׁכְּבָר בָּטְלוּ בִּכּוּרִים. אֶפְשָׁר בִּפְרוֹת אֲחֵרִים. מַיִם לֹא נִשְׁתֶּה, שֶׁכְּבָר בָּטַל נִסּוּךְ הַמַּיִם. שָׁתְקוּ, אָמַר לָהֶם: בָּנַי, בּוֹאוּ וְאוֹמַר לָכֶם: שֶׁלֹּא לְהִתְאַבֵּל כָּל עִקָּר אִי־אֶפְשָׁר, שֶׁכְּבָר נִגְזְרָה גְּזֵרָה, וּלְהִתְאַבֵּל יוֹתֵר מִדַּאי אִי־אֶפְשָׁר, שֶׁאֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן יְכוֹלִים רֹב הַצִּבּוּר לַעֲמֹד בָּהּ. (אמר רב אדא בר אהבה: מאי קרא?) דִּכְתִיב: (מלאכי ג׳:ט׳) ״בַּמְּאֵרָה אַתֶּם נֶאֱרָרִים, וְאֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי כֻּלּוֹ״. (אי איכא ״גוי כולו״ אין. אי לא, לא) אֶלָּא כָּךְ אָמְרוּ חֲכָמִים: סָד אָדָם אֶת בֵּיתוֹ בְּסִיד, וּמְשַׁיֵּר בָּהּ דָּבָר מוּעָט. וְכַמָּה? אָמַר רַב יוֹסֵף: אַמָּה עַל אַמָּה. אָמַר רַב חִסְדָּא: וּכְנֶגֶד הַפֶּתַח. עוֹשֶׂה אָדָם כָּל צָרְכֵי סְעוּדָה, וּמְשַׁיֵּר בָּהּ דָּבָר מוּעָט, מַאי הִיא? אָמַר רַב פָּפָּא: כַּסָּא דְּהַרְסָנָא. וְעוֹשֶׂה אִשָּׁה כָּל תַּכְשִׁיטֶיהָ, וּמְשַׁיֶּרֶת דָּבָר מוּעָט, מַאי הִיא? אָמַר רַב: (פפא) בַּת צִידְעָא, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קל״ד:ה׳-ו׳) ״אִם אֶשְׁכָּחֵךְ יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי, תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לְחִכִּי״ וגו׳. מַאי ״עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי״? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: זֶה אֵפֶר מִקְלֶה שֶׁבְּרֹאשׁ חֲתָנִים. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי: הֵיכָא מָנַח לָהּ? (אמר ליה) בְּמָקוֹם תְּפִלִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ס״א:ג׳) ״לָשׂוּם לַאֲבֵלֵי צִיּוֹן, [לָתֵת לָהֶם] פְּאֵר תַּחַת אֵפֶר״. וְכָל הַמִּתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם זוֹכֶה וְרוֹאֶה בְּשִׂמְחָתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם סו) ״שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם״ וְגוֹ׳]. (״שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה״.) תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, דִּין הוּא שֶׁנִּגְזוֹר עַל עַצְמֵנוּ שֶׁלֹּא נֹאכַל בָּשָׂר וְלֹא נִשְׁתֶּה יַיִן, אֶלָּא שֶׁאֵין גּוֹזְרִין גְּזֵרָה עַל הַצִּבּוּר, אֶלָּא אִם כֵּן רֹב הַצִּבּוּר יְכוֹלִים לַעֲמֹד בָּהּ. וּמִיּוֹם שֶׁפָּשְׁטָה מַלְכוּת (אדום) שֶׁגּוֹזֶרֶת עָלֵינוּ גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת, וּמְבַטֶּלֶת מִמֶּנּוּ תּוֹרָה וּמִצְוֹות, וְאֵין מַנַּחַת אוֹתָנוּ לִכָּנֵס לִשְׁבוּעַ הַבֵּן. וְאָמְרֵי לָהּ לִיהוֹשֻׁעַ הַבֵּן, דִּין הוּא שֶׁנִּגְזוֹר עַל עַצְמֵנוּ שֶׁלֹּא לִשָּׂא אִשָּׁה וּלְהוֹלִיד בָּנִים, וְנִמְצָא זַרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ כָּלָה [מֵאֵלָיו], אֶלָּא הַנַּח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין.

פרק ד

א **בבא בתרא פרק ד** - [מִשְׁנָה. הַמּוֹכֵר אֶת הַשָּׂדֶה, מָכַר אֶת הָאֲבָנִים שֶׁהֵן לְצָרְכָּהּ וְכוּ'], וְלֹא אֶת הֶחָרוּב הַמָּרְכָּב, וְלֹא אֶת סַדַּן הַשִּׁקְמָהמְנָא הֵנֵי מִילֵי? אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: דְּאָמַר קְרָא: (בראשית כ״ג:י״ז) ״וַיָּקָם שְׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמַּכְפֵּלָה וְגוֹ׳, מִי שֶׁצָּרִיךְ לִגְבוֹל סָבִיב, [יָצְאוּ אֵלּוּ שֶׁאֵין צְרִיכִין לִגְבוֹל סָבִיב]. אָמַר רַב מְשַׁרְשִׁיָא: מִכָּאן לִמְצָרִים מִן הַתּוֹרָה.

פרק ה

א **בבא בתרא פרק ה** - מַתְנִיתִין. הַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה, מָכַר אֶת הַתֹּרֶן, וְאֶת הַגֵּפ, וְאֶת הָעוֹגִין, וְאֶת כָּל הַמַּנְהִיגִין אוֹתָהּ וְכוּ׳. גְּמָרָא. ׳תֹּרֶן׳, אִיסְקָרְיָא, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (יחזקאל כ״ז:ה׳) ״אֳרֻת מִלְבָנוֹן לָקְחוּ לַעֲשׂוֹת תֹּרֶן עָלָיְךְ״. ׳גֵּפ׳, אִדְרָא, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (שם) ״שֵׁשׁ בְּרִקְמָה מִמִּצְרַיִם הָיָה מִפְרָשֶׂךְ לִהְיוֹת לָךְ לְנֵס״. ׳עוֹגִין׳, תָּנֵי רַבִּי חִיָּא: אֵלּוּ עוֹגִינִין שֶׁלָּהּ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (רות א׳:י״ג) ״הֲלָהֶן תְּשַׂבֵּרְנָה עַד אֲשֶׁר יִגְדָּלוּ, הֲלָהֶן תֵּעָגֵנָה לְבִלְתִּי הֱיוֹת לְאִישׁ״. ׳מַנְהִיגִין׳, אָמַר רַבִּי אַבָּא: [אֵלּוּ] הַמְּשׁוֹטְטִין שֶׁלָּהּ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (יחזקאל כ״ז:ו׳) ״אַלּוֹנִים מִבָּשָׁן עָשׂוּ מַשּׁוֹטָיְךְ״, וְאִי בָּעִית אֵימָא, מֵהָכָא: (שם) ״וַיֹּרְדוּ מֵאֳנִיּוֹתֵיהֶם כֹּל תֹּפְשֵׂי מָשׁוֹט״.

ב מט אָמַר רַבָּה: אִשְׁתָּעוּ לִי נְחוּתֵי יַמָּא: הַאי גַּלָּא דְּמַטְבַּע לְסְפִינְתָּא מִתְחָזֵי כִּי צוּצִיתָא דְּנוּרָא, חַוַּרְתִּי בְּרֵישָׁא, וּמָחִינָן לָהּ בְּאַלָּוְתָא דְּחָקִיק עֲלָהּ: ״אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה, יְהֹ (יה) ה׳ צְבָאוֹת, אָמֵן אָמֵן סֶלָה״ וְנַיְיחַ. אָמַר רַבָּה: (בר בר חנה) אִשְׁתָּעוּ לִי נְחוּתֵי יַמָּא: בֵּין גַּלָּא לְגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי, וְרוּמָא דְּגַלָּא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי. זִימְנָא חֲדָא הֲוָה אַזְלִינָן בְּאוֹרְחָא, וְדָלִינָן גַּלָּא עַד דַּחֲזִינָא בֵּי מַרְבַּעְתָּא דְּכוֹכְבָא זוּטָא, דְּהַוְיָא כְּמִבְזַר אַרְבְּעִין גְּרִיוֵי בִּיזְרָא דְּחַרְדְּלָא, וְאִי דָּלִינָן טָפֵי, הֲוָה מִקְלִינָן מֵהַבָלָא. וְרַמְיָא לָהּ גַּלָּא קַלָּא לַחֲבָרְתָּהּ: (ואמרה לה) חֲבָרְתִּי, מִי שָׁבַקְתְּ מִידִי בְּעָלְמָא דְּלָא שְׁטַפְתֵּיהּ, (וניתי אנן ונחרביה) [דְּנֵיתֵי אֲנָא וּנְאַבְּדֵיהּ]? אָמַר לָהּ: פּוּק חָזֵי גְּבוּרְתֵּיהּ דְּמָרִיךְ, (דאפילו) כְּמִלְא חוּטָא דְּחָלָא לֵית דַּעֲבַר, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ה׳:כ״ב) ״הַאוֹתִי לֹא תִירָאוּ, נְאֻם ה׳. אִם מִפָּנַי לֹא תָחִילוּ, אֲשֶׁר שַׂמְתִּי חוֹל גְּבוּל לַיָּם, חָק עוֹלָם וְלֹא יַעַבְרֻנְהוּ״.

ג נ אָמַר רַבָּה: (בר בר חנה) לְדִידִי חָזֵי לִי הוּרְמִין בַּר לִילְיָתָא, (דהוה) [כְּי] קָא רָהֵיט אַקּוֹפֵיהּ דְּשׁוּרָא דִּמְחוֹזָא, וּרְהֵיט פָּרָשָׁא, כִּי רָכִיב (סוסיא) [חַיּוּתָא] מִתַּתָּאֵי, וְלָא יָכִיל לֵיהּ. זִמְנָא חֲדָא הֲוָה מְסַרְגָּאן לֵיהּ תַּרְתֵּי (חיותא) [כּוּדְנֵיתֵי], וְקָיְמָן אַתְּרֵי גִּשְׁרֵי (דדונג) [דְּרוּגְנָג], וְשָׁוַר מֵהַאי לְהַאי וּמֵהַאי לְהַאי, וְנָקִיט תְּרֵי (כסי) [מַזְגֵּי] דְּחַמְרָא בִּידֵיהּ, וּמוֹרִיק מֵהַאי לְהַאי [וּמֵהַאי לְהַאי], וְלָא נָטְפָא (מינייהו ניטפא) [נְטוּפְתָּא] לְאַרְעָא, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם: (תהילים ק״ז:כ״ו) ״יַעֲלוּ שָׁמַיִם יֵרְדוּ תְהוֹמוֹת״ הֲוָה, (ושמעת מלכותא) [עַד דְּשָׁמְעוּ בֵּי מַלְכוּתָא], וְקָטְלֵיהּ.

ד נא אָמַר רַבָּה (בר בר חנה): לְדִידִי חָזֵי לִי אוּרְזִילָא בַּר־יוֹמֵיהּ דַּהֲוָה כְּהַר־תָּבוֹר, וְהַר־תָּבוֹר כַּמָּה הֲוֵי? (ארבעין) [אַרְבַּע] פַּרְסֵי, (ובי משכא)[וּמְשָׁאכָה] דְּצַוְּארֵיהּ תְּלָתָא פַּרְסֵי, וּבֵי מַרְבַּעְתָּא דְּרֵישֵׁיהּ פַּרְסָא וּפַלְגָא, רָמָא כּוּפְתָּא וְסַכְּרֵיהּ לְיַרְדְּנָא.

ה נב וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהוּא אַקְרוּקְתָּא דַּהֲוָה אַקָּרָא דְּהַגְרוּנְיָא, וְאַקָּרָא דְּהַגְרוּנְיָא כַּמָּה הֲוֵי? שִׁיתִּין בַּתֵּי. אַתָא תַּנִּינָא בָּלְעָהּ, אָתָא פּוּשְׁקַנְצָא וּבַלְעָהּ לְתַנִּינָא, וּסְלִיק יָתִיב בְּאִילָנָא. תָּא חָזֵי כַּמָּה נָפִישׁ חֵילֵיהּ דְּאִילָנָא. אָמַר רַב פָּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל: אִי לָאו דַּהֲוָאי הָתָם לָא הֵמְנִי.

ו נג וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה: זִימְנָא חֲדָא הֲוָה [קָא] אַזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָא הַהוּא כַּוָּרָא דַּיַּתְבָא לֵיהּ אָכְלָא־טִינָא בְּאוּסֵיהּ, וְאַדְחוּהִי מַיָּא וְשַׁדְיוּהָ לְגוּדָא, וְחָרוּב מִינֵיהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי, [וְאָכְלוּ מִינֵיהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי], וּמְלְחוּ מִינֵיהּ שִׁיתִּין מְחוֹזֵי, (וקריבו) [וּמַלְאוּ] מֵחַד גַּלְגְּלָא דְּעֵינֵיהּ תְּלַת מְאָה גַּרְבֵּי מִשְׁחָא, וְכִי הַדָּרָן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, חָזִינָן דַּהֲוָה קָא מְנַסְּרֵי מִגַּרְמֵיהּ מְטַלְטְלְתָּא, וְיָתְבֵי לְמִבְנֵינָהּ הַנָּךְ מְחוֹזֵי. וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה: זִימְנָא חֲדָא הֲוָה קָאֲזַלִינָן בְּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָן הַהוּא כַּוָּרָא דַּיַּתְבָא לֵיהּ חַלְתָּא אַגַּבֵּיהּ, וְקָדַח אַגְמָא עִילּוּיֵהּ, סַבְרִינָן יַבֶּשְׁתָּא הִיא, וְסַלְקִינָן, וְאַפִּינָן וּבַשְׁלִינָן אַגַּבֵּיהּ, וְכַד חַם גַּבֵּיהּ, אִיתְהַפִּיךְ, וְאִי לָאו דַּהֲוָה מְקָרְבָא סְפִינְתָּא הֲוָה טָבְעִינָן. וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה: זִימְנָא חֲדָא הֲוָה אַזְלִינָן בְּסְפִינְתָּא, וְסַגְאֵי סְפִינְתָּא בֵּין שִׁיצָא לְשִׁיצָא דְּכַוָּרָא תְּלָתָא יוֹמָא וּתְלָתָא לֵילְוָתָא, אִיהוּ בְּזִקְיָפָא וְאָנָן בְּשִׁפּוּלָא. וְכִי תֵּימָא: לָא מַסְגֵי סְפִינְתָּא טוּבָא, כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: כְּמֵיחַם קוּמְקוּמְסָא דְּמַיָּא, מַסְגֵי שִׁיתִּין פַּרְסֵי וְשָׁדֵי פַּרְשָׁא גִּירָא, וְקַדְמָא לֵיהּ (איהו). וְאָמַר רַב אַשִׁי: הַהוּא, גִּילְדָּנָא דְּיַמָּא הֲוָאי, דְּאִית לֵיהּ תְּרֵי שִׁיצֵּא.

ז נד וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה: זִימְנָא חֲדָא הֲוָה אַזְלִינָן בִּסְפִינְתָּא, (וחזאי) [וַחֲזִינָן] הַהִיא צַפְרְתָּא (דהוה קאי) [דְּקָאֵים] עַד קַרְסוֹלֵיהּ בְּמַיָּא, וְרֵישֵׁיהּ בִּרְקִיעָא, וְאַמְרִינָן: לֵית מַיָּא, (ניחות) [וּבָעִינָן לְמֵיחוּת] לְאַקּוּרֵי נַפְשִׁין, וְנָפַק בַּת־קָלָא [וְאָמַר לָן: לָא תֵּיחוּתוּ לְהָכָא, דְּנָפְלָה לֵיהּ (חצינא) [חַצִּיצָא] לְבַר־נַגָּרָא (הכא) הָא שְׁבַע שְׁנִין, וְלָא מַטְיָא לְאַרְעָא, וְלָאו מִשּׁוּם דִּנְפִישֵׁי מַיָּא אֶלָּא מִשּׁוּם דִּרְדִיפֵי מַיָּא. אָמַר רַב אַשִׁי: הַהוּא, ׳זִיז־שַׁדַּי׳ הוּא, דִּכְתִיב: (תהילים נ׳:י״א) ״וְזִיז שַׂדַּי עִמָּדִי״.

ח נה וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה: זִימְנָא חָדָא הֲוָה [קָא] אָזְלִינַן בְּמִדְבָּרָא, וַחֲזִינַן הַנֵי אַוְזֵי דִּשְׁמִיטַן גַּדְפַיְהוּ מִשַּׁמְנַיְהוּ, וְקָא נָגְדִי נַחֲלֵי דְּמַשְׁחָא מִתּוּתַיְהוּ, וַאֲמִינָא לְהוּ: אִית (לי מנייכו) [לָן מִגַּבַּיְכוּ] חֶלְקָא לְעָלְמָא דְּאַתְּי? חָדָא דַּלְיָא לִי אַטְמָא, וְחָדָא דַּלְיָא לִי גַּדְפָּא. כִּי אֲתָאי לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר לִי: עֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לִתֵּן עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין.

ט נו וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה: זִימְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזְלִינַן בְּמִדְבָּרָא, וְאִתְלַוִּי בַּהֲדָן הַהוּא טַיָּעָא דַּהֲוָה שָׁקִיל עַפְרָא וּמוֹרַח לֵיהּ, וְאָמַר: הָא אוֹרְחָא, לְדוּכְתָּא פְּלָן, וְהָא אוֹרְחָא, לְדוּכְתָּא פְּלָן. אַמְרִינַן לֵיהּ: כַּמָּה מְרַחְקִינַן מִמַּיָּא? וְאָמַר לָן? הָבוּ לִי עַפְרָא, יְהָבִינַן לֵיהּ וְאָמַר לָן: תְּמַנְיָא פַּרְסֵי. תַּנְיָנָן וִיהָבִינַן לֵיהּ, אָמַר לָן: דִּמְרַחְקִינַן תְּלָתָא פַּרְסֵי. אַפְכִית לֵיהּ וְלָא יְכִילִית לֵיהּ. (ואמר רבה בר בר חנה:) אָמַר לִי: (ההוא טייעא:) תָּא וַאֲחֵוִי לָךְ מֵתֵי מִדְבָּר, אַזְלִי וַחֲזִיתִינְהוּ, וְדָמוּ כְּמַאן דְּמִיבְסְמֵי, וְגָנוּ אַפַּרְקִיד, וַהֲוָה זְקִיפָא בִּירְכֵּיהּ דְּחַד מִינַיְהוּ וַעַיֵּיל טַיָּעָא תּוּתֵי בִּירְכֵּיהּ כִּי רָכִיב גַּמְלָא וּזְקִיפָא רוּמְחֵיהּ, וְלָא נָגַע בֵּיהּ. פַּסְקִי חָדָא קָרְנָא דְּתָכֶלְתָּא דְּחַד מִינַיְהוּ, וְלָא הֲוָה מְסַתַּגִּי לָן. אָמַר לִי: דִּילְמָא שָׁקְלָתְ מִידֵי מִינַיְהוּ? אַהַדְרֵיהּ, דִּגְמִירִי, דְּמַאן דְּשָׁקִיל מִידֵי מִינַיְהוּ, לָא מְסַתַּגִּי לֵיהּ, אַזְלִי אַהַדְרִתֵּיהוּ, וְהָדַר מְסַתַּגִּי לָן. כִּי אֲתָאי לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּנָן, אָמְרוּ לִי: כָּל אַבָּא, חַמְרָא, וְכָל בַּר בַּר חַנָּה, סִיכְסָא, לְמַאי הִלְכְתָא [עַבְדִית הָכִי? לְמִידַע] אִי כְּבִית שַׁמַּאי, אִיבָּעֵי לָךְ לְמִימְנֵי חוּטְיָן, אִי כְּבִית הִלֵּל, אִיבָּעֵי לָךְ לְמִימְנֵי חֲלִיּוֹת.

י נז (ואמר רבה בר בר חנה:) אָמַר לִי: (ההוא טייעא:) תָּא אַחֲוִי לָךְ טוּרָא דְּסִינַי, אַזְלִי וַחֲזָאי דְּהַדְרָן לֵיהּ עַקְרֵבֵי, וְקַיְמָן כִּי חַמְרֵי חִוָּרְתִּי, שָׁמַעְתִּי בַּת־קוֹל שֶׁאוֹמֶרֶת: אוֹי לִי שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי, וְעַכְשָׁיו שֶׁנִּשְׁבַּעְתִּי מִי מֵפֵר לִי? כִּי אֲתָאי לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּנָן, אָמְרוּ לִי: כָּל אַבָּא, חַמְרָא, וְכָל בַּר בַּר חַנָּה, סִיכְסָא. הֲוָה לָךְ לְמֵימַר: ״מוּפָר לָךְ״. (מופר לך) (ורבה בר בר חנה?) [וְהוּא] סָבַר: דִּילְמָא מִשְׁבּוּעָתָא דְּמַבּוּל קָאָמַר. וְרַבָּנָן? אִם כֵּן, ׳אוֹי לִי׳ לָמָּה?

יא נח (ואמר רבה בר בר חנה:) אָמַר לִי: (ההוא טייעא:) תָּא אַחֲוִי לָךְ בְּלוּעֵי דְּקָרַח, (אזלי) וַחֲזָאי תְּרֵי בֵּיזְעֵי דַּהֲוָה נָפִיק מִינַיְהוּ קוּטְרָא, (שקל) [שַׁקְלִי] גַּבְבָא דְּעַמְרָא, (ומשייה) [וְאַמְשִׁינָהּ] בְּמַיָּא, (ואנחיה) [וְדַעֲצִיתָה] בְּרֵישָׁא דִּרוּמְחָא, וְעַיְלִיהּ הָתָם. וְכִי אַפֵּיק, הֲוָה אִיחְרַךְ אִיחְרוּכֵי. אָמַר לִי: אַצִּית, מַאי שָׁמַעְתְּ? וְשַׁמְעִית דַּהֲווּ אַמְרִין: ״מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת, וְהֵן בַּדָּאִין״. אָמַר לִי: כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹמֵי מֵהַדְרָא לְהוּ גֵּיהִנֹּם לְהָכָא כְּבָשָׁר בְּקַלַּחַת, וְאַמְרֵי הָכִי: ״מֹשֶׁה וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת וְהֵן בַּדָּאִין״.

יב נט (ואמר רבה בר בר חנה:) אָמַר לִי: (ההוא טייעא:) תָּא וַאֲחֵוִי לָךְ הֵיכָא דְּנָשְׁקֵי אַרְעָא וּרְקִיעָא אַהֲדָדֵי. (אזלי וחזאי דעביד כוי כוישקליתא לסלתאי, וְאִנַּחְתָּהּ בְּכַוָּתָא דְּרָקִיעַ, אַדְמַצְלִינָא, בָּעִיתָהּ, וְלָא אַשְׁכְּחִיתָהּ, (אמרי) [אֲמִינָא] לֵיהּ: אֵיכָּא גַּנְבֵי הָכָא? אָמַר לִי: [הַאי] גַּלְגַּלָּא דִּרְקִיעָא הוּא דְּהָדַר, נָטַר עַד לְמָחָר כִּי הַשְׁתָּא [הָכָא], וּמַשְׁכַּחַת לָהּ.

יג רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁתַּעֵי: זִימְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָא הַהוּא כַּוָּרָא דְּאַפֵּיק רֵישֵׁיהּ (ממיא) [מִימָּא], וַדְמָיָא עֵינֵיהּ כִּתְרֵי סִיהֲרֵי וְנָפוּץ מַיָּא מִתַּרְתֵּי (אוסייה) [זִימֵּיהּ] כִּתְרֵי מַבְרֵי דְּסוּרָא. רַב סַפְרָא מִשְׁתַּעֵי: זִימְנָא חָדָא הֲוָה קָא אָזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָן הַהוּא כַּוָּרָא דְּאַפֵּיק רֵישֵׁיהּ (ממיא, ואית) [מַיָּא, וַהֲוָה] לֵיהּ קַרְנֵי, וְחָקִיק עֲלַיְהוּ: אֲנָא בְּרִיָּה קַלָּה שֶׁבַּיָּם, וַהֲוֵינָא תְּלַת מְאָה פַּרְסֵי, וְאָזְלִינָא לְפוּמֵיהּ דְּלִוְיָתָן. אָמַר רַב אַשִׁי: הַהוּא, עִיזָא דְּיַמָּא הוּא, דִּבְחִישָׁא וְאִית לָהּ קַרְנֵי.

יד סא רַבִּי (יונתן) [יוֹחָנָן] מִשְׁתַּעֵי: זִימְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזְלִינַן בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָן הַהִיא קַרְטָלִיתָא דַּהֲווּ מְקַבְּעֵי בָּהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, וְהַדְרִי לָהּ מִינֵי דְּכַוְרֵי דְּמָקְרֵי (בירשא) [בְּרִשָּׁא]. נָחִית בַּר אַמּוֹרָאֵי לְאַתּוּיֵי, וְרָגַשׁ וּבָעֵי דְּנִשְׁמְטֵיהּ לְאַטְמֵיהּ, (ודרא) [וְשָׁדָא] זִיקָא דְּחַלָא, וּנְחַת בַּת־קָלָא וְאָמַר [לָן]: מַאי אִית לְכוּ בַּהֲדֵי קַרְטָלִיתָא, דִּדְבִיתְהוּ דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, דַּעֲתִידָא דְּשָׁדְיָא תְּכֶלְתָּא בָּהּ לְצַדִּיקֵי, לָעָלְמָא דְּאַתְּי. רַב יְהוּדָה הִינְדוּאָה מִשְׁתַּעֵי: זִימְנָא חָדָא הֲוָה קָאָזְלִינָא בִּסְפִינְתָּא, וַחֲזִינָא הַהוּא אֶבֶן טָבָא (ד) [דַּהֲוָה הָדִיר] לֵיהּ תַּנִּינָא, וְנָחַת בַּר אַמּוֹרָאֵי לְאַתּוּיֵהּ, אָתָא תַּנִּינָא, קָא (בלע לה) [בָּעֵי לְמִיבְלַע] לְסִפִינְתָּא. אָתָא (ציפרא) [פּוּשְׁקַנְצָא] פָּסְקֵיהּ לְרֵישֵׁיהּ, אִתְהַפִּיכוּ מַיָּא וַהֲווּ דְּמָא, אָתָא תַּנִּינָא חַבְרֵיהּ שַׁקְלֵיהּ וְתַלְיֵיהּ, (ואחייה) [וְחָיֶה]. הָדַר אָתָא קָא [בָּעֵי] בָּלְעָה לְסִפִינְתָּא, הָדַר אָתָא צִיפְּרָא, פַּסְקֵיהּ לְרֵישֵׁיהּ, שַׁקְלָה לְהַהִיא אֶבֶן טָבָא, שַׁדְיוּהָ לְסִפִינְתָּא, הֲוָה הַנֵי צִיפְּרֵי מְלֵיחֵי בַּהֲדָן, אוֹתְבִינְהוּ (בהדייהו) [עֲלַיְהוּ], שַׁקְלוּהָ וּפָרְחוּ [לְהוּ בַּהֲדֵיהּ].

טו סב תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהָיוּ בָּאִין בִּסְפִינָה, וְהָיָה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר יָשֵׁן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נֵעוֹר, נִזְדַּעְזַע רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְנִינְעַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר. אָמַר לוֹ: מַה זֶּה יְהוֹשֻׁעַ, מִפְּנֵי מַה נִּזְדַּעְזַעְתָּ? אָמַר לוֹ: מָאוֹר גָּדוֹל רָאִיתִי בַּיָּם, אָמַר לוֹ: שְׁמָא עֵינָיו שֶׁל לִוְיָתָן רָאִיתָ? דִּכְתִיב: (איוב מ״א:י׳) ״עֵינָיו כְּעַפְעַפֵּי שָׁחַר״. אָמַר רַב אַשִׁי: אָמַר לִי הוּנָא בַּר נָתָן: זִימְנָא חָדָא הֲוָה אָזְלִינָן בְּמִדְבָּרָא. וַהֲוָאי אַטְמָא דִּבְשָׂרָא בַּהֲדָן, פָּתַחְנָא וְנָקִירְנָא, וַאֲנַחְנָא אַעֵישְׁבֵי, אַדְמַיְתִינָן צִיבֵי, חֲלַם [אַטְמָא] וְטַוִּינֵיהּ. כִּי הַדָּרָן לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, חַזִינְהוּ לַהֲנָהוּ גּוּמְרֵי, דַּהֲווּ קָא (מחממי) [מְלַחֲשֵׁי]. כִּי אֲתָאי לְקַמֵּיהּ דְּאַמֵּימַר,

אָמַר לִי: הַהוּא עִישְׁבָא, סַמְתְּרֵי הֲוָה, הַנְהוּ גּוּמְרֵי, דְּרִיתְמָא הֲוִוי. (בראשית א׳:כ״א) ״וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים״. הָכָא תַּרְגִּימוּ: אַרְזִילֵי דְּיַמָּא. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: זֶה לִוְיָתָן נָחָשׁ בָּרִיחַ, וְלִוְיָתָן נָחָשׁ עַקַלָּתוֹן, דִּכְתִיב: (ישעיהו כ״ז:א׳) ״בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד ה׳ בְּחַרְבּוֹ הַקָּשָׁה״ וְגוֹ׳ (על לויתן וגו׳.)

טז סג אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאָם, וְאַף לִוְיָתָן [נָחָשׁ בָּרִיחַ וְלִוְיָתָן נָחָשׁ עַקַלָּתוֹן], זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאָם, וְאִלְמָלֵא נִזְקְקִין זֶה לָזֶה, מַחֲרִיבִין (את) כָּל הָעוֹלָם [כֻּלּוֹ]. מֶה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? סֵרַס אֶת הַזָּכָר וְהָרַג (את) הַנְּקֵבָה וּמְלָחָהּ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו כ״ז:א׳) ״וְהָרַג אֶת הַתַּנִּין אֲשֶׁר בַּיָּם״. וְאַף בְּהֵמוֹת בְּהַרְרֵי אֶלֶף, זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאָם, וְאִלְמָלֵא נִזְקְקִין זֶה עִם זֶה, מַחֲרִיבִין (את) כָּל הָעוֹלָם [כֻּלּוֹ]. מֶה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא? סֵרַס אֶת הַזָּכָר וְצִנַּן (את) הַנְּקֵבָה, וְשָׁמְרָהּ לַצַּדִּיקִים לֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב מ׳:ט״ז) ״הִנֵּה נָא כֹחוֹ בְמָתְנָיו וְאוֹנוֹ בִּשְׁרִירֵי בִטְנוֹ״. ״הִנֵּה נָא כֹחוֹ בְמָתְנָיו״, זֶה זָכָר, ״וְאוֹנוֹ בִּשְׁרִירֵי בִטְנוֹ״, זוֹ נְקֵבָה. הָתָם נַמִּי לִיסַרְסֵיהּ לְזָכָר וְלִיצַנְּנֵהּ לִנְקֵבָה? דָּגִים פְּרִיצֵי. וְלִיעָבִיד אִיפְּכָא? אִי בָּעֵית אֵימָא: (מלחה דנוקבתא עדיף) [נְקֵבָה, מָלְחָה מֵעַלְיָא]. אִי בָּעֵית אֵימָא: כֵּינָן דִּכְתִיב: (תהילים ק״ד:כ״ו) ״לִוְיָתָן זֶה יָצַרְתָּ לְשַׂחֵק בּוֹ״, בַּהֲדֵי נְקֵבָה לָאו אוֹרַח אַרְעָא. הָכָא נַמִּי לִמְלְחָהּ לִנְקֵבָה? כַּוָּרָא מְלִיחָא, מֵעַלְיָא, בִּשְׂרָא מְלִיחָא, לָא מֵעַלְיָא. וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁהַבְּשָׂר מַלְבִּין אֶת הַקְּדֵרָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבָרְאוֹת אֶת הָעוֹלָם, אָמַר לוֹ לְשַׁר שֶׁל יָם: פְּתַח פִּיךָ וּבְלַע כָּל מֵימוֹת שֶׁבָּעוֹלָם. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, דַּיֵּי שֶׁאֶעֱמֹד בְּשֶׁלִּי. [מִיָּד] בָּעַט בּוֹ וַהֲרָגוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב כ״ו:י״ב) ״בְּכֹחוֹ רָגַע הַיָּם וּבִתְבוּנָתוֹ מָחַץ רָהַב״. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: שְׁמַע מִינָּהּ: שַׁר שֶׁל יָם, ׳רַהַב׳ שְׁמוֹ. וְאִלְמָלֵא מַיִם מְכַסִּים אוֹתוֹ, אֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לַעֲמֹד מִפְּנֵי רֵיחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו י״א:ט׳) ״לֹא יָרֵעוּ וְלֹא יַשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קָדְשִׁי, כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה׳ כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים״. אַל תִּקְרֵי: ״לַיָּם מְכַסִּים״, אֶלָּא ״לְשַׁרָּהּ שֶׁל יָם מְכַסִּים״.

יז סד וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: יַרְדֵּן יוֹצֵא מִמְּעָרַת פַּמְיָאס. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: יַרְדֵּן יוֹצֵא מִמְּעָרַת פַּמְיָאס, וּמְהַלֵּךְ בְּיַמָּהּ שֶׁל סִיבְכִי וּבְיַמָּהּ שֶׁל טְבֶרְיָה, וּמִתְגַּלְגֵּל וְיוֹרֵד לַיָּם הַגָּדוֹל, וּמִתְגַּלְגֵּל וְיוֹרֵד עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְפִיו שֶׁל לִוְיָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב מ׳:כ״ג) ״יִבְטַח כִּי יָגִיחַ יַרְדֵּן אֶל פִּיהוּ״. מַתְקִיף לָהּ רָבָא בַּר עוּלָא: הַאי, (תהילים נ׳:י׳) ״בִּבְהֵמוֹת בְּהַרְרֵי אֶלֶף״ כְּתִיב! אֶלָּא אָמַר רָבָא בַּר עוּלָא: אֵימָתַי בְּהֵמוֹת בְּהַרְרֵי אֶלֶף בְּטוּחוֹת? (בשעה) [בִּזְמַן] שֶׁמַּגִּיחַ יַרְדֵּן לְפִיו שֶׁל לִוְיָתָן. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי (יונתן) [יוֹחָנָן]: מַאי דִּכְתִיב: (שם כד) ״כִּי הוּא עַל יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל נְהָרוֹת יְכוֹנְנֶהָ״? אַלּוּ שִׁבְעָה יַמִּים וְאַרְבָּעָה נְהָרוֹת, שֶׁמַּקִּיפִין אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאֵלּוּ הֵן שִׁבְעָה יַמִּים: יַמָּהּ שֶׁל טְבֶרְיָה, וְיַמָּהּ שֶׁל סְדוֹם, וְיַמָּהּ שֶׁל חֵילַת, וְיַמָּהּ שֶׁל חֵילְתָּא, וְיַמָּהּ שֶׁל סִבְּכִי, וְיָם אַסְפַּמְיָא, וְיָם הַגָּדוֹל. וְאֵלּוּ הֵן אַרְבָּעָה נְהָרוֹת: יַרְדֵּן, וְיַרְמוּךְ, וְקִירְמִיוֹן, וּפוּקָא. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: עָתִיד גַּבְרִיאֵל לַעֲשׂוֹת קְנִיגְיָא עִם לִוְיָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב מ׳:כ״ה) ״תִּמְשֹׁךְ לִוְיָתָן בְּחַכָּה, וּבְחֶבֶל תַּשְׁקִיעַ לְשֹׁנוֹ״. וְאִלְמָלֵא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עוֹזְרוֹ, אֵינוֹ יָכוֹל לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״הָעֹשׂוֹ יַגִּישׁ חַרְבּוֹ״. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי (יונתן) [יוֹחָנָן]: בְּשָׁעָה שֶׁלִּוְיָתָן רָעֵב, מוֹצִיא הֶבֶל מִפִּיו וּמַרְתִּיחַ כָּל מֵימוֹת שֶׁבַּמְּצוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם מא) ״יַרְתִּיחַ כַּסִּיר מְצוּלָה״. וְאִלְמָלֵא מַכְנִיס רֹאשׁוֹ לְגַן־עֵדֶן אֵין כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּרֵיחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב מ׳:ל״א) ״יָם יָשִׂים כַּמֶּרְקָחָה״. וּבְשָׁעָה שֶׁצָּמֵא, עוֹשֶׂה תְּלָמִים תְּלָמִים בַּיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״אַחֲרָיו יָאִיר נָתִיב״. וְאָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: אֵין תְּהוֹם חוֹזֵר לְאֵיתָנוֹ עַד שִׁבְעִים שָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״יַחְשֹׁב תְּהוֹם לְשֵׂיבָה״, וְאֵין שֵׂיבָה פְּחוּתָה מִשִּׁבְעִים (שנה). אָמַר רַבָּה (בר בר חנה), אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לַצַּדִּיקִים מִבְּשָׂרוֹ שֶׁל לִוְיָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם מ) ״יִכְרוּ עָלָיו חַבָּרִים״, וְאֵין ׳כֶּרֶה׳ אֶלָּא סְעוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים ב ו׳:כ״ג) ״וַיִּכְרֶה לָהֶם כֶּרֶה גְּדוֹלָה, וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ״, וְאֵין ׳חַבָּרִים׳, אֶלָּא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (שיר השירים ח׳:י״ג) ״הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי״. וְהַשְׁאָר, חוֹלְקִין אוֹתוֹ, וְעוֹשִׂין בּוֹ סְחוֹרָה [בְּשׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם], שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב מ׳:ל״א) ״יֶחֱצוּהוּ בֵּין כְּנַעֲנִים״. וְאֵין ׳כְּנַעֲנִים׳ אֶלָּא תַּגָּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע י״ב:ח׳) ״כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׁק אָהֵב״, וְאִי בָּעֵית אֵימָא מֵהָכָא: (ישעיהו כ״ג:ח׳) ״אֲשֶׁר סֹחֲרֶיהָ שָׂרִים, כְּנַעֲנֶיהָ נִכַּבְּדֵי אָרֶץ״. וְאָמַר רַבָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סֻכָּה לַצַּדִּיקִים מֵעוֹרוֹ שֶׁל לִוְיָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב מ׳:כ״ט) ״הַתְמַלֵּא בְשֻׂכּוֹת עוֹרוֹ״, זָכָה, עוֹשִׂין לוֹ סֻכָּה, לֹא זָכָה, עוֹשִׂין לוֹ צְלָצָל, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וּבְצִלְצַל דָּגִים רֹאשׁוֹ״. זָכָה, עוֹשִׂין לוֹ צְלָצָל, לֹא זָכָה, עוֹשִׂין לוֹ עֲנָק, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי א׳:ט׳) ״וַעֲנָקִים לְגַרְגְּרוֹתֶיךָ״. זָכָה, עוֹשִׂין לוֹ עֲנָק, לֹא זָכָה, עוֹשִׂין לוֹ קֶמֶיעַ, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב מ) ״וְתִקְשָׁרֶנּוּ לְנַעֲרוֹתֶיךָ״. וְהַשְׁאָר, פּוֹרְסוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם, וְזִיווֹ (הולך) [מַבְהִיק] מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ס׳:ג׳) ״וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרֵךְ וּמְלָכִים לְנֹגַהּ זַרְחֵךְ״.

יח סה ״וְשָׂמְתִּי כַדְכֹּד שִׁמְשֹׁתַיִךְ״ (ישעיהו נ״ד:י״ב). אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: פְּלִיגֵי (ביה תרי אמוראי בארעא; יהודה וחזקיה בניו של רבי חייא, ותרי מלאכי ברקיעא, מיכאל וגבריאל) [תְּרֵי מַלְאֲכֵי בִּרְקִיעָא; גַּבְרִיאֵל וּמִיכָאֵל, וְאָמְרֵי לָהּ תְּרֵי אֲמוֹרָאֵי בַּמַּעֲרָבָא וּמַאן אִינּוּן? יְהוּדָה וְחִזְקִיָּה]. חַד אָמַר: דְּ׳שֹׁהַם׳, וְחַד אָמַר: דְּ׳יָשְׁפֶּה׳. אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לְהֲוֵי כְּדִין וּכְדִין. (שם) ״וּשְׁעָרַיִךְ לְאַבְנֵי אֶקְדָּח״כִּי הָא דְּיָתִיב רַבִּי יוֹחָנָן וְקָא דָּרִישׁ: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָבִיא אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת שֶׁהֵן שִׁלְשִׁים עַל שִׁלְשִׁים, וְחוֹקֵק בָּהֶן עֶשֶׂר (ברום) [עַל] עֶשְׂרִים, וּמַעֲמִידָם בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם. לִגְלֵג עָלָיו אוֹתוֹ תַּלְמִיד: הַשְׁתָּא, כְּבִיעָתָא (דצלצלתא) [דְּצִיצְלָא] לָא מַשְׁכְּחִינַן, כּוּלֵי הַאי מַשְׁכְּחִינַן? לְיָמִים הִפְלִיגָה סְפִינָתוֹ בַּיָּם, חָזָא מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת (דקא) [דַּיְתֵבִי וְקָא] מְנַסְּרֵי אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, שֶׁהֵם שִׁלְשִׁים עַל שִׁלְשִׁים, וְחָקוּק בָּהֶם עֶשֶׂר בְּרוּם עֶשְׂרִים. אָמַר לְהוּ: הָנֵי לְמַאי? אָמְרוּ לֵיהּ: שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ

הוּא לְהַעֲמִידָן בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לֵיהּ: דְּרֹשׁ רַבִּי, וּלְךָ נָאֶה לִדְרֹשׁ, כַּאֲשֶׁר אָמַרְתָּ כֵּן רָאִיתִי, אָמַר לוֹ: רֵיקָא, אִלְמָלֵא לֹא רָאִיתָ לֹא הֶאֱמַנְתָּ? ! מְלַגְלֵג עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים אַתָּה ! נָתַן עֵינָיו בּוֹ, וְנַעֲשָׂה גַּל שֶׁל עֲצָמוֹת.

יט סו מֵיתִיבִי: (ויקרא כו) ״וְאוּלַךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת״, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מָאתַיִם אַמָּה, כִּשְׁתֵּי קוֹמוֹת שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מֵאָה אַמָּה, כְּנֶגֶד הֵיכָל וּכְתָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים קמד) ״אֲשֶׁר בָּנֵינוּ כִּנְטִעִים מְגֻדָּלִים בִּנְעוּרֵיהֶם בְּנוֹתֵינוּ כְזָוִיֹּת מְחֻטָּבוֹת תַּבְנִית הֵיכָל״. כִּי קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְכַוֵּי דְּבֵי זִיקָא. וְאָמַר רַבָּה, (בר בר חנה) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת שֶׁבַע חֻפּוֹת לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה ד) ״וּבָרָא ה׳ עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהּ, עָנָן יוֹמָם וְעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לְהָבָה לָיְלָה (וגו׳. מאי) כִּי עַל כָּל כָּבוֹד חֻפָּה״. מִלַּמֵּד, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד עוֹשֶׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חֻפָּה לְפִי כְּבוֹדוֹ. וְעָשָׁן בַּחֻפָּה לָמָּה? אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: כָּל מִי שֶׁעֵינָיו צָרוֹת בְּתַלְמִיד חָכָם בָּעוֹלָם הַזֶּה, מִתְמַלְאוֹת עֵינָיו עָשָׁן לָעוֹלָם הַבָּא. וְאֵשׁ בַּחֻפָּה לָמָּה? אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מְלַמֵּד, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד נִכְוֶה מֵחֻפָּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה, אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה, כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר: (במדבר כז) ״וְנָתַתָּה מֵהוֹדְךָ עָלָיו״, וְלֹא כָּל הוֹדְךָ. זְקֵנִים שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר אָמְרוּ: פְּנֵי מֹשֶׁה כְּפְנֵי חַמָּה, פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּפְנֵי לְבָנָה. אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוּשָׁה אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִמָּה. אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: עֶשֶׂר חֻפּוֹת עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאָדָם הָרִאשׁוֹן בְּגַן־עֵדֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל כח) ״בְּעֵדֶן גַּן אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל אֶבֶן יְקָרָה״ (״מסוכתך אודם פטדה״) וְגוֹ׳. מַר זוּטְרָא אָמַר: אַחַת־עֶשְׂרֵה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כָּל אֶבֶן יְקָרָה״. (מסוכתך) אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְגָרוּעַ שֶׁבְּכֻלָּם, זָהָב, דָּקָא חָשִׁיב לֵיהּ לְבִסּוֹף. מַאי (שם) ״מִלְאֶכֶת תֻּפֶּיךָ וּנְקָבֶיךָ [בָּךְ]״? אָמַר רַב יְהוּדָה: (אמר רב) אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְחִירָם מֶלֶךְ צוֹר: בְּךָ נִסְתַּכַּלְתִּי וּבָרָאתִי נְקָבִים נְקָבִים בָּאָדָם. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: [הָכִי קָאָמַר] בְּךָ נִסְתַּכַּלְתִּי וְקָנַסְתִּי מִיתָה עַל אָדָם הָרִאשׁוֹן. מַאי: (ישעיה ד) ״וְעַל מִקְרָאָהּ״? אָמַר רָבָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא כִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, כָּל הָרוֹצֶה לַעֲלוֹת, עוֹלֶה. שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, אֵין עוֹלִין (לה), אֶלָּא הַמְזֻמָּנִין [לָהּ].

כ סז וְאָמַר רָבָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁנִּקְרְאוּ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם מג) ״כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו״. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי (יונתן) [יוֹחָנָן]: שְׁלֹשָׁה נִקְרְאוּ עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וְאֵלּוּ הֵן: צַדִּיקִים, וּמָשִׁיחַ, וִירוּשָׁלַיִם. צַדִּיקִים, הָא דַּאֲמָרָן. מָשִׁיחַ, דִּכְתִיב: (ירמיה כג) ״וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרְאוּ ה׳ צִדְקֵנוּ״. יְרוּשָׁלַיִם, דִּכְתִיב: (יחזקאל מח) ״סָבִיב שְׁמֹנָה עָשָׂר אָלֶף וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם ה׳ שָׁמָּה״. אַל תִּקְרֵי, ״ה׳ שָׁמָּה״, אֶלָּא, ״ה׳ שְׁמָהּ״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: עֲתִידִין צַדִּיקִים שֶׁאוֹמְרִים לִפְנֵיהֶם ׳קָדוֹשׁ׳, כְּדֵרֶךְ שֶׁאוֹמְרִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה ד) ״וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם, קָדוֹשׁ יֵאָמֶר לוֹ״. וְאָמַר רָבָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: (עתידה ירושלים שתגבה) [עֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַגְבִּיהַּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם] שָׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת לְמַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (זכריה יד) ״וְרָאֲמָה וְיָשְׁבָה תַחְתֶּיהָ״, מַאי ׳תַּחְתֶּיהָ׳? ׳כְּתַחְתֶּיהָ׳! וּמִמַּאי דְּהַאי תַּחְתֶּיהָ, תְּלָתָא פַּרְסֵי הֲוָיָא? אָמַר (רבא) [רַבָּה]: אָמַר לִי הַהוּא סָבָא: [לְדִידִי חָזֵי לִי] יְרוּשָׁלַיִם קָמַיְתָא, וּתְלָתָא פַּרְסָאֵי הֲוָאי, וְשָׁמָּא תֹּאמַר: יֵשׁ צַעַר לַעֲלוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר: (ישעיה ס) ״מִי אֵלֶּה כָּעָב תְּעוּפֶינָה, [וְכַיּוֹנִים אֶל אֲרֻבֹּתֵיהֶם]״. אָמַר רַב פָּפָּא: שְׁמַע מִינָּהּ: הַאי עִיבְרָא, תְּלָתָא פַּרְסֵי מִידְלִי. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר פָּפָּא: בִּקֵּשׁ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָתֵת אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּמַדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (זכריה ב) ״וְאֹמַר: (אל המלאך הדובר בי) אָנָה אַתָּה הֹלֵךְ? וַיֹּאמֶר אֵלַי: לָמֹד אֶת יְרוּשָׁלַיִם, לִרְאוֹת כַּמָּה רָחְבָּהּ וְכַמָּה אָרְכָּהּ״. אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַרְבֵּה כְּרַכִּים בָּרָאתָ בְּעוֹלָמֶךָ, שֶׁל אֻמּוֹת הָעוֹלָם וְלֹא נָתַתָּ מִדָּתָן אָרְכָּן וּמַדַּת רָחְבָּן, וִירוּשָׁלַיִם, שֶׁשִּׂמְךָ בְּתוֹכָהּ, וּמִקְדָּשְׁךָ בְּתוֹכָהּ, וְצַדִּיקִים בְּתוֹכָהּ, אַתָּה נוֹתֵן בָּהּ מִדָּה? מִיָּד: (שם) ״וַיֹּאמֶר אֵלָיו: רֻץ דַּבֵּר אֶל הַנַּעַר הַלָּז לֵאמֹר: פְּרָזוֹת תֵּשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם מֵרֹב אָדָם וּבְהֵמָה [בְּתוֹכָהּ]״. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם אֶלֶף טֶפַח גִּינּוֹאוֹת, אֶלֶף קֶפֶל מִגְדָּלִים, אֶלֶף לִיצוּי בִּירָנִיוֹת, אֶלֶף וְלִשְׁנֵי [שְׁלִילָה] טֶטְרָפְאוֹת. וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הֲוָאי כְּצִפּוֹרִי בְּשַׁלְוָתָהּ. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֲנִי רָאִיתִי צִפּוֹרֵי בְּשַׁלְוָתָהּ, וְהָיוּ בָהּ מֵאָה שְׁמוֹנִים אֶלֶף [שְׁוָקִים שֶׁל] מוֹכְרֵי צֵיקֵי קְדֵרָה. (יחזקאל מא) ״וְהַצְּלָעוֹת צֶלַע אֶל צֶלַע, שָׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים״. מַאי ״שָׁלוֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים פְּעָמִים״? [אָמַר רַבִּי לֵוִי], אָמַר רַב פַּפִּי מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּסִיכְנִי: אִם שָׁלֹשׁ יְרוּשָׁלַיִם הֵן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשִׁים מְדוֹרִים לְמַעְלָה. אִם שְׁלֹשִׁים יְרוּשָׁלַיִם הֵן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשָׁה מְדוֹרִים לְמַעְלָה.

כא סח אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מַאי דִּכְתִיב: (במדבר כא) ״עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים: בֹּאוּ חֶשְׁבּוֹן וְגוֹ׳. ׳הַמֹּשְׁלִים׳, אֵלּוּ הַמּוֹשְׁלִים בְּיִצְרָם. ׳בֹּאוּ חֶשְׁבּוֹן׳, בּוֹאוּ וּנְחַשֵּׁב חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל עוֹלָם, הֶפְסֵד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ, וּשְׂכַר עֲבֵרָה כְּנֶגֶד הֶפְסְדָּהּ. ׳תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן׳, אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, תִּבָּנֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְתִכּוֹנֵן לָעוֹלָם הַבָּא. ׳עִיר־סִיחוֹן׳, אִם מֵשִׂים אָדָם עַצְמוֹ כְּעִיר זֶה שֶׁמְּהַלֵּךְ אַחַר שִׂיחָה נָאָה, מַה כְּתִיב אַחֲרָיו: ״כִּי אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן״ וְגוֹ׳. תֵּצֵא אֵשׁ מִן הַמְּחַשְּׁבִים, וְתֹאכַל אֶת שֹׁאֲינָם מְחַשְּׁבִים. ׳לְהָבָה מִקִּרְיַת סִיחֹן׳, מִקִּרְיַת צַדִּיקִים שֶׁנִּקְרְאוּ שִׂיחִין. ׳אָכְלָה עָר מוֹאָב׳ זֶה הַמְּהַלֵּךְ אַחַר יִצְרוֹ, כְּעִיר זֶה שֶׁמְּהַלֵּךְ אַחַר שִׂיחָה נָאָה. ׳בַּעֲלֵי בָמוֹת אַרְנֹן׳, אֵלּוּ גַּסֵּי־הָרוּחַ, דְּאָמַר מַר: כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ נוֹפֵל בַּגֵּיהִנֹּם. ׳וְנִירָם׳, אָמַר רָשָׁע: אֵין רָם. ׳אֲבַד חֶשְׁבּוֹן׳, אָבַד חֶשְׁבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. ׳עַד דִּיבוֹן׳, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הַמְתֵּן עַד שֶׁיָּבוֹא דִּין. ׳וַנַּשִּׁים עַד נֹפַח׳, עַד שֶׁתָּבוֹא אֵשׁ שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה נְפִיחַ. ׳עַד מֵידְבָא׳, עַד שֶׁתַּדְאִיב נִשְׁמָתָן. וְאָמְרִי לָהּ: עַד דְּעָבִיד מַאי דְּבָעֵי. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּל הַפּוֹרֵשׁ מִדִּבְרֵי תוֹרָה, אֵשׁ אוֹכַלְתּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל טו)

״וְנָתַתִּי אֶת פָּנַי בָּהֶם, מֵהָאֵשׁ יָצְאוּ וְהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם״. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הַמְרַפֶּה עַצְמוֹ מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, נוֹפֵל בַּגֵּיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי כא) ״אָדָם תּוֹעֶה מִדֶּרֶךְ הַשְׂכֵּל, בִּקְהַל רְפָאִים יָנוּחַ״, וְאֵין ׳רְפָאִים׳ אֶלָּא (יורדי) גֵּיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם ט) ״וְלֹא יָדַע כִּי רְפָאִים שָׁם בְּעִמְקֵי שְׁאוֹל קְרָאֶיהָ״.

כב סט וְאֶרֶז, אֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף? וְהָא דָּרַשׁ רַבִּי חִיָּא בַּר לוּלְיָינִי: (אפיתחא דבי נשיאה,) מַאי דִּכְתִיב: (תהלים צב) ״צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה״, אִם נֶאֱמַר ׳תָּמָר׳, לָמָּה נֶאֱמַר ׳אֶרֶז׳? וְאִם נֶאֱמַר ׳אֶרֶז׳, לָמָּה נֶאֱמַר ׳תָּמָר׳? אִם נֶאֱמַר אֶרֶז וְלֹא נֶאֱמַר תָּמָר, הָיִיתִי אוֹמֵר: אִי מָה אֶרֶז אֵין עוֹשֶׂה פֵּרוֹת, אַף צַדִּיק אֵין עוֹשֶׂה פֵּרוֹת לְכָךְ נֶאֱמַר ׳תָּמָר׳. וְאִם נֶאֱמַר תָּמָר וְלֹא נֶאֱמַר אֶרֶז, הָיִיתִי אוֹמֵר: מַה תָּמָר אֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף, אַף צַדִּיק אֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף, לְכָךְ נֶאֱמַר אֶרֶז. (התם) [אֶלָּא הָכָא בְּמַאי עַסְקִינַן], בִּשְׂאָר מִינֵי אֲרָזִים, כִּדְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, דְּאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: אַמְרֵי בְּבֵי רַב: עֲשָׂרָה מִינֵי אֲרָזִים הֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה מא) ״אֶתֵּן בַּמִּדְבָּר אֶרֶז, שִׁטָּה וַהֲדַס וְעֵץ שָׁמֶן. אָשִׂים בָּעֲרָבָה בְּרוֹשׁ, תִּדְהָר וּתְאַשּׁוּר יַחְדָּו״. (תנא) ׳אֶרֶז׳, אַרְזָא וכו׳.

כג [הַקּוֹנֶה שְׁנֵי אִילָנוֹת בְּתוֹךְ (שדה) [שֶׁל] חֲבֵרוֹ, מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מֵבִיא וְקוֹרֵא וכו׳. וּמַסִּיק הַגְּמָרָא: דְּלָהַאי תַּנָּא, סְפוּקֵי מְסַפְּקָא, אִי קָנָה קַרְקַע אוֹ לֹא וכו׳. וְדִלְמָא בִּכּוּרִים נִינְהוּ, וּבְעֵי קְרִיָה? וכו׳]. דְּעָבִיד לְהוּ כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר: בָּצָרָן וְשִׁגְרָן בְּיַד שָׁלִיחַ, וּמֵת שָׁלִיחַ בַּדֶּרֶךְ, מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא, מַאי טַעְמָא? דִּכְתִיב: (דברים כו) ״וְלָקַחְתָּ וְהֵבֵאתָ״, עַד שֶׁתְּהֵא לְקִיחָה וַהֲבָאָה בְּאֶחָד, וְהָא, לֵיכָּא. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַוָּיָא לְרַב אַשִׁי: מִכְּדֵי, פְּסוּקֵי נִינְהוּ, לִיקְרֵי? אָמַר לֵיהּ: מְשׁוּם דְּמֻחֲזֵי כְּשִׁיקָרָא. רַב מְשַׁרְשִׁיָא בְּרֵיהּ דְּרַב חִיָּא אָמַר: דִּילְמָא אַתֵּי לְאַפְקוּעֵינְהוּ מִתְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר.

כד ע [פִּסְקָא. שְׁחַמְתִּית וְנִמְצֵאת לְבָנָה, לְבָנָה וְנִמְצֵאת שְׁחַמְתִּית, שְׁנֵיהֶם יְכוֹלִים לַחֲזֹר בָּהֶן]. אָמַר רַב פָּפָּא: מִדְּקָתָנֵי: לְבָנָה, שְׁמַע מִינַּהּ: הָא שְׁמָשָׁא, סוּמְקָתֵי הֲיָא, תֵּדַע, דְּקָא סָמְקָא צַפְרָא וּפְנָיָא, וַהֲאי דְּלָא חָזְיָנַן לֵיהּ כּוּלֵּי יוֹמָא, נְהוֹרִין [הוּא] דְּלָא בָּרֵי. מֵיתִיבִי: (ויקרא יג) ״וּמַרְאֵהוּ עָמֹק מִן הָעוֹר״, כְּמַרְאֵה חַמָּה עַמֶּקֶת מִן הַצֵּל, וְהָתָם לָבָן הוּא. כְּמַרְאֵה חַמָּה וְלֹא כְּמַרְאֵה חַמָּה, כְּמַרְאֵה חַמָּה, דַּעֲמֶקֶת [מִן הַצֵּל], וְלֹא כְּמַרְאֵה חַמָּה, דְּאִלּוּ הָתָם לָבָן, וְהָכָא אָדֹם. וּלְמַאי דְּסָלִיק אַדַּעְתִּין מֵעִיקָּרָא, הָא קָא סָמְקָא צַפְרָא וּפְנָיָא. בְּפָנָיָא, דְּחַלְפָא אַפִּיתְחָא דְּגֵיהִנֹּם, בְּצַפְרָא, דְּחַלְפָא אַוִּרְדֵי דְּגַן־עֵדֶן. וְאֵיכָּא דְּאָמְרֵי: אִיפְּכָא.

כה מַתְנִיתִין. וְחַיָּב לְהַכְרִיעַ לוֹ טֶפַח. הָיָה שׁוֹקֵל לוֹ עַיִן בְּעַיִן, נוֹתֵן לוֹ גְּרוּמִין. גְּמָרָא. מְנָא הַנֵּי מִילֵּי? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: דְּאָמַר קְרָא: (דברים כה) ״אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק״, צֶדֶק מִשֶּׁלְּךָ וְתֵן לוֹ. אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: הָיָה שׁוֹקֵל לוֹ עַיִן בְּעַיִן, נוֹתֵן לוֹ גְּרוּמִין. וְאִי הַכָּרָעָה, דְּאוֹרָיְתָא, הֵיכִי יָהֵיב לֵיהּ עַיִן בְּעַיִן? אֶלָּא רֵישָׁא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ, וְכִי אִיתְמַר דְּרֵישׁ לָקִישׁ, אַסֵּיפָא אִיתְמַר: הָיָה שׁוֹקֵל לוֹ עַיִן בְּעַיִן, נוֹתֵן לוֹ גְּרוּמִין. מְנָא הַנֵּי מִילֵּי? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: דְּאָמַר קְרָא: ״וָצֶדֶק״, צֶדֶק מִשֶּׁלְּךָ וְתֵן לוֹ.

כו עא אָמַר רַבִּי לֵוִי: קָשֶׁה עָנְשָׁן שֶׁל מִדּוֹת יוֹתֵר מֵעָנְשָׁן שֶׁל עֲרָיוֹת, שֶׁזֶּה נֶאֱמַר בָּהֶן: (ויקרא יח) ׳אֵל׳, וְזֶה נֶאֱמַר בָּהֶן: (דברים כה) ׳אֱלֹה׳. וּמַאי מַשְׁמַע, דְּהַאי ׳אֵל׳ קָשֶׁה הוּא? דִּכְתִיב: (יחזקאל יז) ״וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח״. (ו׳אלה׳ קשה מ׳אל׳). גַּבֵּי עֲרָיוֹת נַמִּי הָכְתִיב: (ויקרא יח) ׳אֱלֹה׳? הַהוּא, לְמִעוּטֵי מִדּוֹת מִכָּרֵת. וְאֶלָּא מַאי (חומרייהו) [עוֹדְפַיְהוּ]? דְּהָתָם אֶפְשָׁר בִּתְשׁוּבָה, [וְהָכָא לָא אֶפְשָׁר בִּתְשׁוּבָה]. אָמַר רַבִּי לֵוִי: קָשֶׁה גֶּזֶל הֶדְיוֹט יוֹתֵר מִגֶּזֶל גָּבוֹהַּ, שֶׁזֶּה הִקְדִּים חֵטְא לְמְעִילָה, וְזֶה הִקְדִּים מְעִילָה לְחֵטְא.

כז עב וְאָמַר רַבִּי לֵוִי: בּוֹא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם; הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בֵּרַךְ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם, וְקִלְלָן בִּשְׁמוֹנָה. בֵּרְכָם בְּעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם: (ויקרא כו) ״אִם בְּחֻקֹּתַי״, עַד ׳קוֹמָמִיּוּת׳. וְקִלְלָם בִּשְׁמוֹנָה: (שם) ״וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ״, עַד ״וְאֶת חֻקֹּתַי גָּעָלָה נַפְשָׁם״. וְאִלּוּ מִשֶּׁה רַבֵּנוּ בֵּרְכָן בִּשְׁמוֹנָה וְקִלְלָם בְּעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם. בֵּרְכָן בִּשְׁמוֹנָה: (דברים כח) ״וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע״, עַד: ׳לְעָבְדָם׳. וְקִלְלָם בְּעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם, מִן: (שם) ״וְהָיָה אִם לֹא תִּשְׁמַע״, עַד: ״וְאֵין קֹנֶה״.

כח עג תָּנוּ רַבָּנָן: מִנַּיִן שֶׁאֵין מוֹחֲקִין בְּמָקוֹם שֶׁגּוֹדְשִׁין, וְאֵין גּוֹדְשִׁין בְּמָקוֹם שֶׁמּוֹחֲקִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: (דברים כ״ה:ט״ו) ״אֵיפָה שְׁלֵמָה״. וּמִנַּיִן שֶׁאִם אָמַר: הֲרֵינִי מוֹחֵק בְּמָקוֹם שֶׁגּוֹדְשִׁין, וּלְפָחוֹת [לוֹ] מִן הַדָּמִים, וַהֲרֵינִי גּוֹדֵשׁ בְּמָקוֹם שֶׁמּוֹחֲקִין, לְהוֹסִיף לוֹ עַל הַדָּמִים, שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין לוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״אֵיפָה שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָךְ״. תָּנוּ רַבָּנָן: מִנַּיִן שֶׁאֵין מְעַיְּנִין בְּמָקוֹם שֶׁמַּכְרִיעִין, וְאֵין מַכְרִיעִין בְּמָקוֹם שֶׁמְּעַיְּנִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״אֶבֶן שְׁלֵמָה״. וּמִנַּיִן שֶׁאִם אָמַר: הֲרֵינִי מְעַיֵּן בְּמָקוֹם שֶׁמַּכְרִיעִין, לִפְחוֹת לוֹ מִן הַדָּמִים, וַהֲרֵינִי מַכְרִיעַ בְּמָקוֹם שֶׁמְּעַיְּנִין, לְהוֹסִיף לוֹ עַל הַדָּמִים, שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין לוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק״ (יהיה לך״) אָמַר רַב יְהוּדָה מִסּוּרָא: (דברים כ״ה:י״ד) ״לֹא יִהְיֶה (לו בביתו) [לְךָ בְּבֵיתְךָ״], מַה טַּעַם? מִשּׁוּם ״אֵיפָה וְאֵיפָה״, לֹא יִהְיֶה (לו בכיסו) [לְךָ בְּכִיסְךָ], מַה טַּעַם? מִשּׁוּם ״אֶבֶן וָאֶבֶן״. [אֲבָל] ״אֶבֶן שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָךְ״, אֵיפָה שְׁלֵמָה וָצֶדֶק יִהְיֶה לָךְ.

כט עד תָּנוּ רַבָּנָן: (שם) ״יִהְיֶה לָךְ״! מְלַמֵּד שֶׁמַּעֲמִידִין אֲגַרְדְּמִים לַמִּדּוֹת, וְאֵין מַעֲמִידִין אֲגַרְדְּמִים לַשְּׁעָרִים. דְּבֵי נְשִׁיאָה אוּקִימוּ אֲגַרְדְּמִים בֵּין לַמִּדּוֹת בֵּין לַשְּׁעָרִים. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְקַרְנָא: פּוֹק תְּנִי לְהוּ: מַעֲמִידִין אֲגַרְדְּמִים לַמִּדּוֹת וְאֵין מַעֲמִידִין [אֲגַרְדְּמִים] לַשְּׁעָרִים. נָפַק וְדָרַשׁ לְהוּ: מַעֲמִידִין אֲגַרְדְּמִים בֵּין

לַמְּדוּת וּבֵין לַשְּׁעָרִים. אָמַר לֵיהּ: מַה שְּׁמְךָ? ״קַרְנָא״. (תיפוק) [נִפְקָא] לֵיהּ קַרְנָא בְּעֵינֵיהּ. וְהוּא, כְּמַאן סָבְרָא? כִּי הָא דְּאָמַר רָמִי בַּר (אבא) [חָמָא], אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מַעֲמִידִים אֲגַרְדְּמִים בֵּין לַמְּדוּת וּבֵין לַשְּׁעָרִים, מִפְּנֵי הָרַמָּאִים.

ל עה תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין עוֹשִׂין אֶת הַמַּחַק, צִדּוּ אֶחָד עָבֶה וְצִדּוּ אֶחָד קָצָר, וְלֹא יִמְחֹק בְּבַת־אַחַת, שֶׁהַמּוֹחֵק בְּבַת־אַחַת, רַע לַמּוֹכֵר וְיָפֶה לַלּוֹקֵחַ. וְלֹא יִמְחֹק מְעַט מְעַט, (מפני) שֶׁרַע לַלּוֹקֵחַ וְיָפֶה לַמּוֹכֵר. וְעַל כֻּלָּן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: אוֹי לִי אִם אוֹמַר, וְאוֹי לִי אִם לֹא אוֹמַר. אוֹי לִי אִם אוֹמַר, שֶׁמָּא יִלְמְדוּ (ממנו) הָרַמָּאִים. (ואוי לי) [וְ]אִם לֹא אוֹמַר, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ הָרַמָּאִים: אֵין תַּלְמִידֵי חֲכָמִים בְּקִיאִין בְּמַעֲשֶׂה יָדֵינוּ. [אִיבָּעְיָא לְהוּ]: אֲמָרָהּ, אוֹ לֹא אֲמָרָהּ? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: אֲמָרָהּ! וּמַהַאי קְרָא אֲמָרָהּ: (הושע י״ד:י׳) ״כִּי יְשָׁרִים דַּרְכֵי ה׳, וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם״.

לא עו כיוצא בָּזֶה שָׁנִינוּ פֶּרֶק י״ז מִמַּסֶּכֶת כֵּלִים: קְנֵה מֹאזְנַיִם וְהַמַּחַק שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם בֵּית קִבּוּל מַתֶּכֶת, וְהָאֶסֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית קִבּוּל מָעוֹת, וְקֻנֶּה שֶׁל עָנִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית קִבּוּל (שמן) [מַיִם], וּמִקֵּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית קִבּוּל מְזוּזָה, וּמַרְגָּלִית, הֲרֵי אֵלּוּ טְמֵאִין, וְעַל כֻּלָּם אָמַר רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: אוֹי לִי אִם אוֹמַר, אוֹי לִי אִם לֹא אוֹמַר.

לב עז תָּנוּ רַבָּנָן: (ויקרא י״ט:ל״ה) ״לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט, בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה״. ׳בַּמִּדָּה׳, זוֹ מְדִידַת קַרְקַע, שֶׁלֹּא יִמְדֹּד לְאֶחָד בִּימוֹת הַחַמָּה וּלְאֶחָד בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. ׳בַּמִּשְׁקָל׳, שֶׁלֹּא יַטְמִין מִשְׁקָלוֹתָיו בְּמֶלַח. ׳בַּמִּשּׂוּרָה׳, שֶׁלֹּא יַרְתִּיחַ, וְקַל־וָחֹמֶר! וּמַה מִּשּׂוּרָה, שֶׁהִיא אֶחָד מִשְּׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ בְּלֹג, הִקְפִּידָה עָלֶיהָ תּוֹרָה, קַל־וָחֹמֶר לְהֵין וַחֲצִי הֵין וּשְׁלִישִׁית הַהֵין וּרְבִיעִית הַהֵין וְלֹג וַחֲצִי לֹג וּרְבִיעִית (הלוג) [וַחֲצִי] תּוֹמֶן וְעוֹכְלָא, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: אָסוּר לָאָדָם שֶׁיַּשִּׂיהַּ מִדָּה חֲסֵרָה אוֹ יְתֵרָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וַאֲפִלּוּ הִיא עָבִיט שֶׁל מֵימֵי רַגְלַיִם. אָמַר רַב פָּפָּא: לָא אֲמָרַן אֶלָּא בְּאַתְרָא דְּלָא חֲתִימִי, אֲבָל בְּאַתְרָא דַּחֲתִימִי, אִי לָא חָזֵי חוֹתָמָהּ, לָא שָׁקִיל, וּבְאַתְרָא דְּלָא חֲתִימִי נַמִּי לָא אֲמָרַן, אֶלָּא דְּלָא מְהַנְדְּסִי, אֲבָל מְהַנְדְּסִי, לֵית לָן בָּהּ. וְלָא הִיא, זְמִנִין (דמתרמי) [דְּמִיקְרִי] בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וּמִיקְרֵי וְשָׁקִיל.

לג עח תָּנוּ רַבָּנָן: אוֹצְרֵי פֵּרוֹת, וּמַלְוֵי בְּרִבִּית, וּמַקְטִינֵי אֵיפָה, וּמַפְקִיעֵי שְׁעָרִים, עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר: (עמוס ח׳:ה׳) ״לֵאמֹר: מָתַי יַעֲבֹר הַחֹדֶשׁ וְנַשְׁבִּירָה שֵׁבֶר, וְהַשַּׁבָּת וְנִפְתְּחָה בָּר, לְהַקְטִין אֵיפָה, וּלְהַגְדִּיל שֶׁקֶל, וּלְעַוֵּת מֹאזְנֵי מִרְמָה״. (מה כתוב אחריו?) [וּכְתִיב]: (שם) ״נִשְׁבַּע ה׳ בִּגְאוֹן יַעֲקֹב: אִם אֶשְׁכַּח לָנֶצַח כָּל מַעֲשֵׂיהֶם״. אוֹצְרֵי פֵּרוֹת כְּגוֹן מַאן? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּגוֹן שַׁבְּתַאי אוֹצֵר פֵּירֵי.

לד עט אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל מַזְבִּין לְהוּ לְפֵירֵי בְּתַרְעָא חֲרִיפָאכְּתַרְעָא חֲרִיפָא. שְׁמוּאֵל בְּרֵיהּ מַשְׁהֵי לְפֵירֵי וּמַזְבִּין לְהוּ בְּתַרְעָא אַפְלָא כְּתַרְעָא חֲרִיפָא. שְׁלְחוּ מִתָּם: טָבָא דְּאַבָּא מִדִּבְרָא. [מַאי טַעְמָא]? תַּרְעָא, (כיון) דְּרָווּח רָווּח.

לה תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין מוֹצִיאִין פֵּרוֹת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם חַיֵּי נֶפֶשׁ, כְּגוֹן: יֵינוֹת, שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא מַתִּיר בְּיַיִן, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַעֵט אֶת הַתְּפִלָּה.

לו פ תָּנוּ רַבָּנָן: בזמן הבית אֵין יוֹצְאִין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לָאָרֶץ, אֶלָּא אִם כֵּן עָמְדוּ סְאָתַיִם בְּסֶלַע. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מוֹצֵא לִקַּח, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁמּוֹצֵא לִקַּח, אֲפִלּוּ עָמְדוּ סְאָה בְּסֶלַע לֹא יֵצֵא. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: אֱלִימֶלֶךְ, מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן, גְּדוֹלֵי הַדּוֹר הָיוּ, וּפַרְנְסֵי הַדּוֹר הָיוּ, וּמִפְּנֵי מַה נֶּעֶנְשׁוּ? מִפְּנֵי שֶׁיָּצְאוּ מֵהָאָרֶץ לְחוּץ לָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: (רות א׳:י״ט) ״וַתֵּהָם כָּל הָעִיר עֲלֵיהֶן, וַתֹּאמַרְנָה: הֲזֹאת נָעֳמִי?״ מַאי ׳הֲזֹאת נָעֳמִי׳? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אָמְרוּ: חֲזִיתֶם נָעֳמִי שֶׁיָּצְאָה מֵהָאָרֶץ לְחוּץ לָאָרֶץ, מֶה עָלְתָה לָהּ? וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אוֹתוֹ הַיּוֹם שָׁבָאת רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מֵתָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל בֹּעַז, וְהַיְנוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי: עַד דְּלָא שָׁכִיב שִׁכְבָא, קַיְמָא מָנוּ בֵּיתֵיהּ. אָמַר רַבָּה בַּר רַב (יצחק) [הוּנָא], אָמַר רַב: אִבְצָן זֶה בֹּעַז. מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? כְּאִידָךְ דְּרַבָּה בַּר רַב (יצחק) [הוּנָא], דְּאָמַר רַבָּה בַּר רַב (יצחק) [הוּנָא], אָמַר רַב: מֵאָה עֶשְׂרִים מִשְׁתָּאוֹת עָשָׂה בֹּעַז לְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (שופטים י״ב:ט׳) ״וַיְהִי לוֹ שְׁלֹשִׁים בָּנִים, וּשְׁלֹשִׁים בָּנוֹת שִׁלַּח הַחוּצָה, וּשְׁלֹשִׁים בָּנוֹת הֵבִיא לְבָנָיו מִן הַחוּץ״ וְגוֹ׳. וּלְכָל אֶחָד וְאֶחָד עָשָׂה שְׁנֵי מִשְׁתָּאוֹת; אֶחָד בְּבֵית אָבִיו וְאֶחָד בְּבֵית חָמִיו, וּבְכֻלָּן לֹא זָמַן אֶת מָנוֹחַ, אָמַר: כּוּדְנָיָא עַקָּרָה, בְּמַאי פָּרַע לִי? תָּנָא: וְכֻלָּן מֵתוּ בְּחַיָּיו. וְהַיְנוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי: בְּחַיֶּיךָ דִּילְדָתָּ שִׁתִּין, לָמָּה לִיךְ? (דילדת?) אִיכְפַּל וְאוֹלִיד חַד, דְּמִן שִׁתִּין זָרִיז. אָמַר רַב חָנָן בַּר רָבָא, אָמַר רַב: אֱלִימֶלֶךְ וּפְלוֹנִי־אַלְמוֹנִי וַאֲבִי נָעֳמִי, כֻּלָּם בְּנֵי נַחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב הֵם. מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? שֶׁאַפְלּוּ מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְכוּת אָבוֹת, אֵינָהּ עוֹמֶדֶת לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹצֵא מִן הָאָרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ.

לז פא וְאָמַר רַב חָנָן בַּר רָבָא, אָמַר רַב: אִמִּיהּ דְּאַבְרָהָם, אַמְתְּלָאי בַּת כַּרְנֵבוֹ. אִמִּיהּ דְּהָמָן, אַמְתְּלָאי בַּת עוֹרְבָתָא. וְסִימָנִיךְ: טָמֵא, טָמֵא, טָהוֹר טָהוֹר. אִמִּיהּ דְּדָוִד נָצְבָת בַּת עֲדָאֵל שְׁמָהּ. אִמִּיהּ דִּשְׁמְשׁוֹן, צְלֶלְפּוֹנִית, וַאֲחֹתֵיהּ (נשיק) [נַשִּׁין], לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ? לְתִשּׁוּבַת הַמִּינִין. וְאָמַר רַב חָנָן בַּר רָבָא, אָמַר רַב: עֶשֶׂר שָׁנִין נָחְבַּשׁ אַבְרָהָם אָבִינוּ, שָׁלוֹשׁ בְּכוּתָא וְשָׁבַע בְּקָדְרוֹ. רַב דִּימִי מִנְּהַרְדְּעָא מַתְנִי אִיפְּכָא. אָמַר רַב חִסְדָּא: עִיבְרָא זְעִירָא דְּכוּתָא, זֶהוּ אוּר כַּשְׂדִּים.

וְאָמַר רַב חָנָן בַּר רָבָא, אָמַר רַב: אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנִּפְטַר אַבְרָהָם אָבִינוּ מִן הָעוֹלָם, עָמְדוּ כָּל גְּדוֹלֵי הַדּוֹר [בְּשׁוּרָה], וְאָמְרוּ: אוֹי לוֹ לָעוֹלָם שֶׁאָבַד מַנְהִיגוֹ, וְאוֹי לָהּ לַסְּפִינָה שֶׁאָבַד קַבְּרָנִיטָהּ. (דה״א כט) ״וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ״, אָמַר רַב חָנָן בַּר רָבָא, אָמַר רַב: אֲפִלּוּ רֵישׁ גַּרְגּוּתָא, מִן שְׁמַיָּא מוּקְמִי לֵיהּ.

לח פב אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבִּין, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: חַסִּידְשָׁלוֹם, שֶׁאֲפִלּוּ מָצְאוּ סָבִין לֹא יָצְאוּ, וְאֶלָּא מִפְּנֵי מַה נֶּעֱנְשׁוּ? שֶׁהָיָה לָהֶם לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל דּוֹרָם וְלֹא בִּקְּשׁוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו נ״ז:י״ג) ״בְּזַעֲקֵךְ יַצִּילֵךְ קִבּוּצַיִךְ״. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מָעוֹת בְּזוֹל וּפֵרוֹת בְּיֹקֶר, אֲבָל מָעוֹת בְּיֹקֶר, אֲפִלּוּ עָמְדוּ אַרְבַּע סְאִין בְּסֶלַע, יוֹצְאִין ! דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: נְהִירְנָא, כַּד הֲווֹ קַיְימִין אַרְבַּע סְאִין בְּסֶלַע וַהֲווּ נְפִישֵׁי נְפִישֵׁי כָּפָן בִּטְבֶרְיָא, מִדְּלֵית אִיסָר. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: נְהִירְנָא*), כַּד לָא הֲווּ מִתְגָּרִין פּוֹעֲלַיָּא לְמַדְנַח קַרְתָּא, מֵרֵיחַ פִּיתָא [מִיתִין]. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: נְהִירְנָא, כַּד הֲוָה בָּצַע יְנוּקָא חֲרוּבָא, וַהֲוָה נָגִיד חוּטָא דְּדוּבְשָׁא עַל תְּרֵין דַּרְעוֹהִי. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: נְהִירְנָא, כַּד הֲוָה נָטִיל עוֹרְבָא בִּשְׁרָא, נָגִיד חוּטָא דְּמִשְׁחָא מֵרֵישׁ שׁוּרָא וְעַד לְאַרְעָא. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: נְהִירְנָא, כַּד הֲווּ מְטַיְילִין טַלְיָא וְטַלְיָתָא בְּשׁוּקָא, כְּבַר שִׁית־עֶשְׂרֵה וּכְבַר שְׁבַע־עֶשְׂרֵה, וְלָא הֲווּ חָטָאן. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: נְהִירְנָא, כַּד הֲווּ אַמְרִין בֵּי מִדְרָשָׁא, דְּמוֹדֵי לְהוֹן, נָפַל בִּידֵיהוֹן, דְּמִתְרָחִין עֲלֵיהוֹן, דִּילֵיהּ דִּילְהוֹן.

לט פג כְּתִיב: (רות א׳:ב׳) ״מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן״, וּכְתִיב: (דברי הימים א ד׳:כ״ב) ״יוֹאָשׁ וְשָׂרָף״, רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: ׳מַחְלוֹן׳ ו׳כִלְיוֹן׳ שְׁמָם, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָם: ״יוֹאָשׁ׳ ו׳שָׂרָף׳? ״יוֹאָשׁ׳, שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מִן הַגְּאֻלָּה. ׳שָׂרָף׳, שֶׁנִּתְחַיְבוּ שְׂרֵפָה לַמָּקוֹם. וְחַד אָמַר: ״יוֹאָשׁ וְשָׂרָף׳ שְׁמָם, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָם ׳מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן׳? ׳מַחְלוֹן׳, שֶׁעָשׂוּ גּוּפָם חֵלְיִין, ׳כִּלְיוֹן׳, שֶׁנִּתְחַיְבוּ כְּלָיָה לַמָּקוֹם. תַּנְיָא כְּמַאן דְּאָמַר: ׳מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן׳ שְׁמָם, דְּתַנְיָא: מַאי דִּכְתִיב: (שם) ״וְיוֹקִים וַאֲנָשֵׁי כֹזֵבָא וְיוֹאָשׁ וְשָׂרָף אֲשֶׁר בָּעֲלוּ לְמוֹאָב וְיָשֹׁבִי לָחֶם וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים״. ״יוֹקִים׳, זֶה יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהֵקִים שְׁבוּעָה לְאַנְשֵׁי גִּבְעוֹן. ׳וַאֲנָשֵׁי כֹזֵבָא׳, אֵלּוּ אַנְשֵׁי גִּבְעוֹן, שֶׁכְּזָבוּ בִּיהוֹשֻׁעַ. ׳וְיוֹאָשׁ וְשָׂרָף׳, אֵלּוּ מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן. לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן ״יוֹאָשׁ וְשָׂרָף׳? ״יוֹאָשׁ׳, שֶׁנִּתְיָאֲשׁוּ מִן הַגְּאֻלָּה, ׳שָׂרָף׳, שֶׁנִּתְחַיְבוּ שְׂרֵפָה לַמָּקוֹם. ״אֲשֶׁר בָּעֲלוּ לְמוֹאָב״, אֲשֶׁר נָשְׂאוּ נָשִׁים מוֹאֲבִיּוֹת. ״וְיָשֹׁבִי לָחֶם״, זוֹ רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה, שֶׁשָּׁבָה וְנִדְבְּקָה בְּבֵית לֶחֶם יְהוּדָה. ״וְהַדְּבָרִים עַתִּיקִים״, דְּבָרִים הַלָּלוּ עַתִּיק יוֹמָיָא אֲמָרָן, דִּכְתִיב: (תהילים פ״ט:כ״א) ״מָצָאתִי דָּוִד עַבְדִּי״. וּכְתִיב: (בראשית י״ט:ט״ו) ״שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת״. (ד״ה א ד) ״הֵמָּה הַיּוֹצְרִים וְיֹשְׁבֵי נְטָעִים וּגְדֵרָה עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ יָשְׁבוּ שָׁם״. ׳הֵמָּה הַיּוֹצְרִים׳, אֵלּוּ בְּנֵי יְהוֹנָדָב בֶּן רֵכָב, שֶׁנָּצְרוּ שְׁבוּעַת אֲבִיהֶם. ׳יֹשְׁבֵי נְטָעִים׳, זֶה שְׁדוֹמָה, שֶׁדּוֹמֶה לִנְטִיעָה בְּמַלְכוּתוֹ. ׳וּגְדֵרָה׳, זֶה סַנְהֶדְרִין, שֶׁגָּדְרוּ פִּרְצוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. ״עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ יָשְׁבוּ שָׁם״, זוֹ רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה, שֶׁרָאֲתָה מַלְכוּת שְׁלֹמֹה בֶּן בְּנוֹ שֶׁל בֶּן בְּנָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א ב׳:י״ט) ״וַיָּשֶׂם כִּסֵּא לְאֵם הַמֶּלֶךְ״, וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לְאִמָּהּ שֶׁל מַלְכוּת.

מ פד תָּנוּ רַבָּנָן: (ויקרא כ״ה:כ״ב) ״וַאֲכַלְתֶּם מִן הַתְּבוּאָה יָשָׁן״, בְּלֹא סַלְמַנְטוֹן. מַאי ׳בְּלֹא סַלְמַנְטוֹן׳? רַב נַחְמָן אָמַר: בְּלֹא רְצִינָאתָא, וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר: בְּלֹא (שריפה) [שְׂדִיפָא]. תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ [דְּרַב שֵׁשֶׁת, תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דְּרַב נַחְמָן. תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דְּרַב נַחְמָן] דְּרַב נַחְמָן: ״וַאֲכַלְתֶּם (מן התבואה) יָשָׁן״, יָכוֹל יְהוּ יִשְׂרָאֵל מְצַפִּין לֶחָדָשׁ מִפְּנֵי יָשָׁן שֶׁכָּלָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״עַד בּוֹא תְּבוּאָתָהּ״; עַד שֶׁתָּבוֹא תְּבוּאָה מֵאֵלֶיהָ. תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דְּרַב שֵׁשֶׁת: ״וַאֲכַלְתֶּם מִן הַתְּבוּאָה יָשָׁן״, יָכוֹל יְהוּ יִשְׂרָאֵל מְצַפִּין לֶחָדָשׁ מִפְּנֵי שֶׁיָּשָׁן רַע? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״עַד בּוֹא תְּבוּאָתָהּ״, עַד שֶׁתָּבֹא [תְּבוּאָה] מֵאֵלֶיהָ. תָּנוּ רַבָּנָן: (ויקרא כ״ו:י׳) ״וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן נוֹשָׁן״, מְלַמֵּד שֶׁכָּל הַמְיֻשָּׁן מֵחֲבֵרוֹ הוּא מְעֻלֶּה מֵחֲבֵרוֹ, וְאֵין לִי אֶלָּא דְּבָרִים שֶׁדַּרְכָּן לְיַשְּׁנָן, (אבל) דְּבָרִים שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְיַשְּׁנָן, מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״יָשָׁן נוֹשָׁן״, מִכָּל מָקוֹם. ״וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ״, מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ אוֹצָרוֹת מְלֵאִים יָשָׁן, וּגְרָנוֹת מְלֵאִים חָדָשׁ, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: הֵיאַךְ נוֹצִיא זֶה מִפְּנֵי זֶה? אָמַר רַב פָּפָּא: לְכָל מִילֵי מְעַלֵּי עַתִּיקָא, לְבַר מִתַּמְרֵי וְשִׁיכְרֵי וְהַרְסָנָא.

פרק ו

א בבא בתרא פרק ו - הָיָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִנְהָג גָּדוֹל הָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, הַמּוֹסֵר סְעוּדָה לַחֲבֵרוֹ וְקִלְקְלָה, נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי בָּשְׁתּוֹ, וּדְמֵי בֹּשֶׁת אוֹרְחָיו. עוֹד מִנְהָג גָּדוֹל הָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, מַפָּה פְּרוּסָה עַל גַּבֵּי הַפֶּתַח; כָּל זְמַן שֶׁהַמַּפָּה פְּרוּסָה, אוֹרְחִין נִכְנָסִין, נִסְתַּלְּקָה הַמַּפָּה, אֵין הָאוֹרְחִין נִכְנָסִין.

ב אָמַר רבי זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה, אָמַר רַב: אֵין אוֹמְרִים קִדּוּשׁ הַיּוֹם אֶלָּא עַל יַיִן הָרָאוּי לְנַסֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, לְמִעוּטֵי מַאי? אִילֵימָא לְמִעוּטֵי יַיִן מִגִּתּוֹ וְכוּ׳. [אִי לְמִעוּטֵי מְגֻלֶּה, סַכָּנָה הוּא? וְכוּ׳], אִי בָּעֵית אֵימָא: לְעוֹלָם לְמִעוּטֵי מְגֻלֶּה, וְאַף עַל גַּב דְּעַבְּרֵיהּ בְּמִסְגֶּנֶת, כְּרַבִּי נְחֶמְיָה, אֲפִלּוּ הָכִי: (מלאכי א׳:ח׳) ״הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ, הֲיִרְצְךָ אוֹ הֲיִשָּׂא פָנֶיךָ״. בָּעָא מִינֵּיהּ רַב כַּהֲנָא חֲמוּהּ דְּרַב מְשַׁרְשִׁיָא מֵרָבָא: חֲמַר חַוָּרִין, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: (משלי כ״ג:ל״א) ״אַל תֵּרֶא יַיִן כִּי יִתְאַדָּם״.

ג פה אָמַר רַב חִיָּא בַּר יוֹסֵף: חַמְרָא, מַזְלָא דְּמָרֵיהּ גָּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (חבקוק ב׳:ה׳) ״וְאַף כִּי הַיַּיִן בֹּגֵד, גֶּבֶר יָהִיר וְלֹא יִנְוֶה״. אָמַר רַב מָרִי: הַאי מַאן דְּיָהִיר, אֲפִלּוּ אַאִינְשֵׁי בֵּיתֵיהּ לָא מִתְקַבֵּל, דִּכְתִיב: ״גֶּבֶר יָהִיר וְלֹא יִנְוֶה״. מַאי ׳לֹא יִנְוֶה׳? בְּנָוֶה שֶׁלּוֹ! אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּל הַמִּתְגָּאֶה בְּטַלִּית שֶׁל תַּלְמִיד חָכָם וְאֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם, אֵין מַכְנִיסִין אוֹתוֹ בְּמִחְצָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כְּתִיב הָכָא: ״לֹא יִנְוֶה״, וּכְתִיב הָתָם: (שמות ט״ו:י״ג) ״אֶל נְוֵה קָדְשֶׁךָ״.

ד פו כָּתוּב בְּסֵפֶר בֶּן־סִירָא: הַכֹּל שָׁקַלְתִּי בְּכַף מָאזְנַיִם, וְלֹא מָצָאתִי קַל מִסֵּבִין. וְקַל מִסֵּבִין, חָתָן הַדָּר בְּבֵית חָמִיו, וְקַל מֵחָתָן, אוֹרֵחַ מַכְנִיס אוֹרֵחַ. וְקַל מֵאוֹרֵחַ, מֵשִׂיב דָּבָר בְּטֶרֶם יִשְׁמָע, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי י״ח:י״ג) ״מֵשִׁיב דָּבָר בְּטֶרֶם יִשְׁמָע, אִוֶּלֶת הִיא לוֹ וּכְלִמָּה״.

ה פז רַבִּי חֲנִינָא נָפַק לְקַרְיָיתָא, רָמוּ לֵיהּ קָרָאֵי אַהֲדָדֵי, כְּתִיב: (מלכים א ו׳:ב׳) ״וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַה׳, שִׁשִּׁים אַמָּה אָרְכּוֹ, וְעֶשְׂרִים אַמָּה רָחְבּוֹ, וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ״. וּכְתִיב: (שם) ״וְלִפְנֵי הַדְּבִיר עֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ, וְעֶשְׂרִים אַמָּה רֹחַב, וְעֶשְׂרִים אַמָּה קוֹמָתוֹ״. אָמַר לְהוּ: כִּי קָא חָשִׁיב, מִשְׁפַּת כְּרוּבִים וּלְמַעְלָה. (קא חשיב.) מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? הָא קָא מַשְׁמַע לָן]: לְמַטָּה כְּלְמַעְלָה, מַה לְּמַעְלָה, אֵין מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם, אַף לְמַטָּה, אֵין מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם. מְסַיֵּע לֵיהּ לְרַבִּי לֵוִי, דְּאָמַר רַבִּי לֵוִי וְאִי תֵּימָא רַבִּי יוֹחָנָן: דָּבָר זֶה מָסֹרֶת בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ: מְקוֹם אָרוֹן [וּכְרוּבִים] אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה. תַּנְיָא נַמִּי הָכָא: אָרוֹן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, יֵשׁ לוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת רֶוַח לְכָל רוּחַ וְרוּחַ.

ו [מְגִלָּה כָּתוּב בְּפֶרֶק רִאשׁוֹן מַאֲמָר בְּעִנְיָן זֶה, וְרָאוּי לְסַדְּרוֹ בַּמָּקוֹם הַזֶּה.]

ז פח אָמַר רַבִּי לֵוִי: (ואי תימא רב פפי) דָּבָר זֶה מָסֹרֶת (היא) בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ: מְקוֹם אָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: אָרוֹן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, יֵשׁ לוֹ (ריוח) עֶשֶׂר אַמּוֹת לְכָל רוּחַ. (ורוח) וּכְתִיב: ״וְלִפְנֵי הַדְּבִיר עֶשְׂרִים אַמָּה אֹרֶךְ, וְעֶשְׂרִים אַמָּה רֹחַב, וְעֶשְׂרִים אַמָּה קוֹמָתוֹ וַיְצַפֵּהוּ זָהָב״. אָרוֹן גּוּפֵיהּ הֵיכָא הֲוָה מַנַּח? אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ: בְּנֵס הָיָה עוֹמֵד.

ח פט אָמַר רַבִּינָאי, אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּרוּבִים, בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנַף הַכְּרוּב הָאֶחָת, וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כְּנַף הַכְּרוּב הַשֵּׁנִית. עֶשֶׂר אַמּוֹת מִקְצוֹת כְּנָפָיו וְעַד קְצוֹת כְּנָפָיו״. גּוּפַיְיהוּ, הֵיכָא הֲוָה קָיְמִי? אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ: בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִין. מַתְקִיף לָהּ אַבַּיֵי: וְדִילְמָא בּוֹלְטִין כְּתַרְנְגוֹלִים*) הֲווּ קָיְמִי? מַתְקִיף לָהּ רָבָא: וְדִילְמָא, זֶה שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זֶה הֲווּ קָיְמִי? מַתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: וְדִילְמָא בַּאֲלַכְסוֹנָא הֲווּ קָיְמִי? מַתְקִיף לָהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: וְדִילְמָא בֵּיתָא, מֵעִילָּאֵי רָוַח? מַתְקִיף לָהּ רַב פָּפָּא: וְדִלְמָא מֵיכַף הֲווּ כַּיְפֵי יַדַיְהוּ? מַתְקִיף לָהּ רַב אַשִׁי: וְדִילְמָא שַׁלְחוּפֵי הֲווּ מְשַׁלְחֲפֵי? (יידייהו) כִּיצַד הֵן עוֹמְדִין? רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר, חַד אָמַר: פְּנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו, וְחַד אָמַר: פְּנֵיהֶם לַבַּיִת. וּלְמַאן דְּאָמַר: פְּנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו, הָכְתִיב: (ד״ה ב ג) ״וּפְנֵיהֶם לַבַּיִת״? רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר, חַד אָמַר: פְּנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו, וְחַד אָמַר: פְּנֵיהֶם לַבַּיִת. וּלְמַאן דְּאָמַר: פְּנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו, הָכְתִיב: (ד״ה ב ג) ״וּפְנֵיהֶם לַבַּיִת״? לָא קַשְׁיָא, כָּאן, בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, כָּאן, בִּזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם. וּלְמַאן דְּאָמַר: פְּנֵיהֶם לַבַּיִת, הָכְתִיב: (שמות כה) ״וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו״? דְּמִצַּדְדֵי אַצְדּוּדֵי. דְּתַנְיָא, אוּנְקְלוּס הַגֵּר אוֹמֵר: כְּרוּבִים; (ד״ה ב ג) ״מַעֲשֵׂה צַעֲצָעִים״ הֵם, וּמְצַדְּדִין פְּנֵיהֶם כְּתַלְמִיד הַנִּפְטָר מֵרַבּוֹ.

ט תַּנְיָא: הָלַךְ בָּהּ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ, קָנָה מְקוֹם הִלּוּכוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין הִלּוּךְ מוֹעִיל כְּלוּם, עַד שֶׁיְּחַזֵּיק. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר? דִּכְתִיב: (בראשית י״ג:י״ז) ״קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ, כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה״. וְרַבָּנָן? הָתָם, מִשּׁוּם חֲבִיבוּתָא דְּאַבְרָהָם הוּא דְּקָאָמַר לֵיהּ הָכִי, [כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נוֹחַ לִכְבֹּשׁ לִפְנֵי בָּנָיו].

י תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין פּוֹחֲתִין מִשִּׁבְעָה מַעֲמָדוֹת וּמוֹשָׁבוֹת לַמֵּת, כְּנֶגֶד (קהלת א׳:ב׳) ״הֶבֶל הֲבָלִים אָמַר קֹהֶלֶת, הֶבֶל הֲבָלִים הַכֹּל הָבֶל״. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: הֵיכִי עֲבֵדִי? אָמַר לֵיהּ: כִּדְתַנְיָא: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בִּיהוּדָה, בָּרִאשׁוֹנָה לֹא הָיוּ פּוֹחֲתִין מִשִּׁבְעָה מַעֲמָדוֹת וּמוֹשָׁבוֹת לַמֵּת, כְּגוֹן: ״עִמְדוּ יְקָרִים, עֲמוֹדוּ, שְׁבוּ יְקָרִים, שְׁבוּ״. אָמְרוּ לוֹ: אִם כֵּן, אַף בְּשַׁבָּת מֵתֶר לַעֲשׂוֹת כֵּן.

פרק ז

א בבא בתרא פרק ז - אין אגדות בפרק זה.

פרק ח

א בבא בתרא פרק ח - צ וּמְשֻׁפָּחַת אֵם אֵינָהּ קְרוּיָה מִשְׁפָּחָה? וְהָכְתִיב: (שופטים י״ז:ז׳) ״וַיְהִי נַעַר מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה מִמִּשְׁפַּחַת יְהוּדָה, וְהוּא לֵוִי, וְהוּא גָּר שָׁם״. [הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמַרְתְּ]: ״מִמִּשְׁפַּחַת יְהוּדָה״, אַלְמָא, מִיהוּדָה קָא אַתְיָא. *) ״וְהוּא לֵוִי״, אַלְמָא, מִלֵּוִי קָאַתְיָא? אֶלָּא לָאו, דַּאֲבוּהָ מִלֵּוִי וְאִמֵּיהּ מִיהוּדָה, וְקָאָמַר: ״מִמִּשְׁפַּחַת יְהוּדָה״. אָמַר רָבָא בַּר רַב חָנָן: לָא, גַּבְרָא דְּשָׁמֵיהּ לֵוִי. אִי הָכִי, הַיְינוּ דְּקָאָמַר מִיכָה: (שם) ״עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי יֵיטִיב ה׳ לִי, כִּי הָיָה לִי הַלֵּוִי לְכֹהֵן״. [אין], דְּאִתְרַמֵּי לֵיהּ [גַּבְרָא] דְּשָׁמֵיהּ לֵוִי. וְכִי לֵוִי שְׁמוֹ, וַהֲלֹא יְהוֹנָתָן שְׁמוֹ? דִּכְתִיב: (שם יח) ״וַיְהוֹנָתָן בֶּן גֵּרְשֹׁם בֶּן מְנַשֶּׁה, הוּא וּבָנָיו הָיוּ כֹהֲנִים לְשֵׁבֶט הַדָּנִי״. [אָמַר לוֹ: וְלִיטַעֲמִיךְ, וְכִי בֶּן מְנַשֶּׁה הוּא, וַהֲלֹא בֶּן מֹשֶׁה הוּא? דִּכְתִיב: (ד״ה א כג) ״בְּנֵי מֹשֶׁה; גֵּרְשׁוֹם וֶאֱלִיעֶזֶר״]. אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֵׂה מְנַשֶּׁה, תְּלָאוֹ הַכָּתוּב בִּמְנַשֶּׁה. הָכִי נַמִּי, מִתּוֹךְ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֵׂה מְנַשֶּׁה דְּאַתְיָא מִיהוּדָה, תְּלָאוֹ הַכָּתוּב בִּיהוּדָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן

בֶּן יוֹחַאי: מִכָּאן, שֶׁתּוֹלִין אֶת (הקללה) [הַקְּלָלָה] בַּמְקֻלְקָל. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: מֵהָכָא: (מלכים א א׳:ו׳) ״וְגַם הוּא טוֹב תֹּאַר מְאֹד, וְאֹתוֹ יָלְדָה אֲחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם״. וַהֲלֹא אֲדוֹנִיָּה בֶּן חַגִּית וְאַבְשָׁלוֹם בֶּן מַעֲכָה! (בת תלמי מלך גשור?) אֶלָּא, מִתּוֹךְ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה אַבְשָׁלוֹם, שֶׁמָּרַד (באביו) [בַּמַּלְכוּת], תְּלָאוֹ הַכָּתוּב בְּאַבְשָׁלוֹם. [הָכָא נַמִּי, מִתּוֹךְ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה מְנַשֶּׁה, תְּלָאוֹ הַכָּתוּב בִּמְנַשֶּׁה].

ב צא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לְעוֹלָם יִדְבַּק אָדָם בְּטוֹבִים, שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה שֶׁנָּשָׂא בַּת יִתְרוֹ, יָצָא מִמֶּנּוּ יְהוֹנָתָן. אַהֲרֹן שֶׁנָּשָׂא בַּת עַמִּינָדָב, יָצָא מִמֶּנּוּ פִּינְחָס. וּפִינְחָס, לָאו מִיִּתְרוֹ אַתְּי? וְהָכְתִיב: (שמות ו׳:כ״ה) ״וְאֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל לוֹ לְאִשָּׁה״, מַאי לָאו דְּאַתְּי מִיִּתְרוֹ, שֶׁפִּטֵּם עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים? לָא, דְּאַתְּי מִיּוֹסֵף, שֶׁפִּטְּפֵט בְּיִצְרוֹ. וַהֲלֹא שִׁבְטִים מְבַזִּין אוֹתוֹ, [וְאוֹמְרִים:] רְאִיתֶם בֶּן פּוֹטִי זֶה, [בֶּן] שֶׁפִּטֵּם אֲבִי אִמּוֹ עֲגָלִים לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְהָרַג נְשִׁיא שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל? אֶלָּא, אִי אֲבוּהָ דְּאִמֵּיהּ מִיּוֹסֵף, אִמָּא דְּאִמֵּיהּ מִיִּתְרוֹ, וְאִי אֲבוּהָ דְּאִמֵּיהּ מִיּוֹסֵף, אִמָּא דְּאִמֵּיהּ מִיִּתְרוֹ; תְּרֵי, שְׁמַע מִינָּהּ. אָמַר רָבָא: הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה צָרִיךְ שֶׁיִּבְדֹּק בְּאָחֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ו׳:כ״ג) ״וַיִּקַּח אַהֲרֹן אֶת אֱלִישֶׁבַע בַּת עַמִּינָדָב אֲחוֹת נַחְשׁוֹן״. מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר: ׳בַּת עַמִּינָדָב׳, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁאֲחוֹת נַחְשׁוֹן הִיא? מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ׳אֲחוֹת נַחְשׁוֹן׳? מִכָּאן לְנוֹשֵׂא אִשָּׁה, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּבְדֹּק בְּאַחֶיהָ. תָּנָא: רֹב בָּנִים דּוֹמִים לַאֲחֵי הָאֵם.

ג צב ״וַיָּסוּרוּ שָׁם, וַיֹּאמְרוּ לוֹ: מִי הֶבִיאֲךָ הֲלֹם? וּמָה אַתָּה עֹשֶׂה בָּזֶה? וּמַה לְּךָ פֹּה?״ (שופטים י״ח:ג׳-ד׳) אָמְרוּ לוֹ: לָאו מִמֹּשֶׁה קָא אַתְּית? דִּכְתִיב בֵּיהּ: (שמות ג׳:ה׳) ״אַל תִּקְרַב הֲלוֹם״, לָאו מִמֹּשֶׁה קָאַתְּית דִּכְתִיב בֵּיהּ: (שם ד) ״מַה זֶּה בְיָדֶךָ״, לָאו מִמֹּשֶׁה קָאַתְּית דִּכְתִיב בֵּיהּ: (דברים ה׳:כ״ח) ״וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי״, וְעַכְשָׁיו תֵּעָשֶׂה (כומר) [כֹּהֵן] לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים? אָמַר לָהֶם: כֵּךְ מְקֻבָּלְנִי מִבֵּית אֲבִי־אָבָא: לְעוֹלָם יַשְׁכִּיר אָדָם עַצְמוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה וְלֹא יְצָטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת, וְהוּא (אינו יודע מאי ׳עבודה זרה׳) [סָבַר: לַעֲבוֹדָה זָרָה מַמָּשׁ, וְלֹא הִיא, אֶלָּא עֲבוֹדָה זָרָה], עֲבוֹדָה שְׁזָרָה (הימנו) [לוֹ], כִּדְאָמַר לוֹ רַב לְרַב כַּהֲנָא: נְטוֹשׁ נְבֵילְתָּא בְּשׁוּקָא, וּשְׁקוֹל אַגְרָא, וְלֹא תֵּימָא: (כהנא אנא) וְגַבְרָא רָבָא אֲנָא, וְזִילָא בִּי מִלְתָא. כֵּינָן שֶׁרָאָה דָּוִד שֶׁמָּמוֹן חָבִיב עָלָיו בְּיוֹתֵר, (שמו נגיד) [מִנָּהוּ] עַל הָאוֹצָרוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (דה״א כו) ״וּשְׁבַאֵל בֶּן גֵּרְשׁוֹם בֶּן מֹשֶׁה נָגִיד עַל הָאֹצָרוֹת״, וְכִי ׳שְׁבוּאֵל׳ שְׁמוֹ? וַהֲלֹא ׳יְהוֹנָתָן׳ שְׁמוֹ? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁשָּׁב לְאֵל בְּכָל לִבּוֹ.

ד מִסְתַּמִּיךְ וְאָזֵיל רַבִּי נַאי אַכְּתֵפָא דְּרַבִּי שַׁמְלָאי שַׁמְעֵיהּ, וַאֲתִי רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה לְאַפֵּיהּ, אָמַר לוֹ: בַּר אִינִישׁ דְּאָתָא לְקִיבְלָנָא הוּא יָאֵי, וְגוּלְתֵּיהּ יָאֵי. כִּי מָטָא לְגַבֵּיהּ, גַּשֵּׁשֵׁיהּ, אָמַר לוֹ: דֵּין, שִׁיעוּרֵיהּ כַּשַּׁק. בָּעָא מִינֵּיהּ: מִנַּיִן לַבֵּן שֶׁקּוֹדֶם לַבַּת בִּנְכָסֵי הָאֵם? אָמַר לוֹ: דִּכְתִיב: ׳מַטּוֹת׳, מַקִּישׁ מַטֶּה הָאֵם לְמַטֵּה הָאָב, מַה מַּטֵּה הָאָב, בֵּן קוֹדֵם לַבַּת, אַף מַטֵּה הָאֵם, בֵּן קוֹדֵם לַבַּת. אָמַר לוֹ: אִי מַה מַּטֵּה הָאָב, בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי־שְׁנַיִם, אַף מַטֵּה הָאֵם, בְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם. אָמַר לֵיהּ לְשַׁמְעֵיהּ: גּוּד, לֵית־דֵּין צָבֵי לְמֵילַף.

ה צג תָּנָיָא: בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה (ביה) [בְּטֵבֵת], תַּבְנָא לְדִינָּנָא, שֶׁהָיוּ צְדוּקִים אוֹמְרִים: תֵּירֵשׁ הַבַּת עִם בַּת־הַבֵּן. נִטְפַּל לָהֶם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, אָמַר לָהֶם: שׁוֹטִים, מִנַּיִן זֶה לָכֶם? וְלֹא הָיָה (בהם) אָדָם שֶׁהֶחֱזִירוֹ דָּבָר, חוּץ מִזֶּקֶן אֶחָד שֶׁהָיָה מְפַטְפֵּט כְּנֶגְדּוֹ, וְאָמַר: וּמַה בַּת־בְּנוֹ הַבָּאָה מִכֹּחַ (כחו) [בְּנוֹ], תֵּירָשֶׁנּוּ, בִּתּוֹ הַבָּאָה מִכֹּחוֹ, לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! וְקָרָא עָלָיו הַמִּקְרָא הַזֶּה: (בראשית ל״ו:כ׳) ״אֵלֶּה בְנֵי שֵׂעִיר הַחֹרִי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, לוֹטָן, וְשׁוֹבָל, וְצִבְעוֹן, וַעֲנָה״. וּכְתִיב: (שם) ״וְאֵלֶּה בְנֵי צִבְעוֹן, וְאַיָּה וַעֲנָה״. (״הוא ענה אשר מצא״.) אֶלָּא מְלַמֵּד, שֶׁבָּא צִבְעוֹן עַל אִמּוֹ, וְהוֹלִיד עֲנָה. וְדִילְמָא תְּרֵי ׳עֲנָה׳ הֲווּ? אָמַר רַבָּה: אֲמִינָא מִלְתָא דְּלָא אֲמָרָה שְׁבוּר מַלְכָּא, וּמַנּוּ? שְׁמוּאֵל, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: אָמַר רַב פָּפָּא: אֲמִינָא מִלְתָא דְּלָא אֲמָרָה שְׁבוּר מַלְכָּא, וּמַנּוּ? רַבָּה. אָמַר קְרָא: ״הוּא עֲנָה״, הוּא עֲנָה דְּמֵעִיקָּרָא. אָמַר לוֹ: רַבִּי, בְּכָךְ אַתָּה פּוֹטְרֵנִי? אָמַר לוֹ: שׁוֹטֶה! וְלֹא תְּהֵא תּוֹרָה שְׁלֵמָה שֶׁלָּנוּ כְּשִׁיחָה בְּטֵלָה שֶׁלָּכֶם, מַה לְּבַת־בְּנוֹ, שֶׁכֵּן יָפָה כֹּחָהּ בְּמָקוֹם הָאַחִים, תֹּאמַר בְּבִתּוֹ, שֶׁהוֹרַע כֹּחָהּ בְּמָקוֹם אַחִים! (ובטלום) [וְנִצְּחוּם]. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עָשָׂאוּהוּ יוֹם־טוֹב. (שופטים כ״א:י״ז) ״וַיֹּאמְרוּ: יְרֻשַּׁת פְּלֵיטָה לְבִנְיָמִין, וְלֹא יִמָּחֶה שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל״. אָמַר רַבִּי יִצְחָק דְּבֵי רַבִּי אַמִּי: מְלַמֵּד שֶׁהִתְנוּ עַל שֵׁבֶט בִּנְיָמִין שֶׁלֹּא תֵּירֵשׁ בַּת־הַבֵּן עִם הָאַחִים.

ו צד אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: כָּל (מי) שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ בֵּן לְיוֹרְשׁוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָלֵא עָלָיו עֶבְרָה, כְּתִיב הָכָא: (במדבר כ״ז:ח׳) ״וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ״, וּכְתִיב הָתָם: (צפניה א׳:ט״ו) ״יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא״. (תהילים נ״ה:כ׳) ״אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ, וְלֹא יָרֵאוּ אֱלֹהִים״, רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, חַד אָמַר: כָּל (מי) שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ בֵּן. וְחַד אָמַר: כָּל (מי) שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ תַּלְמִיד. תִּסְתַּיֵּים דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר: תַּלְמִיד, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: דֵּין גַּרְמָא דַּעֲשִׂירָאָה בִּיר. תִּסְתַּיֵּים [דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר תַּלְמִיד]. וּמִדְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר תַּלְמִיד, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: בֵּן. וְהָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לָא אָזִיל לְבֵי טַמְיָא אֶלָּא לְמַאן דְּשָׁכִיב בְּלָא בְּנֵי, דִּכְתִיב: (ירמיהו כ״ב:י׳) ״בְּכוּ בָכוֹ לַהֹלֵךְ״, וְאָמַר רַב יְהוּדָה, [אָמַר רַב]: לַהוֹלֵךְ בְּלֹא בֵּן זָכָר. אֶלָּא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הוּא דְּאָמַר: תַּלְמִיד. וּמִדְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי [הוּא דְּ]אָמַר: תַּלְמִיד, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בֵּן, קַשְׁיָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן, לָא קַשְׁיָא, הָא דִּידֵיהּ, הָא דְּרַבְּיֵהּ. דָּרַשׁ רַבִּי פִּנְחָס בַּר חָמָא: מַאי דִּכְתִיב: (מלכים א י״א:כ״א) ״וְהַדַּד שָׁמַע בְּמִצְרַיִם כִּי שָׁכַב דָּוִד עִם אֲבֹתָיו, וְכִי מֵת יוֹאָב שַׂר הַצָּבָא״. מִפְּנֵי מַה בְּדָוִד נֶאֱמְרָה

[בוֹ] ׳שְׁכִיבָה׳, וּבְיוֹאָב נֶאֱמְרָה בּוֹ ׳מִיתָה׳? דָּוִד שֶׁהִנִּיחַ בֵּן, נֶאֱמְרָה בּוֹ ׳שְׁכִיבָה׳, וְיוֹאָב שֶׁלֹּא הִנִּיחַ בֵּן, נֶאֱמְרָה בּוֹ ׳מִיתָה׳. וְיוֹאָב לֹא הִנִּיחַ בֵּן? וְהָכְתִיב: (עזרא ח׳:ט׳) ״מִבְּנֵי יוֹאָב; עֹבַדְיָה בֶּן יְחִיאֵל״, אֶלָּא דָּוִד, שֶׁהִנִּיחַ בֵּן כְּמוֹתוֹ, נֶאֱמְרָה בּוֹ ׳שְׁכִיבָה׳, יוֹאָב שֶׁלֹּא הִנִּיחַ בֵּן כְּמוֹתוֹ, נֶאֱמְרָה בּוֹ ׳מִיתָה׳.

ז צה דָּרַשׁ רַבִּי פִּנְחָס בֶּן חָמָא: קָשָׁה עֲנִיּוּת בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם יוֹתֵר מֵחֲמִשִּׁים מַכּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב י״ט:כ״א) ״חָנֵּנִי חָנֵּנִי אַתֶּם רֵעָי, כִּי יַד אֱלוֹהַּ נָגְעָה בִּי״, וְקָאָמְרִי לֵיהּ [חַבְרֵיהּ]: (שם לו) ״הִשָּׁמֶר אַל תֵּפֶן אֶל אָוֶן, כִּי עַל זֶה בָּחַרְתָּ מֵעֹנִי״.

ח צו דָּרַשׁ רַבִּי פִּנְחָס בֶּן חָמָא: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ (צער או) חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, יֵלֵךְ אֵצֶל חָכָם וִיבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי ט״ז:י״ד) ״חֲמַת מֶלֶךְ מַלְאֲכֵי מָוֶת, וְאִישׁ חָכָם יְכַפְּרֶנָּה״.

ט צח תַּנְיָא, רַבִּי יֹאשִׁיָּה אוֹמֵר: לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם נִתְחַלְּקָה הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כ״ו:נ״ה) ״לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ״. אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: (שם) ״לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה״, ׳לָאֵלֶּה׳, כְּאֵלֶּה, לְהוֹצִיא אֶת הַטְּפָלִים. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: לְבָאֵי הָאָרֶץ נִתְחַלְּקָה הָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לָאֵלֶּה תֵּחָלֵק הָאָרֶץ בְּנַחֲלָה״. אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם ״לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ״? מְשֻׁנֶּה נַחֲלָה זוֹ מִכָּל נַחֲלוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, שֶׁכָּל נַחֲלוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, חַיִּים יוֹרְשִׁים מֵתִים, וְכָאן, מֵתִים יוֹרְשִׁים חַיִּים. אָמַר רַבִּי: אֶמְשֹׁל לְךָ מָשָׁל לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לִשְׁנֵי אַחִים כֹּהֲנִים שֶׁהָיוּ בְּעִיר אַחַת, לְאֶחָד יֵשׁ לוֹ בֵּן אֶחָד, וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים, וְהָלְכוּ לַגֹּרֶן, זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ [בֵּן] אֶחָד, נוֹטֵל חֵלֶק אֶחָד, וְזֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָּנִים, נוֹטֵל שְׁנֵי חֲלָקִים, וּמַחֲזִירִין אֵצֶל אֲבִיהֶם, וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִים בְּשָׁוֶה.

י צט (יהושע י״ז:י״ד) ״וַיְדַבְּרוּ בְנֵי יוֹסֵף אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: מַדּוּעַ נָתַתָּה לִי נַחֲלָה גּוֹרָל אֶחָד, וְחֶבֶל אֶחָד, וַאֲנִי עַם רָב עַד אֲשֶׁר עַד כֹּה בֵּרַכַנִי ה׳״. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: לְבָאֵי הָאָרֶץ, מַאי קָא צַוְחִי? כּוּלְהוּ שָׁקוּל מִשּׁוּם טְפָלִים דַּהֲווּ נְפִישֵׁי לְהוּ. אָמַר אַבַּיֵי: שְׁמַע מִינָּהּ: לָא הֲוָה חַד דְּלָא שָׁקִיל. דְּאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ הֲוָה חַד דְּלָא שָׁקִיל, אֵיבָּעֵי לֵיהּ לְמִצְוַח. וְכִי תֵּימָא: ׳דְּצַוּוח וְאַהֲנֵי׳, כַּתְּבֵיהּ קְרָא, ׳דְּצַוּוח וְלָא אַהֲנֵי׳; לָא כַּתְּבֵיהּ קְרָא, הָא בְּנֵי יוֹסֵף דְּצַוְחִי וְלָא אַהֲנֵי, וְכַתְּבִינְהוּ קְרָא! הָתָם], עֲצָה טוֹבָה קָמַשְׁמַע לָן; דְּאֵיבָּעֵי לֵיהּ לְאִינִישׁ לְאֵיזְדַּהוּרֵי מֵעֵינָא בִּישָׁא, וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר לְהוּ יְהוֹשֻׁעַ, דִּכְתִיב: (יהושע י״ז:ט״ו) ״וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם יְהוֹשֻׁעַ: אִם עַם רַב אַתָּה, עֲלֵה לְךָ הַיַּעְרָה״, אָמַר לְהוּ: לְכוּ וְהֶחְבְּאוּ עַצְמְכֶם בַּיְּעָרִים, שֶׁלֹּא תִּשָּׁלֵט בָּכֶם עַיִן רַע. אָמְרוּ לֵיהּ: אַנָן, מִזַּרְעָא דְּיוֹסֵף, דְּלָא שָׁלְטָא בֵּיהּ עֵינָא בִּישָׁא, דִּכְתִיב: (בראשית מ״ט:כ״ב) ״בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף, בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן״, וְאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אַל תִּקְרֵי ׳עֲלֵי־עָיִן׳, אֶלָּא ׳עוֹלֵי־עַיִן׳. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר מֵהָכָא: (שם מח) ״וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ״, מַה דָּגִים שֶׁבַּיָּם, (הים) [מַיִם] מְכַסֶּה עֲלֵיהֶם, וְאֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם, אַף זַרְעוֹ שֶׁל יוֹסֵף, אֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם.

יא ק [שייך לעיל למאמר צח רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לְאֵלֶּה וְלָאֵלֶּה נִתְחַלְּקָה הָאָרֶץ, [כְּדֵי לְקַיֵּם שְׁנֵי מִקְרָאוֹת הַלָּלוּ, הָא כֵּיצַד? הָיָה מְיוּצְאֵי מִצְרַיִם, נוֹטֵל חֶלְקוֹ עִם יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, הָיָה מִבָּאֵי הָאָרֶץ, נוֹטֵל חֶלְקוֹ עִם בָּאֵי הָאָרֶץ. מִכָּאן וּמִכָּאן, נוֹטֵל חֶלְקוֹ מִכָּאן וּמִכָּאן. מְרַגְּלִים], יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב נָטְלוּ חֶלְקָם. (של מרגלים.) מִתְלוֹנְנִים וַעֲדַת קֹרַח, לֹא הָיָה לָהֶם חֵלֶק בָּאָרֶץ. מְרַגְּלִים, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב נָטְלוּ חֶלְקָם. מְנָא הַנֵּי מִילֵי? אָמַר עוּלָּא: דְּאָמַר קְרָא: (במדבר י״ד:ל״ח) ״וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְכָלֵב בֶּן יְפֻנֶּה חָיוּ מִן הָאֲנָשִׁים הָהֵם״. מַאי ׳חָיוּ׳? אִילֵימָא חָיוּ מַמָּשׁ, וְהָא כְּתִיב קְרָא אַחֲרִינָא: (במדבר כ״ו:ס״ה) ״וְלֹא נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ, כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן״. אֶלָּא מַאי ׳חָיוּ׳? שֶׁחָיוּ בְּחֶלְקָם. מִתְלוֹנְנִים וַעֲדַת קֹרַח, לֹא הָיָה לָהֶם חֵלֶק בָּאָרֶץ. וְהָתַנְיָא: מְרַגְּלִים, מִתְלוֹנְנִים וַעֲדַת קֹרַח, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב נָטְלוּ חֶלְקָם. לָא קַשְׁיָא, מַר מַקִּישׁ מִתְלוֹנְנִים לְמְרַגְּלִים. וּמַר לֹא מַקִּישׁ מִתְלוֹנְנִים לְמְרַגְּלִים. דְּתַנְיָא: (שם כז) ״אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר״, זֶה צְלָפְחָד. ״וְהוּא לֹא הָיָה בְתוֹךְ הָעֵדָה״, זוֹ עֲדַת מְרַגְּלִים, ״הַנּוֹעָדִים עַל ה׳״, אֵלּוּ מִתְלוֹנְנִים. ״בַּעֲדַת קֹרַח״, כְּמַשְׁמָעוֹ. מַר מַקִּישׁ מִתְלוֹנְנִים לְמְרַגְּלִים. וּמַר לֹא מַקִּישׁ [מִתְלוֹנְנִים לְמְרַגְּלִים]. וְאָמַר לוֹ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי: וּלְמַאן דְּמַקִּישׁ מִתְלוֹנְנִים לְמְרַגְּלִים, אִיכְפּוֹל יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב וְיַרְתוּ לְכָלָּה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? אָמַר לֵיהּ: מִתְלוֹנְנִים שֶׁבַּעֲדַת קֹרַח קָאָמְרִינַן.

יב קא אָמַר רַבִּי חִיקָּקָא: שִׁמְעוֹן הַשִּׁיקְמוֹנִי הָיָה לִי חָבֵר מִתַּלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וְכָךְ הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן הַשִּׁיקְמוֹנִי אוֹמֵר: יוֹדֵעַ הָיָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁבְּנוֹת צְלָפְחָד יוֹרְשׁוֹת הֵן, אֲבָל לֹא הָיָה יוֹדֵעַ אִם נוֹטְלוֹת חֵלֶק בְּכוּרָה, אִם לָאו. וּרְאוּיָה הָיְתָה פָּרָשַׁת נְחָלוֹת לִכָּתֵב עַל יְדֵי מֹשֶׁה, אֶלָּא שֶׁזָּכוּ בְּנוֹת צְלָפְחָד וְנִכְתְּבָה עַל יָדָן. וְיוֹדֵעַ הָיָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁהַמְקוֹשֵׁשׁ בְּמִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ל״א:י״ד) ״מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת״, אֲבָל לֹא הָיָה יוֹדֵעַ בְּאֵיזוֹ מִיתָה הוּא מֵת. וּרְאוּיָה הָיְתָה פָּרָשַׁת מְקוֹשֵׁשׁ שֶׁתִּכָּתֵב עַל יְדֵי מֹשֶׁה, אֶלָּא שֶׁנִּתְחַיֵּב מְקוֹשֵׁשׁ וְנִכְתְּבָה עַל יָדוֹ, לְלַמֶּדְךָ, שֶׁמְּגַלְגְּלִין זְכוּת עַל יְדֵי זַכַּאי, וְחוֹבָה עַל יְדֵי חַיָּב.

יג קב ״תְּבִיאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ״. (שמות ט״ו:י״ז) ״תְּבִיאֵנוּ״ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ״תְּבִיאֵמוֹ״, מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַבְּאִים וְאֵינָם יוֹדְעִים מַה מִּתְנַבְּאִים: (במדבר כ״ז:ב׳) ״וַתַּעֲמֹדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה, וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן, וְלִפְנֵי הַנְּשִׂיאִם וְכָל הָעֵדָה״. אֶפְשָׁר, עָמְדוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְלֹא אָמַר כְּלוּם. עָמְדוּ לִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן, וְלֹא אָמַר כְּלוּם, וְעָמְדוּ לִפְנֵי הַנְּשִׂיאִים וְכָל הָעֵדָה? אֶלָּא סָרַס הַמִּקְרָא וְדָרְשֵׁהוּ, דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. אַבָּא חָנָן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר: בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ הָיוּ יוֹשְׁבִים, וְהָלְכוּ וְעָמְדוּ לִפְנֵי כֻּלָּם, בְּמַאי קָא מִפַּלְגִי? מַר סָבַר: חוֹלְקִין כָּבוֹד לַתַּלְמִיד בִּמְקוֹם הָרַב. וּמַר סָבַר: אֵין חוֹלְקִין. וְהִלְכְתָא, חוֹלְקִין, וְהִלְכְתָא, אֵין

חוֹלְקִין. קַשְׁיָא הִלְכְתָא אַהִלְכְתָא? [הִלְכְתָּא אַהִלְכְתָא] לָא קַשְׁיָא, הָא דְּפָלִיג לֵיהּ רַבֵּיהּ יִקָּרָא, הָא דְּלָא פָּלִיג לֵיהּ רַבֵּיהּ יִקָּרָא. תָּנָא: בְּנוֹת צְלָפְחָד חַכְמָנִיּוֹת הָיוּ, דַּרְשָׁנִיּוֹת הָיוּ, צְדָקָנִיּוֹת הָיוּ. חַכְמָנִיּוֹת הָיוּ, שֶׁלְּפִי שָׁעָה דִּבְּרוּ, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק: (אותו היום היה) [מְלַמֵּד שֶׁהָיָה] מֹשֶׁה רַבֵּנוּ יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ בְּפָרָשַׁת יְבָמִין, [שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים כ״ה:ה׳) ״כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו״], אָמְרוּ לוֹ: אִם כְּבֶן אָנוּ [חֲשׁוּבִין], (נירש) [תְּנָה לָנוּ נַחֲלָה] כְּבֶן, וְאִם לָאו, תִּתְיַבֵּם אִמֵּנוּ! מָיֵד (במדבר כ״ז:ה׳) ״וַיִּקְרֶב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי ה׳״. דַּרְשָׁנִיּוֹת הָיוּ, שֶׁהָיוּ אוֹמְרוֹת: אִלּוּ הָיָה לוֹ בֵּן לֹא דִּבְּרוּ. וְהָתַנְיָא: ׳בַּת׳, אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: סָמִי מִכָּאן ׳בַּת׳. אַבְיֵי אָמַר: אֲפִלּוּ הָיָה בַּת־לַבֵּן, לֹא דִּבְּרוּ. צְדָקָנִיּוֹת הָיוּ, שֶׁלֹּא נִשְּׂאוּ אֶלָּא לֶהָגוּן לָהֶם.

יד קג תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֲפִלּוּ קְטַנָּה שֶׁבָּהֶן לֹא נִשֵּׂאת פְּחוּתָה מֵאַרְבָּעִים שָׁנָה. אִינִי, וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: נִשֵּׂאת פְּחוּתָה מֵעֶשְׂרִים, יוֹלֶדֶת עַד שִׁשִּׁים. בַּת עֶשְׂרִים, יוֹלֶדֶת עַד אַרְבָּעִים. בַּת אַרְבָּעִים, שׁוּב אֵינָהּ יוֹלֶדֶת! אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁצַּדָּקָנִיּוֹת הָיוּ, נַעֲשָׂה לָהֶן נֵס כְּיוֹכֶבֶד, דִּכְתִיב: (שמות ב׳:א׳) ״וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֵוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לֵוִי״, אֶפְשָׁר, בַּת מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, (היתה) וְקָרָא לָהּ ׳בַּת׳? דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: זוֹ יוֹכֶבֶד, שֶׁהוֹרָתָהּ בַּדֶּרֶךְ, וְלֶדֶתָהּ בֵּין הַחוֹמוֹת, דִּכְתִיב: (במדבר כו) ״אֲשֶׁר יָלְדָה אֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם״, לֶדֶתָהּ בְּמִצְרָיִם, וְהוֹרָתָהּ, שֶׁלֹּא בְּמִצְרַיִם. וְאַמַּאי קָרֵי לָהּ ׳בַּת׳? אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר (זבינא) [זְבִידָא: מְלַמֵּד] שֶׁנּוֹלְדוּ לָהּ סִימָנֵי נְעֵרוּת; נִתְעַדֵּן הַבָּשָׂר וְנִפְשְׁטוּ הַקְּמָטִים וְחָזַר הַיֹּפִי לְמְקוֹמוֹ. ׳וַיִּקַּח׳? ׳וַיַּחֲזֹר׳ מִבָּעֵי לֵיהּ! אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר (זבינא) [זְבִידָא: מְלַמֵּד] שֶׁעָשָׂה לָהּ מַעֲשֶׂה לְקוּחִין, הוֹשִׁיבָהּ בְּאַפְרְיוֹן, וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם מְשׁוֹרְרִין לְפָנֶיהָ, וּמַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת אוֹמְרִים: (תהילים קי״ג:ט׳) ״אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה״. לְהַלָּן מָנָן הַתּוּב דֶּרֶךְ גְּדֻלָּתָן, וְכָאן דֶּרֶךְ חָכְמָתָן. מְסַיַּע לֵיהּ לְרַבִּי אַמִּי. דְּאָמַר רַבִּי אַמִּי: בִּישִׁיבָה, הֲלָךְ אַחַר חָכְמָה, בְּמִסְבָּה, הֲלָךְ אַחַר זְקֵנָה. אָמַר רַב אַשִׁי: וְהוּא דְּמֵפְלֶג בְּחָכְמָה, וְהוּא דְּמֵפְלֶג בִּזְקֵנָה. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בְּנוֹת צְלָפְחָד, שְׁקוּלוֹת הָיוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר ל״ו:י׳) ׳וַתִּהְיֶינָה׳, הָוְיָה אַחַת לְכֻלָּן.

טו קד תְּנַן הָתָם, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא הָיוּ יָמִים טוֹבִים לְיִשְׂרָאֵל כַּחֲמִשָּׁה־עָשָׂר בְּאָב וּכְיוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁבָּהֶן בְּנוֹת (ישראל) [יְרוּשָׁלַיִם] יוֹצְאוֹת בִּכְלֵי לָבָן שְׁאוּלִים, שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ אֶת מִי שֶׁאֵין לוֹ. בִּשְׁלָמָא יוֹם הַכִּפּוּרִים, יוֹם סְלִיחָה וּמְחִילָה, וְיוֹם שֶׁנִּתְנוּ בוֹ לוּחוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת, אֶלָּא חֲמִשָּׁה־עָשָׂר בְּאָב, מַאי הִיא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: יוֹם שֶׁהֶתִּירוּ שְׁבָטִים לָבוֹא זֶה בָּזֶה. מַאי דָּרוּשׁ? (במדבר לו) ׳זֶה הַדָּבָר׳, דָּבָר זֶה לֹא יִהֵא נוֹהֵג אֶלָּא בְּדוֹר זֶה. רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר [רַבִּי יוֹחָנָן]: יוֹם שֶׁהֶתַּר שֵׁבֶט בִּנְיָמִין לָבוֹא בַּקָּהָל, דִּכְתִיב: (שופטים כ״א:א׳) ״וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִשְׁבַּע בַּמִּצְפָּה לֵאמֹר: אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִתֵּן בִּתּוֹ לְבִנְיָמִין לְאִשָּׁה״, מַאי דָּרוּשׁ? ׳מִמֶּנּוּ׳ וְלֹא מִבְּנֵינוּ. רַב דִּימִי בַּר יוֹסֵף, אָמַר רַב נַחְמָן: יוֹם שֶׁכָּלוּ בוֹ מֵתֵי מִדְבָּר, דְּאָמַר מַר: עַד שֶׁלֹּא כָּלוּ מֵתֵי מִדְבָּר, לֹא הָיָה דִּבּוּר עִם מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ב׳:ט״ז) ״וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּמּוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוּת מִקֶּרֶב הָעָם״, (וכתיב) [וְסָמִיךְ לֵיהּ]: ״וַיְדַבֵּר ה׳ אֵלַי לֵאמֹר״, אֵלַי הָיָה הַדִּבּוּר. עוּלָּא אָמַר: יוֹם שֶׁבִּטֵּל בּוֹ הוֹשֵׁעַ בֶּן אֵלָה פַּרְנְסִיאוֹת שֶׁהוֹשִׁיב יָרָבְעָם (בן נבט) עַל הַדְּרָכִים, שֶׁלֹּא יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל לָרֶגֶל. רַב מַתְנָה אָמַר: יוֹם שֶׁנִּתְּנוּ חֲרוּגֵי בֵּיתָר לִקְבוּרָה, דְּאָמַר רַב מַתְנָה: אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנִּתְּנוּ חֲרוּגֵי בֵּיתָר לִקְבוּרָה, תִּקְּנוּ בְּיִבְנֶה, ״הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב״. ׳הַטּוֹב׳, שֶׁלֹּא הִסְרִיחוּ, ׳וְהַמֵּטִיב׳, שֶׁנִּתְּנוּ לִקְבוּרָה. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְהוּ: יוֹם שֶׁפָּסְקִין בּוֹ מִלְכֹּרֶת עֵצִים לַמַּעֲרָכָה, דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: כֵּיצַד שְׁהֵגִיעַ חֲמִשָּׁה־עָשָׂר בְּאָב, תָּשַׁשׁ כֹּחָהּ שֶׁל חַמָּה, וְלֹא הָיוּ כּוֹרְתִים עֵצִים לַמַּעֲרָכָה. אָמַר רַב מְנַשֶּׁה: וְקָרוּ לֵיהּ, יוֹם ׳תְּבַר־מַגָּל׳. מִכָּאן וָאֵילָךְ, דְּמוֹסִיף, יוֹסִיף, וְשֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף, יַאֲסִיף, מַאי ׳יַאֲסִיף׳? תְּנִי רַב יוֹסֵף: תִּקְבְּרֵיהּ אִמֵּיהּ.

טז קה תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁבְעָה, קִפְּלוּ אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ; מְתוּשֶׁלַח רָאָה (את) אָדָם, שֵׁם רָאָה (את) מְתוּשֶׁלַח. יַעֲקֹב רָאָה (את) שֵׁם, עַמְרָם רָאָה אֶת יַעֲקֹב, אֲחִיָּה הַשִּׁילוֹנִי רָאָה אֶת עַמְרָם, אֵלִיָּהוּ רָאָה אֶת אֲחִיָּה הַשִּׁילוֹנִי, וַעֲדַיִן (הוא) קַיָּם. וַאֲחִיָּה הַשִּׁילוֹנִי רָאָה אֶת עַמְרָם? וְהָכְתִיב: (במדבר כ״ז:י״ח) ״וְלֹא נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ, כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יְפֻנֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן״? אָמַר רַב הַמְנוּנָא: לֹא נִגְזְרָה גְּזֵרָה עַל שִׁבְטוֹ שֶׁל לֵוִי, דִּכְתִיב: (שם יד) ״בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִּגְרֵיכֶם, וְכָל פְּקֻדֵיכֶם לְכָל מִסְפַּרְכֶם, מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה״, מִי שֶׁפְּקוּדָיו מִבֶּן עֶשְׂרִים (שנה ומעלה), יָצָא שִׁבְטוֹ שֶׁל לֵוִי, שֶׁפְּקוּדָיו מִבֶּן שְׁלֹשִׁים. וּמִשְּׁאָר שְׁבָטִים לָא עַיֵּיל? וְהָתַנְיָא: יָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה וּמָכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה נוֹלְדוּ בִּימֵי יַעֲקֹב, וְלֹא מֵתוּ עַד שֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: (יהושע ז׳:ה׳) ״וַיַּכּוּ מֵהֶם אַנְשֵׁי הָעַי כִּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ״, וְתַנְיָא: שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה (איש) מַמָּשׁ! דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֶמְיָה: וְכִי נֶאֱמַר: ״שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה״? וַהֲלֹא לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא: ״כִּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה״. אֶלָּא, זֶה יָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה שֶׁשָּׁקוּל כְּרֻבָּהּ שֶׁל סַנְהֶדְרִין. אֶלָּא אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: לֹא נִגְזְרָה גְּזֵרָה, לֹא עַל פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים, וְלֹא עַל יָתֵר מִבֶּן שִׁשִּׁים. לֹא עַל פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים, דִּכְתִיב: ״מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמָעְלָה״. וְלֹא עַל יָתֵר מִבֶּן שִׁשִּׁים, גָּמַר ׳וָמַעְלָה׳ (ויקרא כ״ז:ג׳) ׳וָמַעְלָה׳ מַעֲרָכִין, מַה לְהַלָּן יָתֵר מִבֶּן שִׁשִּׁים כְּפָחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים, אַף כָּאן, יָתֵר מִבֶּן שִׁשִּׁים כְּפָחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים.

יז קו אִיבָּעְיָא לְהוּ: אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לִשְׁבָטִים אִיפְלוּג, אוֹ דִילְמָא: לְקַרְקַף גַּבְרֵי אִיפְלוּג? תָּא שְׁמַע: (במדבר כו) ״בֵּין רַב לִמְעָט״, וְעוֹד תַּנְיָא: עַתִּידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּתְחַלֵּק לִשְׁלֹשָׁה עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁבַּתְּחִלָּה לֹא נִתְחַלְּקָה אֶלָּא לִשְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, וְלֹא נִתְחַלְּקָה אֶלָּא בְּכֶסֶף, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בֵּין רַב לִמְעָט״, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: סְאָה בִּיהוּדָה שָׁוָה חָמֵשׁ סְאִין בַּגָּלִיל, וְלֹא נִתְחַלְּקָה אֶלָּא בְּגוֹרָל, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״אַךְ בְּגוֹרָל״, וְלֹא נִתְחַלְּקָה אֶלָּא בְּאוּרִים וְתֻמִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם)

״עַל פִּי הַגּוֹרָל״. הָא כֵּיצַד? אֶלְעָזָר מְלַבֵּשׁ אוּרִים וְתֻמִּים, וִיהוֹשֻׁעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים לְפָנָיו, וְקַלְפֵּי שֶׁל שְׁבָטִים, וְקַלְפֵּי שֶׁל תְּחוּמִים מֻנָּחִים לְפָנָיו, וְהָיָה מְכַוֵּן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאוֹמֵר: זְבוּלוּן עוֹלֶה, תְּחוּם עַכּוֹ עוֹלֶה עִמּוֹ. טָרַף בַּקַּלְפֵּי שֶׁל שְׁבָטִים, וְעָלָה בְיָדוֹ זְבוּלוּן. טָרַף בַּקַּלְפֵּי שֶׁל תְּחוּמִים וְעָלָה בְיָדוֹ תְּחוּם עַכּוֹ. וְחוֹזֵר וּמְכַוֵּן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְאוֹמֵר: נַפְתָּלִי עוֹלֶה וּתְחוּם גִּינוֹסַר עוֹלֶה עִמּוֹ. טָרַף בַּקַּלְפֵּי שֶׁל שְׁבָטִים וְעָלָה בְיָדוֹ נַפְתָּלִי, טָרַף בַּקַּלְפֵּי שֶׁל תְּחוּמִין וְעָלָה בְיָדוֹ תְּחוּם גִּינוֹסַר. וְכֵן כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט. וְלֹא כַּחֲלוּקָה שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה, חֲלוּקָה שֶׁל עוֹלָם הַבָּא; הָעוֹלָם הַזֶּה, אָדָם יֵשׁ לוֹ שְׂדֵה־לָבָן, אֵין לוֹ שְׂדֵה־פַּרְדֵּס. שְׂדֵה־פַּרְדֵּס, אֵין לוֹ שְׂדֵה־לָבָן. לָעוֹלָם הַבָּא, אֵין לְךָ כָּל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁאֵין לוֹ בָּהָר וּבַשְּׁפֵלָה וּבָעֵמֶק, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל מ״ח:ל״א) ״שַׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד, שַׁעַר יְהוּדָה אֶחָד, שַׁעַר לֵוִי אֶחָד״, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְחַלֵּק לָהֶן בְּעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וְאֵלֶּה מַחְלְקֹתָם, נְאֻם ה׳״. קָתָנִי מִיהֵת: שֶׁבַּתְּחִלָּה לֹא נִתְחַלְּקָה אֶלָּא לִשְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים, שְׁמַע מִינָּהּ: לִשְׁבָטִים אִיפְּלוּג, שְׁמַע מִינָּהּ. אָמַר מַר: עֲתִידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּתְחַלֵּק לִשְׁלֹשָׁה עָשָׂר שְׁבָטִים. אִידָךְ לְמַאן? אָמַר רַב חִסְדָּא: לַנָּשִׂיא, דִּכְתִיב: (שם) ״וְהָעֹבֵד הָעִיר יַעַבְדוּהוּ מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל״. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי: אִימָא, רוּנְגָּר בְּעָלְמָא? לָא סַלְקָא דַּעְתָּךְ, דִּכְתִיב: (שם) ״וְהַנּוֹתָר לַנָּשִׂיא מִזֶּה וּמִזֶּה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ, וְלַאֲחֻזַּת הָעִיר״. וְלֹא נִתְחַלְּקָה אֶלָּא לִכְסָפִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בֵּין רַב לִמְעָט״, לְמַאי? אִילֵימָא לְשׁוּפְרָא וְסַנְיָא? אַטּוּ בְּשׁוּפְטָנֵי עַסְקִינַן? ! אֶלָּא לִקְרוֹבָה וּרְחוֹקָה. כְּתַנָּאֵי, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בִּכְסָפִים הֶעֱלוּהָ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בְּקַרְקַע הֶעֱלוּהָ.

יח קז תָּנָא: (שם) ״אַף בְּגוֹרָל״, יָצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב, לְמַאי? אִילֵימָא דְּלָא שַׁקְלֵי כְּלָל, הַשְׁתָּא דְּלָאו דִּידְהוּ שָׁקוּל, דִּידְהוּ מִיבָּעְיָא? אֶלָּא, שֶׁלֹּא נָטְלוּ בְּגוֹרָל, אֶלָּא עַל פִּי ה׳. יְהוֹשֻׁעַ, דִּכְתִיב: (יהושע י״ט:נ׳) ״עַל פִּי ה׳ נָתְנוּ לוֹ אֶת הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאָל, אֶת תִּמְנַת סֶרַח בְּהַר אֶפְרָיִם״. כְּתִיב: (שם) ׳סֶרַח׳, וּכְתִיב: (שופטים א) ׳תֶּרֶס׳? אָמַר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר: בִּתְחִלָּה פֵּרוֹתֶיהָ כַּחֶרֶס, וְלִבְסוֹף, פֵּרוֹתֶיהָ מַסְרִיחִין. וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי: בִּתְחִלָּה מַסְרִיחִין וְלִבְסוֹף, כַּחֶרֶס. כָּלֵב, דִּכְתִיב: (שם) ״וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת חֶבְרוֹן, כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה, וַיּוֹרֶשׁ מִשָּׁם אֶת שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הָעֲנָק״. חֶבְרוֹן, עִיר מִקְלָט הֲוַאי! אָמַר אַבַּיֵי: פַּרְוָרָהָא, דִּכְתִיב: (יהושע כ״א:י״ב) ״וְאֶת שְׂדֵה הָעִיר וְאֶת חֲצֵרֶיהָ נָתְנוּ לְכָלֵב בֶּן יְפֻנֶּה בַּאֲחֻזָּתוֹ״.

יט קח ״וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׁכֶם אֶחָד וגו׳, בְּחַרְבִּי וּבְקַשְׁתִּי״. (בראשית מ״ח:כ״ב) וְכִי בְּחַרְבּוֹ וּבְקַשְׁתּוֹ לָקַח? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: (תהילים מ״ד:ז׳) ״כִּי לֹא בְקַשְׁתִּי אֶבְטָח, וְחַרְבִּי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי״? אֶלָּא ׳חַרְבִּי׳, זוֹ תְּפִלָּה. ׳קַשְׁתִּי׳, זוֹ בַּקָּשָׁה.

כ קט בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי חֶלְבּוֹ מֵרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: מָה רָאָה יַעֲקֹב שֶׁנָּטַל בְּכוֹרָה מֵרְאוּבֵן, [וּנְתָנָהּ לְיוֹסֵף]? מָה רָאָה? ! (דברי הימים א ה׳:א׳) ״וּבְחַלְלוֹ יְצוּעֵי אָבִיו״ [כְּתִיב]! אֶלָּא מָה רָאָה שֶׁנְּתָנָהּ לְיוֹסֵף? אֶמְשֹׁל לְךָ מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְבַעַל בַּיִת שֶׁגִּדֵּל יָתוֹם בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, לְיָמִים הֶעֱשִׁיר אוֹתוֹ יָתוֹם, וְאָמַר: אַהֲנֵיהוּ לְבַעַל הַבַּיִת מִנְּכָסַי. אָמַר לֵיהּ: וְאִי לָאו דְּחָטָא רְאוּבֵן, לָא מַהֲנֵי לֵיהּ לְיוֹסֵף וְלָא (מידי) [מִדַּעַם]? אֶלָּא רַבִּי יוֹנָתָן רַבֵּהּ לֹא כָּךְ אָמַר: רְאוּיָה הָיְתָה בְּכוֹרָה לָצֵאת מֵרָחֵל, דִּכְתִיב: (בראשית ל) ״אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב, יוֹסֵף״, אֶלָּא שֶׁקִּדְּמַתְהּ לֵאָה בְּרַחֲמִים, וּמִתּוֹךְ צְנִיעוּת שֶׁהָיְתָה בָּהּ בְּרָחֵל, הֶחֱזִירָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָהּ. מַאי קַדְּמַתְהּ לֵאָה בְּרַחֲמִים? דִּכְתִיב: (שם כט) ״וְעֵינֵי לֵאָה רַכּוֹת״, מַאי ׳רַכּוֹת׳? אִילֵימָא רַכּוֹת מִמַּשׁ, אֶפְשָׁר, בִּגְנוּת בְּהֵמָה טְמֵאָה לֹא דִּבֶּר הַכָּתוּב, דִּכְתִיב: (שם ז) ״מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינֶנָּה טְהוֹרָה״, בִּגְנוּת הַצַּדִּיקִים דִּבֶּר הַכָּתוּב? ! אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שֶׁמַּתְנוֹתֶיהָ אֲרֻכּוֹת. (בכהונה, ארוכות בְּלוּיָה, ארוכות במלכות) (רבא) [רב] אָמַר: לְעוֹלָם רַכּוֹת מַמָּשׁ, וְלֹא גְּנַאי הוּא לָהּ, אֶלָּא שֶׁבַח הוּא לָהּ, שֶׁהָיְתָה שׁוֹמַעַת [עַל פָּרָשַׁת דְּרָכִים] בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: שְׁנֵי בָּנִים יֵשׁ לָהּ לְרִבְקָה, שְׁתֵּי בָּנוֹת יֵשׁ לוֹ לְלָבָן, גְּדוֹלָה לַגָּדוֹל, וּקְטַנָּה לַקָּטָן, הָיְתָה יוֹשֶׁבֶת בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים, וְשׁוֹאֶלֶת: גָּדוֹל, מַה מַּעֲשָׂיו? אִישׁ (יודע ציד) [רַע הוּא, מְלֻסְטֵם בְּרִיּוֹת]. קָטָן מַה מַּעֲשָׂיו? (שם כה) ״אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֹהָלִים״, הָיְתָה בּוֹכָה עַד שֶׁנָּשְׂרוּ רִיסֵי עֵינֶיהָ, וְהַיְנוּ דִּכְתִיב: (שם כט) ״וְרַיְרָא ה׳ כִּי שְׂנוּאָה לֵאָה״, מַאי ׳שְׂנוּאָה׳? אִילֵימָא שְׂנוּאָה מַמָּשׁ, אֶפְשָׁר בִּגְנוּת בְּהֵמָה טְמֵאָה לֹא דִּבֶּר הַכָּתוּב, בִּגְנוּת צַדִּיקִים דִּבֶּר הַכָּתוּב? אֶלָּא, (מאי שנואה) [רָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא] שֶׁשְּׂנוּאִין מַעֲשֶׂיהָ עַשָּׂו (בעיניה) [בְּפָנֶיהָ], (מיד) ״וַיִּפְתַּח אֶת רַחְמָהּ״. וּמַאי צְנִיעוּת הָיְתָה בָּהּ בְּרָחֵל? דִּכְתִיב: (בראשית כ״ט:י״ב) ״וַיַּגֶּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא, וְכִי בֶּן רִבְקָה הוּא״. וַהֲלֹא בֶּן־אֲחוֹת אָבִיהָ הוּא? אֶלָּא אָמַר לָהּ: מִינְסְבַת לִי? אָמְרָה לֵיהּ: אִין, מִיהוּ, (אית לי) אַבָּא רַמָּאָה [הוּא], וְלָא יָכְלֹתְ לֵיהּ. אָמַר לָהּ: מַאי רַמָּאוּתֵיהּ? אָמְרָה לֵיהּ: אִית לִי אַחְתָּא דְּקִשְׁיָא מִינָּאי, וְלָא מִינְסֵיב לִי*) מִקַּמָּהּ. אָמַר לָהּ: אָחִיו אֲנָא בְּרַמָּאוּת. אָמְרָה לֵיהּ: וּמִי שָׁרֵי לְהוּ לְצַדִּיקֵי לְסָגוּיֵי בְּרַמָּאוּת? אִין, (שמואל ב כ״ב:כ״ז) ״עִם נָבָר תִּתָּבָר, וְעִם עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל״. מָסַר לָהּ סִימָנִין. כִּי קָא מְעַיְּילִי לָהּ לְלֵאָה, סָבְרָה: הַשְׁתָּא מִיכְסְפָא אֲחוֹתִי, מְסָרַתְיִנְהוּ נִיהֲלָה, וְהַיְנוּ דִּכְתִיב: (בראשית כ״ט:כ״ה) ״וַיְהִי בַּבֹּקֶר וְהִנֵּה הִיא לֵאָה״, מִכְּלַל, דְּעַד הַשְׁתָּא, לְאוֹ לֵאָה הֲוַאי? אֶלָּא מִתּוֹךְ סִימָנִים שֶׁמָּסַר לָהּ יַעֲקֹב לְרָחֵל, וּמְסָרַתְן לְלֵאָה, לָא הֲוָה יָדַע לָהּ עַד הַהִיא שַׁעְתָּא.

כא קי בָּעָא מִינֵּיהּ אַבָּא חֲלִיפָּא קְרוֹיָא מֵרַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא: בִּכְלָלָן אַתָּה מוֹצֵא שִׁבְעִים, וּבִפְרָטָן (אי) אַתָּה מוֹצֵא (אלא) שִׁבְעִים חָסֵר אֶחָד? אָמַר לֵיהּ: תְּיוֹמָה הָיְתָה עִם דִּינָה, דִּכְתִיב: (בראשית מ״ו:ט״ו) ״וְאֵת דִּינָה בִתּוֹ״. אֶלָּא מֵעַתָּה, תְּיוֹמָה הָיְתָה עִם בְּנָיָמִין? דִּכְתִיב: (שם מג) ״אֶת בִּנְיָמִין אָחִיו בֶּן

אמו״ ? אָמַר לֵיהּ: מַרְגָּלִית טוֹבָה הָיְתָה בְּיָדִי, וְאַתָּה רוֹצֶה לַאֲבֵדָהּ מִמֶּנִּי? הָכִי אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: זוֹ יוֹכֶבֶד, שֶׁהוֹרָתָהּ בְּדֶרֶךְ וְלִמָּדָתָהּ בֵּין הַחוֹמוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כ״ו:נ״ט) ״אֲשֶׁר יָלְדָה אוֹתָהּ לְלֵוִי בְּמִצְרָיִם״, לְמָדָתָהּ בְּמִצְרַיִם, וְאֵין הוֹרָתָהּ בְּמִצְרַיִם.

כב קיא בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי [חֶלְבּוֹ מֵרַבִּי] שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: (מרבי יונתן) כְּתִיב: (בראשית ל׳:כ״ה) ״וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת יוֹסֵף״ וְגוֹ׳, מַאי שְׁנָא כִּי אִתְיְלִיד יוֹסֵף? אָמַר לֵיהּ: רָאָה יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁאֵין זַרְעוֹ שֶׁל עֵשָׂו נִמְסָר אֶלָּא בְּיַד זַרְעוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁנֶּאֱמַר: (עובדיה א׳:י״ח) ״וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ, וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה, וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ״ וְגוֹ׳. אִיתְיְבֵיהּ: (שמואל א ל׳:י״ז) ״וַיַּכֵּם דָּוִד מֵהַנֶּשֶׁף וְעַד הָעֶרֶב לְמָחֳרָתָם״, אָמַר לֵיהּ: דְּאִיקָרֵיךְ נְבִיאֵי, לָא אִקָּרֵיךְ כְּתוּבֵי, דִּכְתִיב: (דברי הימים א י״ב:כ״א) ״בְּלֶכְתּוֹ אֶל צִיקְלַג נָפְלוּ עָלָיו מִמְּנַשֶּׁה: עַדְנַח, וְיוֹזָבָד, וִידִיעֲאֵל, וּמִיכָאֵל, וְיוֹזָבָד, וֶאֱלִיהוּא, וְצִלְתַּי, רָאשֵׁי הָאֲלָפִים אֲשֶׁר לְמְנַשֶּׁה״. מֵתִיב רַב יוֹסֵף: (שם ד) ״וּמֵהֶם מִן בְּנֵי שִׁמְעוֹן הָלְכוּ לְהַר שֵׂעִיר אֲנָשִׁים חֲמֵשׁ מֵאוֹת, וּפְלַטְיָה, וּנְעַרְיָה, וּרְפָיָה, וְעֻזִּיאֵל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֹאשָׁם, וַיַּכּוּ אֶת שְׁאֵרִית הַפְּלֵטָה לַעֲמָלֵק, וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה״, אָמַר רַבָּה בַּר שִׁילָא: יִשְׁעִי נַמִּי מִמְּנַשֶּׁה אַתֵּי, דִּכְתִיב: (שם ה) ״וּבְנֵי מְנַשֶּׁה, חֵפֶר וְיִשְׁעִי״.

כג הַהוּא דְּאָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא, אָמַר לֵיהּ: מֵחֲזַקְנִי בָּזֶה שֶׁהוּא בְּכוֹר, אָמַר לֵיהּ: מְנָא יָדַעְתְּ? אָמַר לֵיהּ: דְּכִי אַתּוּ לְגַבֵּי אֲבוּהָ, אָמַר לְהוּ: זִילוּ לְגַבֵּי שִׁכְחַת בְּרֵי, דְּבְכוֹרָא הוּא, וּמַסֵּי רוּקֵיהּ. וְדִלְמָא בּוּכְרָא דְּאִימָּא הוּא? גְּמִירִי: בּוּכְרָא דְּאַבָּא מַסֵּי רוּקֵיהּ, בּוּכְרָא דְּאִימָּא לָא מַסֵּי רוּקֵיהּ.

כד קיב אָמַר לְהוּ רָבָא לְרַב פָּפָּא וּלְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: כִּי אַתֵּי פִּיסְקָא דְּדִינָא דִּידִי לְקַמַּיכוּ, וַחֲזִיתוּ בֵּיהּ פִּירְכָא, לָא תִּקְרְעוּנֵיהּ עַד דַּאֲתֵיתוּ לְקַמַּאי, אִי אִית לִי טַעְמָא, אֲמִינָא לְכוּ, וְאִי לָא, הֲדַרְנָא בִּי. לְאַחַר מִיתָה, לָא מִיקְרַע תִּיקְרְעוּנֵיהּ וְלָא מִיגְמַר תִּיגְמְרוּן מִינֵּיהּ. מִיקְרַע לָא תִּיקְרְעוּנֵיהּ, דְּאִי הֲוֵינָא קַיָּם, [דִּילְמָא] אֲמִינָא לְכוּ טַעְמָא. וּמִיגְמַר לָא תִּיגְמְרוּן מִינֵּיהּ, דְּאִין לַדַּיָּן אֶלָּא מַה שֶּׁעֵינָיו רוֹאוֹת.

כה קיג מִשְׁנָה. הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לַאֲחֵרִים, וְהִנִּיחַ אֶת בָּנָיו, מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי, אֲבָל אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם לֹא הָיוּ בָּנָיו נוֹהֲגִין כַּשּׁוּרָה, זָכוּר לַטּוֹב.

כו גְּמָרָא. יוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר, הָיָה לוֹ בֵּן שֶׁלֹּא הָיָה נוֹהֵג כַּשּׁוּרָה, הַוָיָא לֵיהּ עִילְּתָא דְּדִינְרֵי, קָם אַקְּדְּשֵׁהּ לַשָּׁמַיִם, אָזַל בְּרֵיהּ נָסִיב בַּת גְּדִיל כְּלִילֵי דְּנַאי מַלְכָּא, אוֹלִידָא דְּבִיתְהוּ, אֲיִתֵי לָהּ בּוּנְיָתָא, קָרְעָה אַשְׁפַּח בָּהּ מַרְגָּלִיתָא. אָמְרָה לֵיהּ: לָא תִּמְטֵיהּ לְבֵי מַלְכָּא, דְּשָׁקְלֵי לָהּ מִינָּךְ בִּדְמֵי קְלִילֵי, זִיל אַמְטֵיהּ לְגִנְזְבְּרֵי דְּבֵי מַקְדְּשָׁא, וְלָא תְּשַׁיְּמֵהּ אַתְּ, דַּאֲמִירָה לְגָבוֹהַּ כְּמִסְירָה לְהֶדְיוֹט, אֶלָּא לִישַׁיְּמוּהָ אִינְהוּ. אַמְטֵיהּ, שַׁיְּמוּהָ בְּתַלְיסְרֵי עִילְּתָא דְּדִינְרֵי. אַמְרֵי לֵיהּ: שֶׁבַע אִיכָּא, שִׁית לֵיכָּא. אָמַר לְהוּ: שֶׁבַע הָבוּ לִי, שִׁית, חֲרֵי הֵן מְקֻדָּשׁוֹת לַשָּׁמַיִם, עָמְדוּ וְכָתְבוּ: יוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר הִכְנִיס אֶחָד, וּבְנוֹ הִכְנִיס שֵׁשׁ. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: יוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר הִכְנִיס אֶחָד, וּבְנוֹ הוֹצִיא שֶׁבַע. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁינְנָא, לָא תֶּהֱוֵי בֵּי עֲבוּרֵי אַחְסַנְתָּא וַאֲפִלּוּ מִבְּרָא בִּישָׁא לִבְרָא טָבָא, וְכָל־שֶׁכֵּן מִבְּרָא לִבְרַתָּא.

כז קיד הַהוּא דְּאָמַר לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ: נְכָסַי לְךָ וְאַחֲרֶיךָ לְפָלוֹנִי, וְרֹאשׁוֹן רָאוּי לְיוֹרְשׁוֹ הֲוָה, בָּתַר דְּשָׁכִיב רֹאשׁוֹן, אָתָא שֵׁנִי וְקָא תָּבַע. סָבַר רַב עִילַּאי לְמֵיהַךְ דְּרָבָא לְמֵימַר: שֵׁנִי, נַמִּי קָא שָׁקִיל. אָמַר לֵיהּ: דַּיְּנֵי דַּחֲצַצְתָּא הָכִי דַּיְּנֵי, לָאו הֵינוּ דְּשָׁלַח רַב אַחָא בַּר רַב שִׁילָא? אֵיכְסִיף, (אמר ליה:) [קָרֵי עֲלֵיהּ]: (ישעיהו ס׳:כ״ב) ״אֲנִי ה׳ בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה״.

כח קטו תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁלֹּא הָיוּ בָּנָיו נוֹהֲגִין כַּשּׁוּרָה, עָמַד וְכָתַב נְכָסָיו לְיוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל. מֶה עָשָׂה יוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל? מָכַר שְׁלִישׁ, וְהִקְדִּישׁ שְׁלִישׁ, וְהֶחֱזִיר לְבָנָיו שְׁלִישׁ. בָּא עָלָיו שַׁמַּאי בְּמַקְלוֹ וּבְתַרְמִילוֹ, אָמַר לֵיהּ: שַׁמַּאי, אִם אַתָּה יָכוֹל לְהוֹצִיא מַה שֶּׁמָּכַרְתִּי וּמַה שֶּׁהִקְדַּשְׁתִּי, אַתָּה יָכוֹל לְהוֹצִיא מַה שֶּׁהֶחֱזַרְתִּי, וְאִם לָאו, אִי אַתָּה יָכוֹל לְהוֹצִיא מַה שֶּׁהֶחֱזַרְתִּי. אָמַר: הֵטִיחַ עָלַי בֶּן עֻזִּיאֵל, הֵטִיחַ עָלַי בֶּן עֻזִּיאֵל.

פרק ט

א **בבא בתרא פרק ט** - [מִשְׁנָה. מִי שֶׁמֵּת, וְהִנִּיחַ בָּנִים וּבָנוֹת, בִּזְמַן שֶׁהַנְּכָסִים מְרֻבִּין, הַבָּנִים יִירְשׁוּ, וְהַבָּנוֹת יְזוֹנוּ. נְכָסִים מוּעָטִין, הַבָּנוֹת יְזוֹנוּ, וְהַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפְּתָחִים]. אַדְמוֹן אוֹמֵר: בְּשֶׁבִּיל שֶׁאֲנִי זָכָר, הִפְסַדְתִּי? וְכוּ׳. מַאי קָאָמַר? אָמַר אַבַּיֵי: הָכִי קָאָמַר: בְּשֶׁבִּיל שֶׁאֲנִי זָכָר, וְרָאוּי אֲנִי לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, הִפְסַדְתִּי? אָמַר לֵיהּ רָבָא: אֶלָּא מֵעַתָּה, מַאן דְּעָסִיק בַּתּוֹרָה הוּא דְּיָרִית, דְּלָא עָסִיק בַּתּוֹרָה, לָא יָרִית? אֶלָּא אָמַר רָבָא: הָכִי קָאָמַר: בְּשֶׁבִּיל שֶׁאֲנִי זָכָר וְרָאוּי אֲנִי לִירַשׁ בִּנְכָסִים מְרֻבִּים, הִפְסַדְתִּי בִּנְכָסִים מוּעָטִים?

ב קיו [מִשְׁנָה. הָאוֹמֵר: אִם יָלְדָה אִשְׁתִּי זָכָר, יִטֹּל מָנֶה, יָלְדָה זָכָר, יִטֹּל מָנֶה! נְקֵבָה, מָאתַיִם, יָלְדָה נְקֵבָה נוֹטֶלֶת מָאתַיִם. גְּמָרָא. לְמֵימְרָא דְּבַת עֲדִיפָא לֵיהּ מִבֵּן? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: כָּל מִי שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ בֵּן לְיוֹרְשׁוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מָלֵא עָלָיו עֶבְרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כז) ״וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ״. וְאֵין ׳הַעֲבָרָה׳ אֶלָּא עֶבְרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (צפניה א׳:ט״ו) ״יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא״. לְעִנְיַן יְרוּשָׁה, בֵּן עָדִיף לֵיהּ, לְעִנְיַן הַרְוָחָה, בְּתּוֹ עֲדִיפָא לֵיהּ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: הָכָא, בִּמְבֻכֶּרֶת עַסְקִינַן, וּכְדַרַב חִסְדָּא, דְּ]אָמַר רַב חִסְדָּא: בַּת בִּתְחִלָּה, סִימָן יָפֶה לְבָנִים. אִיכָּא דְּאָמְרִי: דְּמַרַבְּיָא (אחי) [לַאֲחָאָה],

וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: דְּלָא שָׁלְטָא (בהו) [בַּיהּ] עֵינָא בִּישָׁא. אָמַר רַב חִסְדָּא: וּלְדִידִי, בְּנָתָן עֲדִיפִין לִי מִבְּנֵי. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא מַנִּי? רַבִּי יְהוּדָה הִיא. הֵי רַבִּי יְהוּדָה? אִילֵימָא רַבִּי יְהוּדָה דְּ׳בַכֹּל׳, דְּתַנְיָא: (בראשית כ״ד:א׳-ב׳) ״וַה׳ בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל״, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: שֶׁלֹּא הָיְתָה לוֹ בַּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁהָיְתָה לוֹ בַּת, [וּ׳בַכֹּל׳ שְׁמָהּ]. אֵימוּר דְּשָׁמַעְתְּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה, דְּבַרְתָּא נַמִּי לָא חַסְרֵיהּ רַחֲמָנָא לְאַבְרָהָם. דַּעֲדִיפָא מִבֵּן, מִי שָׁמַעְתְּ לֵיהּ? אֶלָּא הָא רַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא: מִצְוָה לָזוּן [אֶת הַבָּנוֹת, וְקַל־וָחֹמֶר לַבָּנִים, דְּעַסְקֵי בַּתּוֹרָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִצְוָה לָזוּן אֶת הַבָּנִים, וְקַל־וָחֹמֶר לַבָּנוֹת, דְּלָא לִיתְּזְלָן].

ג [וְהִלְכָתָא: הַמְזַכֶּה לְעֻבָּר לֹא קָנָה. הַהוּא דְּאָמַר לִדְבִיתְהוּ: נְכָסַי לִבְנִי, דִּיהֲוֵי לִי מִינָּךְ, אָתָא בְּרֵיהּ קְשִׁישָׁא, אָמַר לֵיהּ: הַהוּא גַּבְרָא, מַה תִּיהֲוֵי עֲלֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: זִיל קְנֵי כְּחַד מִבְּרָא. הַנָּךְ וַדַּאי לָא קָנוּ, דְּאַפַּתְּי לִיתְּנַהוּ, הַאי], אִית חוּלָּק לְטַלְיָא בִּמְקוֹם בְּנַיָּא, אוֹ לֵית [לֵיהּ חוּלַק לְטַלְיָא בִּמְקוֹם בְּנַיָּא. רַבִּי אַבִּין וְרַבִּי מְיָשָׁא וְרַבִּי יִרְמְיָה דְּאָמְרִי: אִית חוּלָּק לְטַלְיָא בִּמְקוֹם בְּנַיָּא, רַבִּי אַבָּהוּ וְרַבִּי חֲנִינָא בַּר פַּפָּי וְרַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא דְּאָמְרִי: לֵית חוּלָּק לְטַלְיָא בִּמְקוֹם בְּנַיָּא]. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּהוּ לְרַבִּי יִרְמְיָה: הִלְכָתָא כְּוָתַיְכוּ? אָמַר לֵיהּ: פְּשִׁיטָא דְּהִלְכָתָא כְּוָותָן, דְּקַשִּׁישָׁנָא מִנַּיְכוּ, וְלָאו הִלְכָתָא כְּוָותַיְכוּ, דְּדַרְדְּקֵי אַתּוּן. אָמַר לֵיהּ: מִידֵּי בְּקַשִּׁישׁוּתָא תַּלְיָא מִלְּתָא? בְּטַעְמָא תַּלְיָא מִלְּתָא, וְטַעְמָא מַאי? זִיל לְגַבֵּיהּ דְּרַבִּי אַבִּין, דְּאַסְבַּרְתָּהּ נִיהֲלֵיהּ, וְכַרְכֵּישׁ בֵּיהּ רֵישֵׁיהּ בֵּי מִדְרָשָׁא.

ד קיז ״וּבְנֵי דָן חָשִׁים״ (בראשית מ״ו:כ״ג). תָּנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה: מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ בָּנָיו מְרֻבִּים, כְּחוּשִׁים שֶׁל קָנֶה.

ה הַהוּא דְּאָמַר לְהוּ: נְכָסַי לִבְנָאי, הֲוֵי לֵיהּ בְּרָא וּבַר־בְּרָא, קָרוּ אִינְשֵׁי לְבַר־בְּרָא ׳בְּרָא׳ אוֹ לָא? רַב חֲבִיבָא אָמַר: קָרוּ אִינְשֵׁי לְבַר־בְּרָא ׳בְּרָא׳. מַר בַּר רַב אַשִׁי אָמַר: לָא קָרוּ אִינְשֵׁי לְבַר־בְּרָא ׳בְּרָא׳. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּמַר בַּר רַב אַשִׁי: הַמְּדַיֵּר חֲנָאָה מִבָּנִים, מֵתָה בִּבְנֵי־בָנִים.

ו [מִשְׁנָה. אַחִין הַשֻּׁתָּפִין, שֶׁנָּפַל אֶחָד מֵהֶן לְאֻמְנוּת, נָפַל לָאֻמְצַע]. חָלָה וְנִתְרַפֵּא, נִתְרַפֵּא מִשֶּׁל עַצְמוֹ. גְּמָרָא. שָׁלַח רַבִּין מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי אִלְעַאי: לֹא שָׁנוּ, אֶלָּא שֶׁחָלָה בִּפְשִׁיעָה, [אֲבָל בְּאֹנֶס, נִתְרַפֵּא מִן הָאֶמְצַע. הֵיכִי דָּמֵי בִּפְשִׁיעָה]? כִּדְרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִצִּנִּים פַּחִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי כ״ב:ה׳) ״צִנִּים פַּחִים בְּדֶרֶךְ עִקֵּשׁ, שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם״.

ז קיח תָּנוּ רַבָּנָן: עַתִּיר נִכְסִין עַתִּיר פֻּמְבֵי, וְהוּ בַּעַל הַגְּדוֹת. עַתִּיר סְלָעִין עַתִּיר תָּקוּעַ, וְהוּ בַּעַל פְּלִפּוּל. עַתִּיר מְשַׁח עַתִּיר כְּמַס, וְהוּ בַּעַל שְׁמוּעוֹת. הַכֹּל צְרִיכִין לְמָרֵי חִיטֵּי, וּמַאי נִיהוּ? גְּמָרָא.

ח קיט אָמַר רַבִּי זֵירָא, [אָמַר רַב]: מַאי דִּכְתִיב: (משלי ט״ו:ט״ו) ״כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים״? זֶה בַּעַל תַּלְמוּד. ״וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד״, זֶה בַּעַל מִשְׁנָה. רָבָא אָמַר: אִיפְּכָא, וְהַיְנוּ דְּאָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא מִשְׁמֵיהּ (דרבי) [דְּרָבָא]: מַאי דִּכְתִיב: (קהלת י׳:ט׳) ״מַסִּיעַ אֲבָנִים יֵעָצֵב בָּהֶם, בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסָּכֵן בָּם״, ״מַסִּיעַ אֲבָנִים יֵעָצֵב בָּהֶם״, אֵלּוּ בַּעֲלֵי מִשְׁנָה. ״בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסָּכֵן בָּם״, אֵלּוּ בַּעֲלֵי תַּלְמוּד. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: ״כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים״, זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה רָעָה. ״וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד״, זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה טוֹבָה. רַבִּי יַנַּאי אָמַר: ״כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים״, זֶה אִיסְטְנִיס. ״וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד״, זֶה שֶׁדַּעְתּוֹ נָפָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: ״כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים״, זֶה רַחְמָנִי. ״וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד״, זֶה אַכְזָרִי. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: ״כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים״, זֶה שֶׁדַּעְתּוֹ קְצָרָה, ״וְטוֹב לֵב מִשְׁתֶּה תָּמִיד״, זֶה שֶׁדַּעְתּוֹ רְחָבָה. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: ״כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים״, וְהָאֵיכָא שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים? כִּדְשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: שִׁנּוּי וָסֶת, תְּחִלַּת חֳלִי (מעים). כָּתוּב בְּסֵפֶר בֶּן סִירָא: ״כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים״, בֶּן סִירָא אוֹמֵר: ״אַף לֵילוֹת״! ״בִּשְׁפַל גַּגִּים גַּגּוֹ: מִמְּטַר גַּגִּים לְגַגּוֹ. בִּמְרוֹם הָרִים כַּרְמוֹ: מֵעָפָר כַּרְמוֹ לִכְרָמִים״.

ט [מִשְׁנָה. הַשּׁוֹלֵחַ סְבָלוֹנוֹת לְבֵית חָמִיו, שָׁלַח שָׁם מֵאָה מָנֶה, [וְאָכַל שָׁם סְעוּדַת חָתָן, אֲפִלּוּ בְּדִינָר, אֵינָן נִגְבִּין. לֹא אָכַל שָׁם סְעוּדַת חָתָן, הֲרֵי אֵלּוּ נִגְבִּין. שָׁלַח סְבָלוֹנוֹת מְרֻבִּין שֶׁיַּחְזִרוּ עִמָּהּ לְבֵית בַּעְלָהּ, הֲרֵי אֵלּוּ נִגְבִּין. סְבָלוֹנוֹת מוּעָטִין, שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּבֵית אָבִיהָ, אֵין נִגְבִּין]. גְּמָרָא. אָמַר רָבָא: דַּוְקָא דִּינָר, [אֲבָל פָּחוֹת מִדִּינָר, לֹא. פְּשִׁיטָא, דִּינָר תְּנַן! מַהוּ דְּתֵימָא: הוּא הַדִּין דַּאֲפִלּוּ פָּחוֹת מִדִּינָר, וְהַאי דְּקָתָנֵי דִּינָר, אוֹרְחָא דְּמִלְתָא קָתָנֵי, קָא מַשְׁמַע לָן]. ׳אָכַל׳ תְּנַן, ׳שָׁתָה׳ מַאי? [׳הוּא׳ תְּנַן, ׳שְׁלוּחוֹ׳ מַאי? ׳שָׁם׳ תְּנַן], ׳שִׁגֵּר לוֹ׳ מַאי? תָּא שְׁמַע: דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁשִּׁגֵּר לְבֵית חָמִיו מֵאָה קַרְנוֹת שֶׁל כַּדֵּי יַיִן, וְשֶׁל כַּדֵּי שֶׁמֶן, וְשֶׁל כְּלֵי כֶּסֶף, וּכְלֵי זָהָב, וְשֶׁל כְּלֵי מִילָת, וְרָכַב בְּשִׁמְחָתוֹ, וְהָלַךְ וְעָמַד עַל פֶּתַח בֵּית חָמִיו, וְהוֹצִיא כּוֹס שֶׁל חֲמִין, וְשָׁתָה וָמֵת, וְזוֹ הֲלָכָה [הָעֶלָה רַבִּי אַחָא שַׂר הַבִּירָה לִפְנֵי חֲכָמִים לְאוּשָׁא, וְאָמְרוּ: סְבָלוֹנוֹת הָעֲשׁוּיִין לִבְלוֹת, אֵין נִגְבִּין, וְשֶׁאֵין עֲשׁוּיִין לִבְלוֹת, נִגְבִּין], [שָׁמַע מִינָּהּ: אֲפִלּוּ שָׁתָה, שָׁמַעְתְּ מִינָּהּ אֲפִלּוּ פָּחוֹת מִדִּינָר. אָמַר רַבִּי אַשִׁי: מַאן לֵימָא לָן דְּלָא שָׁחֲקֵי לֵיהּ מַרְגָּלִיתָא דְּשַׁוְוֵיהּ אַלְפָּא זוּזֵי וְאַשְׁקֵיהּ?

י קכ תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צְוָה אֲחִיתֹפֶל אֶת בָּנָיו: אַל תִּהְיוּ בְּמַחֲלֹקֶת, וְאַל תִּמְרְדוּ בְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד, וְיוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת בָּרוּר, זִרְעוּ חִטִּים. מַר זוּטְרָא אָמַר: ׳בָּלוּל׳ אִיתְּמַר. אַמְרֵי נְהַרְדְּעֵי [מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יַעֲקֹב]: לֹא ׳בָּרוּר׳ בָּרוּר מַמָּשׁ, וְלֹא ׳בָּלוּל׳ בָּלוּל מַמָּשׁ. אֶלָּא אֲפִלּוּ בָּלוּל וְרוּחַ צְפוֹנִית מְנַשַּׁבְתּוֹ, זֶה הוּא בָּרוּר. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב אַשִׁי: אֲנָן, אַדְּרַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי מַתְנִינַן לָהּ, דְּאָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי: מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חָג, הַכֹּל צוֹפִים לַעֲשׂוֹת הַמַּעֲרָכָה; נָטָה כְּלַפֵּי צָפוֹן, עֲנִיִּים שְׂמֵחִים וּבַעֲלֵי בָּתִּים עֲצֵבִים, מִפְּנֵי שֶׁגִּשְׁמֵי שָׁנָה מְרֻבִּים וּפֵרוֹת מַרְקִיבִים. נָטָה כְּלַפֵּי דָּרוֹם, עֲנִיִּים עֲצֵבִים וּבַעֲלֵי

בָּתִּים שְׂמֵחִים, מִפְּנֵי שֶׁגִּשְׁמֵי שָׁנָה מוּעָטִים, וּפֵרוֹת מִשְׁתַּמְּרִין. נָטָה כְּלַפֵּי מִזְרָח, הַכֹּל שְׂמֵחִים. נָטָה כְּלַפֵּי מַעֲרָב, הַכֹּל עֲצֵבִים. וּרְמִינְהוּ: מִזְרָחִית, לְעוֹלָם יָפָה. מַעֲרָבִית, לְעוֹלָם קָשָׁה. רוּחַ צְפוֹנִית יָפָה לַחִטִּים בְּשָׁעָה שֶׁהֵבִיאוּ שְׁלִישׁ, וְקָשָׁה לַזֵּיתִים בְּשָׁעָה שֶׁנֶּצְוּ. וְרוּחַ דְּרוֹמִית קָשָׁה לַחִטִּים בְּשָׁעָה שֶׁהֵבִיאוּ שְׁלִישׁ, וְיָפָה לַזֵּיתִים בְּשָׁעָה שֶׁנֶּצְוּ. אָמַר רַב יוֹסֵף, וְאִי תֵּימָא מַר זוּטְרָא, [וְאִי תֵּימָא רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק]: וְסִימָנֵךְ: שֻׁלְחָן בַּצָּפוֹן וּמְנוֹרָה בַּדָּרוֹם, הַאי, מַרְבִּי דִּידֵיהּ, וְהַאי, מַרְבִּי דִּידֵיהּ. לָא קַשְׁיָא, הָא לָן, וְהָא לְהוּ. תַּנְיָא, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: יוֹם טוֹב שֶׁל עֲצֶרֶת בָּרוּר, סִימָן יָפֶה לְכָל הַשָּׁנָה. אָמַר רַב זְבִיד: הַאי יוֹמָא קַמָּא דְּרֵישׁ שַׁתָּא, אִי חֲמִימָא, כּוּלָּא שַׁתָּא חֲמִימָא. אִי קְרִירָא, כּוּלָּא שַׁתָּא קְרִירָא. לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ? לְתִפְלָתוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל.

יא הַהוּא פָּחוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים, דְּאָזִיל זַבִּין נִכְסֵיהּ [דַּאֲבוּהָ], אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אֲמְרֵי לֵיהּ קְרוֹבִים: זִיל אֱכִיל תַּמְרֵי וְשָׁדֵי בֵּיהּ קַשְׁיָתָא בֵּי רָבָא. עָבַד הָכִי. אָמַר לְהוּ: זְבִינֵיהּ לָאו זְבִינָא. כִּי כָּתְבוּ לֵיהּ שְׁטָרָא, אֲמְרֵי לֵיהּ לָקוֹחוֹת: זִיל אֵימָא לֵיהּ לְרָבָא: מִגַּלַּת אֶסְתֵּר, בְּזוּזָא, שְׁטָרָא דְּמַר, בְּזוּזָא? אֲזַל אָמַר לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: זְבִינֵיהּ זְבִינָא. אָמְרוּ לֵיהּ קְרוֹבִים: לָקוֹחוֹת אַגְּמְרוּהָ. אָמַר לְהוּ: מַסְבְּרֵי לֵיהּ וְסָבַר, כֵּינָן דְּמַסְבְּרֵי לֵיהּ וְסָבַר, מֵידַע יָדַע, וְהָא דְּעָבִיד הָכִי, חֲצָפָא יְתֵרָה הוּא דַּהֲוָה בֵּיהּ.

יב קְכָא אִיתְּמַר: בֵּן שָׁמְכַר בְּנִכְסֵי אָבִיו בְּחַיֵּי אָבִיו וּמֵת, בְּנוֹ מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת, וְזוֹ הִיא שֶׁקָּשָׁה בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת. וְלֵימְרוּ לֵיהּ: אֲבוּךְ מַזְבִּין, אַתְּ מַפִּיק? מַאי קוּשְׁיָא, מָצִי אָמַר: מִפַּח אֲבוּהָ דְּאַבָּא קָאָתֵינָא, תֵּדַע דִּכְתִיב: (תהילים מ״ה:י״ז) ״תַּחַת אֲבֹתֶיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ, תְּשִׁיתֵמוֹ לְשָׂרִים בְּכָל הָאָרֶץ״. לֹא, לְעוֹלָם כְּדַאֲמְרִינַן מֵעִיקָּרָא, וּדְקָא קַשְׁיָא לָךְ: ״תַּחַת אֲבֹתֶיךָ יִהְיוּ בָנֶיךָ״, הַהוּא, בִּבְרָכָה כְּתִיב.

יג קכב אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל: הֶדָא אֲמָרָה: בֶּן עַזַּאי, תַּלְמִיד חָבֵר דְּרַבִּי עֲקִיבָא הֲוָה, דְּקָאָמַר לֵיהּ: שָׁבָאתָ.

פרק י

א **בבא בתרא פרק י** - הַהוּא שְׁטָרָא דַּהֲוָה כְּתִיב בֵּיהּ: בִּשְׁנַת פְּלוֹנִי אַרְכָּן. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: יְבֻדַּק אֵימָתַי עָמַד אַרְכָּן בְּאַרְכָּנוּתֵיהּ. וְדִילְמָא דְּאָרִיךְ מַלְכוּתֵיהּ? אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: כָּךְ מִנְהָגָהּ שֶׁל אֵמָּה זוֹ, שָׁנָה רִאשׁוֹנָה קוֹרִין לוֹ אַרְכָּן, שְׁנִיָּה, קוֹרִין לוֹ דִּיגוֹן.

ב קכג הַהוּא מְקַשֶּׁר דְּאָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי, וְאָמַר רַבִּי: אֵין זְמַן בָּזֶה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי לְרַבִּי: שְׁמָא בֵּין קְשָׁרָיו הוּא מֵבְלָע? פַּלְיֵיהּ וְחַזְיֵיהּ. הָדַר חָזָא [בֵּיהּ] רַבִּי בְּבִישׁוּת. אָמַר לֵיהּ: לָאו אֲנָא כְּתַבְתֵּיהּ, אֶלָּא יְהוּדָה חִיְּטָא כְּתַבְתֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: כַּלֵּךְ מִלְּשׁוֹן הָרַע כָּזֶה. זִימְנָא חָדָא הֲוָה יָתִיב רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי, וְקַפְּסִיק סִדְרָא (וספר) [בְּסִפָּר] תְּהִלִּים קַמֵּיהּ דְּרַבִּי, וְאָמַר רַבִּי: כַּמָּה מְיֻשָּׁר כְּתָב זֶה. אָמַר לֵיהּ: לָאו אֲנָא כְּתַבְתֵּיהּ, אֶלָּא יְהוּדָה חַיְּטָא כְּתַבְתֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: כַּלֵּךְ מִלְּשׁוֹן הָרַע כָּזֶה. בִּשְׁלָמָא הָתָם, אִיכָּא לְשׁוֹן הָרַע, אֶלָּא הָכָא, מַאי לְשׁוֹן הָרַע אִיכָּא? מִשּׁוּם דְּרַב דִּימִי, דְּתָנֵי רַב דִּימִי אָחוּהָ דְּרַב סַפְרָא: לְעוֹלָם אַל יְסַפֵּר אָדָם בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ טוֹבָתוֹ בָּא לִידֵי רָעָתוֹ. אָמַר רַב עַמְרָם, [אָמַר רַב]: שָׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת אֵין אָדָם נִצּוֹל מֵהֶם בְּכָל יוֹם; הִרְהוּר עֲבֵרָה, וְעֵינוּן תְּפִלָּה, וְלָשׁוֹן הָרַע. לָשׁוֹן הָרַע, סַלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא, (אימא:) אֲבַק לָשׁוֹן הָרַע. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: רֶבֶן בְּגֶזֶל, וּמְעוּטָן בָּעֲרָיוֹת, וְהַכֹּל, בְּלָשׁוֹן הָרַע. בְּלָשׁוֹן הָרַע סַלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא: בַּאֲבַק לָשׁוֹן הָרַע.

ג אָמַר אַבַּיֵי: הַאי מַאן דְּבָעֵי לְמֶחֱוֵי חֲתִימוֹת יָדֵיהּ בְּבֵי דִינָא, לָא לֶיחֱוֵי בְּסוֹף מְגִילְתָא, דִּלְמָא מַשְׁכַּח לָהּ אַחֵר וְכָתַב דְּמַסִיק בֵּיהּ זוּזֵי, וּתְנַן: הוֹצִיא עָלָיו כְּתַב יָדוֹ שֶׁהוּא חַיָּב לוֹ, גּוֹבֶה מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין. הַהוּא בַּזְּבִינָא דְּאָתָא לְקַמֵּיהּ דְּאַבַּיֵי, אָמַר לֵיהּ: נֶחֱזֵי לִי מַר חֲתִימַת יָדֵיהּ, דְּכִי אַתּוּ רַבָּנַן מַחְווּ לִי, מַעְבְּרִנָא לְהוּ בְּלָא מִכְסָא, אַחְוֵי לֵיהּ בְּרֵישׁ מְגִילְתָא, הֲוָה קָא נָגִיד בֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: כְּבָר קָדְמוּךְ רַבָּנַן.

ד קכד הַהוּא שְׁטָרָא דַּהֲוָה חָתִים עֲלֵיהּ רָבָא וְרַב אַחָא בַּר אַדָּא. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אָמַר לֵיהּ: אִין, חֲתִימַת יְדָא דִּידִי הִיא, מִיהוּ קַמֵּיהּ דְּרַב אַחָא בַּר אַדָּא לָא חֲתִימִי לִי מֵעוֹלָם. כַּפְתֵּיהּ וְאוֹדִי. אָמַר לֵיהּ: בִּשְׁלָמָא דִּידִי זַיְּפְתְּ, אֶלָּא דְּרַב אַחָא בַּר אַדָּא דְּרָתִית יָדֵיהּ, הֵיכִי עָבַדְתְּ? אָמַר לֵיהּ: אַנְחִי יָדַאי אַמַּצְרָא, וְאַמְרִי לָהּ: קֻם אַזְרוֹנְקָא וְכָתַב.

ה אָמַר רַב הוּנָא: מְנַיִן לָע�ֵרֶב דְּמִשְׁתַּעְבֵּד? דִּכְתִיב: (בראשית מ״ג:ט׳) ״אָנֹכִי אֶעֶרְבֶּנּוּ מִיָּדִי תְּבַקְּשֶׁנּוּ״. מַתְקִיף לָהּ רַב חִסְדָּא: הָא, קַבָּלָנוּת הוּא! דִּכְתִיב: (שם מב) ״תְּנָה אֹתוֹ עַל יָדִי, וַאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ״. אֶלָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מֵהָכָא: (משלי כ״ז:י״ג) (לקח) ״[קַח] בִּגְדוֹ כִּי עָרַב זָר, וּבְעַד נָכְרִיָּה חַבְלֵהוּ״. וְאוֹמֵר: (שם ו) ״בְּנִי, אִם עָרַבְתָּ לְרֵעֶךָ, תָּקַעְתָּ לַזָּר כַּפֶּיךָ, נוֹקַשְׁתָּ בְאִמְרֵי פִיךָ, נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ, עֲשֵׂה זֹאת אֵפוֹא בְּנִי וְהִנָּצֵל, כִּי בָאתָ בְכַף רֵעֶךָ, לֵךְ הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶיךָ״, אִם מָמוֹן יֵשׁ לוֹ בְּיָדֶךָ, הַתֵּר לוֹ פִּסַּת יָד. וְאִם לָאו, הַרְבֵּה עָלָיו רֵעִים.

ו קכה מִשְׁנָה. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: הָרוֹצֶה שֶׁיַּחְכִּים, יַעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת, שֶׁאֵין לְךָ מִקְצוֹעַ בַּתּוֹרָה הֵיאֵךְ מֻתָּר, וְהֵם כַּמַּעְיָן הַנּוֹבֵעַ, וְהָרוֹצֶה שֶׁיַּעֲסֹק בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת יְשַׁמֵּשׁ אֶת שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס.

ז סְלִיק מַסֶּכֶת בָּבָא בַּתְרָא